NEMZETI NŐNEVELÉS

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANÁRI TESTÜLETE.

SZERKESZTI

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

XXV. ÉVFOLYAM. 1904. X. FÜZET.

December.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

		Lap
I.	A szuggesztióról. Sulyok Ylda	401—409
II.	Katonáné Thuránszky Irén. Fuchsné Eitner Milla	410—412
III.	A berlini női meeting. Rosenberg Auguszta	413—433
IV.	A nőegyletek közös munkássága. May Wright Sewell	434—442
V.	Humor az iskolában. Jeszenszkyné Tirpák Irén	443—446
VI.	A japán nőkről. Barátosi Balogh Benedek	447—453
VII.	Iskolai értesítők. S. J.	454—457
VIII.	**Nőnevelési szemle.** Olvasóinkhoz. — A Magyar Nőegyletek szövetsége. — Lady Aberdeen. — Feministák egyesülete. — A M. D. E. győri köre. — Bőrmunka tanfolyam. — Az «International Schulhygiene. — A főv. tanítónők és óvónők betegsegítő alapja. — Molnár Mária jubileuma. — Tanítónők egyesülete Horvátországban. — Szerb iparosiskolák.	458—463
IX.	**Irodalom.** Arany János Toldi estéje. Lehr Albert magyarázatával ism. Komáromy Lajos. — Művészeti Könyvtár. S. J.	464—467
X.	A «Nemeti Nőnevelés» munkatársai 1880—1905-ig	468—488

☞ *Tisztelettel kérjük folyóiratunk t. előfizetőit s* ***az iskolákat és egyesületeket,*** *melyek folyóiratunkat járatják, hogy az előfizetési pénzeket* ***egyenesen kiadóhivatalunkba (István-út, Erzsébet Nőiskola)*** *szíveskedjenek · küldeni. A közvetve beküldés által az úgy is csekély előfizetési díj jelentékenyen megkevesbedik. Reklamációkat* ***díjtalanul*** *csak a füzet megjelenését követő hónapban teljesítünk. A folyóirat régi évfolyamai tetemesen leszállított áron kaphatók a kiadóhivatalban.*

A *„Nemzeti Nőnevelés"* megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) havonként három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a *„Nemzeti Nőnevelés"* címe alatt a VI. ker. állami polg. iskolai tanítónőképző intézetbe (István-út); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VI. ker. Bulyovszky-utca 28. sz.) küldendők.

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXV. ÉVFOLYAM. 1904. DECEMBER. X. FÜZET.

A SZUGGESZTIÓRÓL.*

A jellemes embert sokan úgy képzelik, mint akire sem sors, sem ember befolyást nem gyakorolhat. Zúg, tombol a vihar, sűrűn követik egymást a sors csapásai, egekig csapnak föl a szenvedélyek fölkorbácsolt hullámai — a mi jellemes emberünk pedig áll, tántoríthatatlanul — miként az ércszobor.

Hát igaz, hogy az ilyen ember ércszobor volna, ha egyáltaljában volna, ha lehetséges volna.

A legjellemesebb ember talán épen a legbefolyásolhatóbb. Mert tudatában van annak mivel tartozik önmagának, jellemének — óvatosan latolgat, fontolgat — és a megváltozott szempontokhoz mérten változtatja nézeteit, cselekedeteit, azért hogy jellemes, azaz önmagához hű maradjon, maradhasson.

Mert ennél többet még az a bizonyos, fönnebb említett ércszobor sem tehetne.

A befolyástól ment csak egy ember, akit régebben egyszermásszor ennek a révén összetévesztettek a jellemes emberrel: a csökönyös.

Aki nem gondolkodik, mert talán nehezére esik, akit ifjú, fiatal korában megtévesztettek rosszul alkalmazott dicséretekkel, azok a bizonyos jóbarátok, akik kis fáradsággal nagy károkat tudnak okozni, — mert könnyebb volt ítélet nélkül dicsérni, mint érett fontolás alapján ellentmondani, s a tévedő egyént esetleg tévedéséről meggyőzni. És ezt addig, addig folytatták, míg lelki nyomorék lett baráti jó indulataik áldozatából, míg végleg elnémult annak lelkiismerete, míg egyetlen érve így hangzik: azért! — és: csak!

* A M. D. E. budapesti szakosztályában tartott előadás.

Ha szertenézünk a természetben sok mindent fogunk látni ami mellettem szól. A kertészek tudnának leginkább bizonyítani mellettem. Amely virág mocsaras silány talajban pompázik a vadonban, azt hiába ültetjük a legkiválóbb termőföldbe. Talán eléldegél rövid időig, keservesen, kényszeredten — de pompázni nem igen fog.

Egyik-másik talán életben is marad, sőt talán csoda történik még másokkal. Dúsan virul ami odáig csak tengődött, buján teremnek új levelek, hajtások. Elvesztette volna a virág jellemét? Megváltoztatta eddigi életszükségleteit?

Ha nem sajnáljuk utána járni a dolognak — meglesz a válasz.

Ássuk ki óvatosan azt a csodásan megváltozott növényt s azt fogjuk látni, hogy ujabb és ujabb gyökereket eresztett, a talaj széltében, mélyében — s e gyökércsoportok valamelyike megtalálta a kivánt életszükségletet — a mocsaras, vagy legalább bővizű talajt, amely nélkül egészségesen teljes pompában megélni nem tudna.

Az egyik fának az árnyék az éltető eleme. Abban díszlik, virul, az ezernyi növényt boldogító, éltető nap neki legádázabb, esküdt ellensége — megölője. Másik fát árnyékba ültetnek. Talán csak a kora hajnal vagy a késő alkonyat juttat neki egy-egy kósza napsugarat. Mi lesz az eredmény? Egy csenevész, nymorék fa, mely rézsutosan nő, minden törvény és szokás ellenére — arra, ahonnan neki naponta az egy percnyi boldogság, az őt éltető napfény jut. Görbe lesz, hogy egyenes maradhasson, elcsúful, elnyomorodik, hogy magához, jelleméhez hű maradhasson.

Nem ő a csökönyös! Az, aki őt a neki nem való helyre ültette, ha öntudatlan tette — ne vessünk rá követ — ha szándékosan tette akkor hóhér. Mert a növény, mely ily energikusan tudja kimutatni mi kell neki, az bizonyosan érez is. A jó érzését buja növéssel fejezi ki, a sanyargás, eltörpülés, elgörbülés valószinüleg fájdalommal jár ő reá nézve.

Vannak aztán kertészek — tán műkertészeknek szokás őket nevezni, akik minden növény faji sajátságát, életszükségleteit

gondosan kikutatják, tapasztalják és kitapasztalják azt is, menynyit lehet e szükségletekből elvonni anélkül, hogy ezáltal a növény halálát okoznák.

Ezek a kertészeti furcsaságok teremtői. Cserfára rózsát szemeznek — igaz nem szép, azonkívül 1000 példányból tán kettő marad életben, az is csak rövid időre, de drága. Mert hát a 998 cserfa ára is benne van a megmaradt két példány árában, meg azé a temérdek sok munkáé is amivel okosabbat lehetett volna létrehozni. Igaz, hogy aki cserfára rózsát ojtott a természetet hamisította meg és karikaturára szoktatja az emberek mégis csak a természetes szépségek élvezésére berendezett szemét, a világ azért mégis azt mondja: aminek elérésére ennyi szorgalmat fordítottak, az szép cél. Ennyi türelmet, kitartást meg kell dicsérni, jutalmazni.

Én bizony nem jutalmaznám azt, aki merényletet követett el élő, érző lények és a természetesen szép dolgok ellen. Azt aki a hazugságot az igazság fölé állítja: ellenségnek, nem jótévőnek minősíteném.

Nem én vagyok egyedül e véleményen, vagyunk hozzá többen; de mégis igen sokan vannak ellenkező véleményen. Sajnos, nemcsak a kertészkedésben, hanem a gyermeknevelés terén is, ahol legtágabb tere nyilik a szuggesztiónak, ahol minden befolyásnak nyoma marad, még pedig maradandó nyoma. Mert oly könnyű abba a viaszpuha, érintetlen lélekbe belevésni valamit, de olyan nehéz az egyszer már bevésett irást vagy jelt onnan eltávolítani, mintha csak a gránitkőből akarnánk valamit, amúgy könnyedén letörülni.

Ameddig azok a tiszta gyermeklelkek biznak bennünk, mint ahogy ezután aligha fognak életükben még valakiben bizni, minden szavunk, tettünk hatalmasan befolyásolja őket. Aminek tanúbizonyságát találjuk, ha megfigyeljük a kicsiny gyermekek játékait. El van ottan téve minden mozdulatunk, minden jó és rosz tulajdonságunk, hangunk minden rezgése, kacagásunk vagy haragos szavunk minden árnyalatja. Oda menjünk, ha meg akarjuk tudni az igazi igazságot önmagunkról.

Figyeljük meg, tetteink melyike gyakorolta a legmélyebb hatást azokra a fejlődő lelkekre, mi tünt fel nekik leginkább, mitől ijedtek meg és mitől félnek ?

Az eként nyert arcképünk a leghivebb, amelyet valaha ez életben magunkról nyerni fogunk. A fény talán a kelleténél fényesebb, vagy tán jobban mondom: a szokásos fénynél fényesebb lesz, az árnyék annál sötétebb. Mivelhogy a reprodukáló művész teljes naivitással adja vissza mindazt amit tényleg lát. Nem tudván, hogy az az igazi életben a komoly, felnőtt lélek legfőbb tudománya, az élet legfontosabb tényezője: a megalkuvás; nem alkuszik. Hiszen még azt sem tudja az a naiv művész, hogy élet is van. Él és hiven, becsületesen, öntudatlanul regisztrál mindent amit lát, hall és tapasztal.

Milyen derék munkát végez azon szülő vagy nevelő, aki avval a feltett szándékkal megy el a saját, vagy reá bizott gyermekek játékát megfigyelni, hogy itéletet meritsen önmagára nézve a látottakból és itélet után átgondolja a látottakat és hallottakat.

Gyakorolt, tapasztalt szemét és fülét megüti a naiv megfigyelő portraitista erős fénye és hangja. Látja, hogy a világosszürke itten hófehérnek hat, a sötétszürke meg feketének. Pianissimo lesz a jóságos hangon elmondott intésből, dörgő fortissimo a haragos rosszkedvvel kiejtett megintésből. Egy gyenge kis, észrevétlennek vélt tévedés sértő disszonanciaként üti meg a megfigyelő fülét, élesen domborodik ki egy elkövetett igaztalanság emléke a homályos közelmultból. Lám, lám, mennyi megszívlelendő intés figyelmeztetés annak, kinek szeme van, hogy lásson és füle, hogy halljon. Hál' az égnek, sokan vannak ilyenek és mindinkább szaporodik a számuk.

De vannak mások is, akik miután végighallgatták itéletüket az ártatlan, öntudatlanul itélkező kisdedek szájából, hazamennek mint ama bibliabeli ifjú király, akinek nevét én bizony már elfelejtettem, de akinek mondása jó sok év óta cseng már a fülemben.

S aki szóla ekép a szine elé járuló és az ő irgalmáért esedező népéhez: «Az apám ostorokkal vert, én majd skorpiókkal

foglak korbácsoltatni». Ha jól emlékszem a folytatására ennek a történetnek, az alattvalók nem várták be e kecsegtető igéret beváltását, hanem önhatalmulag elejébe vágtak a gondviselésnek és királyt változtattak minden fölmondási idő betartása nélkül.

Amit ilyen uralkodókkal biró gyermekek nem tehetnek.

De ha még nem így gondolkodnak is a nevelők és szülék, akik gyermekeik szájából hallották itéletüket — azt mondják: no, ez szép dolog! Hát így neveltük mi a mi kedves csemetéinket? Látszik, hogy túlságosan magukra hagytuk, túlságos tért engedtünk annak a semmi jóra nem való önállóságnak, mi mostanság olyan divatos — pedig azt rosszul tettük — mert ime! oh! ime! Mire használták gyermekeink ezt az átkos újmódi dolgot egyébre mint arra, hogy minket kifigurázzanak? No, de majd teszünk mi arról! Holnaptól kezdve előszedjük mi a régi orvosságokat s addig *beszélünk* mi annak a gyereknek a kötelességéről, amivel nekünk tartozik, hogy az majd csak hatással lesz rájuk!

Pedig tettek nélkül, szóval hatást gyakorolni leginkább negative lehet. Legelébb is zavarba ejtjük azokat a ránk bizott lelkeket, amidőn óva intjük oly bűnök elkövetésétől, amelyeknek létezéséről még tudomásuk sincsen. Meg nem értenek minket s az amit meg nem értünk, nem igen hat reánk. Másodszor, figyelmessé tesszük őket oly dolgokra, amelyek tudása nélkül egypár évig még igen boldogan ellehettek volna. Harmadszor fegyvert adunk a kezükbe önmagunk ellen. Ami, míg öntudatlanul reprodukálodott, nekünk tanulság, nekik meg csak impresszióik ismétlése, feldolgozása volt — maró guny és sértő irónia lesz. Negyedszer, megtanítjuk őket szinlelni, tettetni. Már nem mondják ki őszintén, nyiltan hangosan játékközben a rólunk szerzett impressziókat, de azért már most kétszeres figyelemmel kisérik minden léptünket, tettünket. És kettesben, hármasban suttogva, halkan birálgatják, latolgatják mindazt, amit hallottak és láttak, és még inkább azt amit még hozzá képzelnek és gyanítanak.

Ami által, mi, sajnos, nem nyerünk! De örökre elvesztünk valamit, ami nélkül mi a ránk bizott gyermekekre jó irányba vivő hatást nem gyakorolhatunk: a gyermekek bizalmát. Hát

eredménynek ez is eredmény! De talán mégsem az, amit kívántunk volna.

Tág tere van azonban a befolyásnak, ha olyan ember gyakorolja, aki nem szavakkal akar hatni, hanem beéri tettekkel. Aki példát ád cselekedetben. Ez a nagy egyéniségek hatásának, befolyásának titka. Hallgatnak és tesznek. Járnak a maguk utján és cselekesznek a maguk meggyőződése szerint.

Láthatjuk azt az élet minden társadalmi fokán: a havasi pásztortól kezdve, föl a diadalmas honalapító királyokig, a diadalmas hadvezérig. Csodás ékesszólással bír az elkövetett tett, legyen bár csak az egyszerű kötelességteljesítés is. Hát még milyen mennydörgésszerű zúgással harsog bele a világba, ha merészet, nagyot, rendkivülit hirdet a tett. A thermopylei szoros hős védői évezredeken körösztül hirdetik a hazáért meghaló honfiak halhatatlan dicsőségét. Hiába beszélt volna a világ minden szónoka ugyanannyi évezreden keresztül s még sem érték volna el azt a lelkesítő hatást hallgatóikra, amit e tett gyakorolt millió ifjú lélekre, akikben e hőstett hallatára fogamzott meg a gondolat a szükség esetén épen így meghalni a hazáért.

Beszéltek emberbaráti kötelességről, humanitásról, amióta becstelenséggé vált a beteget, sebesültet megölni, segély nélkül elpusztulni hagyni, ezért még mindig százezer beteg és sebesült halt meg elhagyatva, segély nélkül. Miss Florence Nightingale hajóra szállt és kiment a krimi félszigetre ápolni, menteni sebesült barátot, ellenséget s ha már egyebet nem tehetett, a haldokló vitéz halálánál jelen lenni. Hadd legyen annak is valakije, aki búcsúban megfogja kezét mielőtt arra a hosszú útra indul, ahonnan nincsen visszatérés. Mintha a földből nőttek volna ki azóta a mindenféle nemzetiségű és vallású ápolónők, egy erős ember tettének hatása alatt, aki cselekedett meggyőződése szerint, aki nem gondolt magára, nem a nélkülözésekre, sanyarúságokra, amelyek rája a csatamezőkön vártak, csak arra, hogy ezer ember hal meg segély nélkül, akiket meg lehetne menteni, akikből megint ember tudna lenni, ha volna, aki őket ápolja.

Sok rosszat mondtak és mondanak az emberekre; sok rosz

tulajdonságot fognak rájuk, tán némi oka is van a ráfogásoknak egyszer-másszor; de van az emberiségnek egy nagyrabecsülendő tulajdonsága: senki sem szeret hitványabb lenni embertársánál.

Aratási nótaként szállingált tán legelébb világgá az a magyar kaszás-nóta: «Vagyok olyan legény mint te, vágok olyan rendet mint te». Mennyi nemes tettnek lehetett az okozója e nóta alapeszméjét tevő gondolat. «Vágok olyan rendet mint te.» Lángokban áll egy ház, kihallik a gyermeksirás, künt az anyja jajveszékel és tördeli kezeit, mit bánja ő hogy odaég az egész vagyona, csak a gyereket, a gyereket lehetne menteni. Erős karok tartják lefogva, nehogy ő is beleszaladjon abba az izzó pokolba. És ekkor beleugrik egy elszánt legény a tűzbe, visszahőköl kétszer-háromszor, de már röstel visszatérni, beljebb hatol és végre kihozza a gyereket. De már ekkor nyolcan vannak és tizen, akik mentenek, holmit cipelnek ki az égő házból. «Vágok olyan rendet mint te». Vas Gereben egyik — a francia háborúról szóló — könyvében van egy, ez állításomat gyönyörűen illusztráló hely. Amidőn az ellenség félrevezetésére két embert kell egy helyre kiállítani a biztos halálba, az ezredes nem tud határozni kit tegyen oda, aki nem fog elfutni a válságos pillanatban. Végre megakad a szeme két, egy falúbeli legényen, halálos ellenségek, ezek ugyan el nem futnak; össze nem beszélnek, mert arra útálják egymást, egyenként meg amugy sem futnak el, mert egyik sem akarna a másiknál hitványabb lenni!

Legutoljára hagytam annak a csodaszerű befolyásnak az említését, amelyet pedig elégszer látunk érvényre jutni az életben. Azt a majdnem hipnotikus befolyást, amelyet egymásra gyakorol, talán már ismeretségük első percétől kezdve talán aránytalanul rövid ismerkedés után két oly egyén, mely odáig tán még az egymás hirét sem hallotta.

Rendesen kifejlett egyéniségű emberek ezek, akik, bár talán nagyszámú család tagjai, lelkileg magányosan jártak, keltek, ábrándoztak, álmodoztak. Talán nagy korkülönbség választja el őket testvéreiktől, vagy mások hajlamaik, vágyaik, nézeteik mindenről mint a többiekéi.

Egyik ember ilyennek születik, más meg azzá fejlődik. Egy szomorú hajlamú családba beleszületik egy élénk temparamentumu, víg kedélyű egyén, akit a legjobb igyekezet mellett nem sikerül szomorúvá nevelni. Egy eredménye mégis lesz a nevelésnek: az, a többitől elütő egyén, megtanulja érzelmei nyilvánításait mérsékelni, megtanul befelé fejlődni. Így keletkezik lassanként külön világa, melyben képzeletben él. Alkot magának embereket a saját képmása szerint, jókedvűeket, kacagni tudókat, akik vele mindenben egyetértenek. Akik azt szeretik, amit ő, akik azokért az ideálokért hevülnek, amiért ő, akik övele egy Istent vallanak!

Ez álomkép ott szunnyad aztán lelke mélyén, kiséri őt utonnyomon. És mire felnő az illető, aki befelé fejlődött, mert kifelé nem lehetett, amire kilép a világba, helyet szorít magának is abban, tán kezdi keresni azt a megálmodott egyént. Tán csalódik is egyszer-másszor, tán le is tesz már a reményről azt megtalálhatni, az álomképet azonban csak rejtegeti lelke mélyében, de el nem temeti. Mert azt előbb meg kellene ölni, s hogy ölhetnők meg azt, ami minket oly hosszú éveken körösztül megvigasztalt, elfoglalt és felemelt?

Míg aztán csoda történik? Míg szemtől-szembe látjuk a megálmodott, testet váltott álomképet. Amidőn mindenki csodálkozására oda állunk a látszólag idegen oldalára, magunkévá tesszük az ő ügyeit, végig harcoljuk az ő csatáit, lelkesedünk mellette, kardoskodunk érette, ami nekünk mind igen egyszerűnek, természetesnek látszik. Hiszen évek óta csak arra vártunk, hogy ezt megtehessük!

A világ pedig csodálkozik, és méltán! Hiszen viselkedésünkből nem tud megérteni egy árva szót sem. Tegnap még vadidegen volt nekünk az az ember, ma fegyvertársunk, őszintén szeretett barátunk. Mi, akik mindig önállóak voltunk, függetlenül a magunk útján jártunk, mi alárendeljük magunkat egy idegen akaratnak, mi küzdünk idegen eszmékért, szóval meg vagyunk babonázva, vagy hogy ujabb szóval éljek: minket hipnotizáltak!

Pedig hát a virágot, növényt nem hipnotizálják s mégis

csak akkor virul, akkor fejti ki teljes pompáját, ha megtalálta azt az elemet, ami fejlődésének, létének alapföltétele.

Az ilyen miszteriózus hatás magyarázata egyszerűen az, hogy két, egy csapáson haladó ember egyszerre csak találkozik és egymásra ismer, attól kezdve pedig halad egymás mellett.

Sokszor hallom, midőn az ilyen «csodásnak» minősített behatás fölött tanakodnak azok, akik a tüneményt magát látták, de annak előzményein nem gondolkoztak. Akik siránkoznak, hogy eddigi «jellemes» emberök, egyszerre idegen befolyás alá került. Aki eddig oly magányosan járt; oly céltudatosan került minden alkalmat bárkivel is barátkozni.

Azok vigasztalására említettem föl a befolyás eme leghatalmasabb válfaját. Mindenki csak azt adhatja ami benne van; az adás módja azonban százezerszeresen változik. Az egyik fillérenként osztogat el milliókat az egész világnak, a másik egynek ád milliókat. Mindegyiknek joga van az egyéniségéhez hiven adni.

De nincsen joguk panaszra azoknak, akik megengedték, hogy egy emberi lélek, amely mellettök nőtt fel, befelé fejlődjön, a lelkét tőkésítse, csak azért mert a melletti állók nem fogadták el a tőke kamatjait.

E cselekményükre joguk volt — kinek-kinek jogában áll elfogadni vagy visszautasítani — de akiknek nem kellett a kamat, ne jajveszékeljenek, ha aztán tőke és kamat egyszerre jut osztályrészül egy nekik idegennek, aki el is fogadja, meg is becsüli a neki jutott ajándékot. Egy kis bizalom, egy kis jóindulat a maga idején a mostan jajveszéklőknek juttatta volna az egészet.

De akkor aranyfüstnek nézték, kicsinylették, csak amidőn a más kezében csillant a kincs, értettek meg, hogy: hiszen tiszta színarany!

Azért akire hatást akarunk gyakorolni, legyen gyermek vagy felnőtt, azt igyekezzünk megérteni, annak nyerjük meg bizalmát teljesen és ne utasítsuk vissza, amidőn énjének legjavát: a lelke ábrándjait nekünk elhozza!

Budapest. *Sulyok Ilda.*

KATONÁNÉ THURÁNSZKY IRÉN.

(Huszonötéves tanítónői ünnep.)

«Aki kora legjobbjainak eleget tett, az örök életet élt» — mondja a költő fejedelem.

A végzet halhatatlanságot igér a halandónak, ha ember a szó legideálisabb értelmében. Időn és enyészeten túl él az, aki élő emléket állít magának, élő emléket azok számára, azok szivében, akikért élt, küzdött, fáradt.

Ily eszményi értelemben örök életet él hálás tanítványai lelkében magyar nőnevelésünk azon kiváló alakja, kinek 25-éves működését f. hó 18-án megünnepelte a II. ker. tanítónő és nevelőnő képző-intézet. Két és fél évtizede annak, hogy dr. Katonáné Thuránszky Irén a tanítói-nevelői pálya rögös útjára tért, hogy ott nem mindennapi sikereket arasson.

Lássuk most, midőn közel- és távolról mindenki, akinek csak alkalma volt az ünnepelttel megismerkedni, legőszintébb örömmel üdvözöli, miben rejlik azon titkos varázserő, amellyel Katonáné szivünkben vonzalmat, tiszteletet kelt. Ez az erő az ő kiváló egyénisége, az ő nemes nőiessége.

Nem tudom, hol és melyik jelességével kezdjem jellemképének vázolását, de úgy érzem, hogy Katonáné nő, igazi nő, a legnemesebb értelemben; az ő titkos talizmánja jó szivének kiapadhatatlan szeretete, amely önkénytelenül is rokonérzelmeket kelt. Éreztük szeretete melegét mindnyájan, kik tanítványai voltunk, s körében új otthont, személyében második anyát leltünk.

Mint nevelőnek rokonszenves, bizalmat keltő egyénisége oly tulajdonsága kétségen kívül, amely a nehéz munkát könnyűvé teszi s amely növendékei részéről a rajongásig menő tiszteletet, szeretetet biztosítja számára.

De nevelői, tanítói teendőit megosztja az intézet igazgatói munkakörének betöltésével és bizony a képző-intézet ügymenetének elintézése, az adminisztrativ teendők végzése nem csekély elfoglaltságot rónak a vezetőre. E munkálatok végzésében ő első; gyors és biztos kézzel végezi a teendők javarészét: sokszor bámultuk el nem lankadó munkakedvét és energiáját bonyodalmasabb ügyek elintézésében.

Nem mulaszthatom el, midőn hivatalos színben is bemutatom igazgatónkat, hogy mint hivatalfőnököt ne jellemezzem.

E minőségben két kiváló sajátsága, t. i. nemes szive és éles elméje megteremti azon tulajdonságát, amely a társadalmi érintkezés alapja, t. i. páratlan tapintatosságát.

Az ő finom érzéke bizton feltárja előtte bajainkat, amelyekre jó szive bizton megtalálja a balzsamot. Bizalommal fordulunk hozzá mindenkor, mert tudjuk, hogy örömünkben osztozik, bánatunkban, szeretet halottunk ravatala mellett velünk sírt s szelid szavaival vigasztalt.

Tevékeny, munkás életéről a következő biografiai adatokkal szolgálhatunk:

Dr. Katonáné Thuránszky Irén Esztergomban született, ifjúságát nyájas családi körben töltötte, melyet édes anyja szeretetének melege bearanyozott.

Elemi iskoláit Esztergomban, az elemi tanítónő-képzőt Budán s ennek befejezte után Pesten a polgári iskolai tanítónőképző mennyiségtani szakát végezte.

Müködését 1879-ben Kőszegen kezdte, hol két évig időzött, a «jó emberek» közt, — mint maga mondá — megismerkedett az élet küzdelmeivel, majd Pestre neveztetett ki a VI. ker. állami felsőbb leányiskolához, hol tíz évig működött. Ez az idő a komoly tanulmányok, a gyakorlati ismeretek, a tapasztalatok szerzésének becses időszaka volt, mint hazánk első nevelőjének, Zirzen Jankának, tanítványa és munkatársa. Itt megszerezte azon tulajdonokat, amely alkalmassá tették, hogy első képző-intézetünk igazgatójává lehessen, azóta itt működik, és munkásságának főtörekvése azon intézet felvirágoztatása, amely annyira szivéhez nőtt.

Az ő igazgatósága alatt kiegészíttetett a tanítónőképző négy évfolyamra, a nevelőnő-képzővel, a növendékek nagy száma miatt parallel-osztályok nyittattak, s az elemi gyakorlati iskola V—VI. osztállyal egészíttetett ki. A bentlakó növendékek célszerű elhelyezése szempontjából az intézet épülete modern berendezéssel teljesen átalakíttatott. Még számos egyéb célszerű tan- és nevelésügyi intézkedés tanúskodik körültekintő gondosságáról.

Mint intézetünk igazgatója ment nőül 1895-ben dr. Katona Lajos főgimnáziumi tanárhoz, s női erényeit azóta a hitvesi és édes anyai kötelességek hű és példaszerű teljesítésével teszi teljesebbé.

Visszapillantva áldásos tevékenységére, örömmel ragadtuk meg tehát az alkalmat, hogy tanítványainkkal, s mindazokkal, kik tisztelik, szeretik Katonánét, megünnepeljük 25-éves jubileumát. Ez ünnepen képviselve volt a magas kormány Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszter Ő nagyméltósága személyében, ki személyesen fejezte ki az ünnepeltnek nagyrabecsülését és teljes elismerését. Emelte az ünnepély fényét nagyméltóságú dr. Molnár Viktor és dr. Axaméthy Lajos királyi tanácsosok megjelenése is, de különösen nagyszabásúvá vált az az ünnep a régi tanítványok megjelenése s azon körülmény által, hogy kifejezték üdvözleteiket a testvérintézetek és fővárosunk egyéb tanintézetei, a M. D. Egyesület és a különböző testületek. Az ünnepély egyik kimagasló pontja volt dr. Katonáné arcképének leleplezése, melyet Endrei Sándor festőművész készített, s amely képmás az intézet dísztermét ékesíti az ő kiváló erényeinek követésére intve a növendékeket. Sok lelkes szó hirdette az ünnepen a becsületes munka sikerét, diadalát, amely szerényen, zajtalanul, a hivalkodást kerülve egy nagy, nemes eszme megvalósításán fáradozott, s a magyar hazának áldozatkész honleányokat, a tanügynek fáradhatatlan, szakképzett munkásokat, és a társadalomnak művelt nőket nevelni törekedett.

A nőnevelés ügye érdekében kívánjuk, hogy a jó Isten áldása kisérje tovább is szeretett igazgatónk működését, adjon sikert fáradozásainak, törekvéseinek.

Budapest. *Fuchsné Eitner Milla.*

A BERLINI NEMZETKÖZI NŐI MEETINGRŐL.

III.

A nemzetközi női kongresszus *második szakosztályának* tárgyköre felölelte a *női kereset és életpályák*, Frauenerwerb- und Berufe, kérdéseit.

Hétfőn *Frl. Else Lüders* elnökölt *Berlinből*. A szakosztály tanácskozásait megnyitó beszédében arra utal, hogy míg egyfelül a tudományos és kereskedelmi pályákon lévő nők, legalább a főbb dolgokban biztosított állásnak örvendenek, addig minden jog nélkül szükölködnek még ma is a gyári munkásnők, a gyári munkát otthon végzők, (Heimarbeiterinen), a betegápolónők, a mezőgazdasági munkásnők, és a házi cselédek. Az emberekben való hiány a most említett kenyérkereseti pályákon az ott uralkodó szomorú állapotokban leli magyarázatát. A női mozgalom egyik főfeladatának mondja, az említett, és eddig nem szervezett, kenyérkereseti pályákon dolgozó nők szervezését, hogy ez által emberhez méltó létet biztosíthassanak azok is maguknak.

Miss Teresa Wilson Farnhamből az elmult Quinquennuumban az J. C. W. nagyérdemű titkára, rokonszenves fiatal nő, szól az angol nőről, mint mezőgazdáról. Angliában az ma már túlhaladott álláspont, hogy lehet-e a nő mezőgazda, vagy sem; hazájában már csak arról van szó, alkalmas-e hát a nő mezőgazdának, vagy sem? Szorgalom, a legkisebb dologra is kiterjedő gondosság, egészséges, erős testi szervezet, a természet szeretete elengedhetlenül szükséges tulajdonságok. De a dispositio egymagában nem elég: rendszeres szakképzettség is múlhatatlanul szükséges. A mezőgazdasági iskolák gyakorlati tantárgyain a

baromfitenyésztés, tejgazdaság, veteményes és gyümölcskertészeten stb., valamint a tudományos tantárgyain: a növénytan, vegytan stb., kívül alapos kereskedelmi képzettségre is, szinte okvetlenül, szüksége van a mezőgazdának, hogy a gyakorlati életben boldogulhasson. Előadó osztatlan dicsérettel illeti a kitünő mezőgazdasági iskolát Reddyben, ahol mindkét nemű növendékek együtt tanulnak, dolgoznak, s ahol tehát a női mezőgazda még az iskolában kitapasztalhatja, megállja-e és mennyiben helyét e férfimezőgazda mellett.

Kis földbirtokok gazdáira nézve a kereseti viszonyok kedvezők, helyzetük még egyre javul a közös vásárlás és együttes eladás céljából alakuló és lassan, de biztosan tért foglaló kisbirtokosok szövetkezeteinek intézménye által.

Ellenben alig talál foglalkozást a kertésznő még a virágkereskedés terén sem. Melegen ajánlja a nőknek, akik a természetet szeretik és egyébként is képesek erre a munkára a mezőgazdaságot, mint békét és megelégedettséget nyujtó pályát.

Frl. Dr. Elvira Castner, Marienfelde, az Amerikában fogorvosi diplomát szerzett s később hazájába visszatért s ott az első kertészeti iskolát alapitott úttörő szól arról, hogy Németországban csak tíz év óta lehet nőkertész, mióta a nők számára megnyilt az első kertészeti iskola. Régen megszűnt előitélet, hogy a kerti munka nőknek nehéz.

Mert hiszen más a kertész és más a mezei munkás dolga. Ma már akárhány idegorvos egészségi okokból éppen kertészeti tanfolyam látogatását ajánlja. Biswanger tanár pl. azt ajánlja, hogy az ideggyógyintézetekben kertésznő legyen a női betegek foglalkoztatására.

Az utolsó tíz év 114 kétéves tanfolyamot végzett növendék közül 77 biztos álláshoz jutott villák kertjeiben mint kertésznő vagy mint kertészeti tanitónő stb. A kertészet tehát egészségi és gyakorlati szempontból egyaránt hasznos pálya. A fizetés 400—800 márka közt változik, de teljes ellátás mellett. Eddig a kertészeti egyesület tett legtöbbet eme pálya népszerűsítése érdekében; és nagy lendületét várják az iskolakertek kérdésének meg-

oldásától. A különböző kertészeti tanfolyamok vezetői alkalmasint kivétel nélkül a marienfeldi kertészeti iskolából kerültek ki.

Signore A. Altobelli-Beretti Bolognából az olasz mezőgazdasági munkásnők helyzetéről számol be, mely az ókori rabszolgáéhoz igen hasonló. Ezek naponta 12 óra hosszat vízben állnak a mocsaras rizsmezőkön, hideglelés, malária apasztja számukat (15000 halottjuk van évente!) mi nem csoda, mert csekély napszámuk csak kenyérre sem elegendő.

A discussióban nagyon sokan vettek részt és pl. Németországra vonatkozóan megállapítják, hogy *két millió* mezőgazdasági munkásnő van, és még a szervezkedés *jogával* sem bírnak,— melynek megszerzése tehát elsőrendű fontossággal biró szociális kérdés.

Frau Regine Deutsch Berlinből beszélt aztán a cselédkérdésről Németországban. Jogegységről Németországban mindaddig nem lehet szó, míg van egy rend, mely különböző törvényeknek van alávetve. Érti a különféle cselédrendtartásokat, melyeknek különböző volta a gyakorlatban sok zavart okoz, s melyeknek egyetlen közös vonásuk, hogy a rendtartás alá tartozóktól megvonják a szervezkedés jogát. A porosz cselédrendtartás pl. 1810-ben kelt és 77. paragrafusa jogot ád a gazdának tettlegességre cselédjével szemben; az 1890-ből való szász cselédrendtartás lényegileg megegyez a porosszal. Az összes cselédrendtartásoknak hatályon kívül helyezését és egységes szabályozást kiván az egész birodalomban; minimalis napi pihenő időnek megállapítását, a cselédkönyv megszüntetését és a bizonyítvány-rendszer behozatalát, a cselédnek az iparhatóság alá való rendelését, beteg- és baleseti biztosítást, kötelező továbbképző iskolát 16 éven alóli fiatal cselédlányok számára további követelményei. Kéri a nőket, hogy mint munkaadók ne utánozzák a férfi önzését és érdekpolitikáját.

Mrs Mary Church-Terrel, Washingtonból, a kongresszusnak egyetlen színes bőrű tagja, ki maga beszélte el, hogy szülői még rabszolgák voltak az E. és D. közt folytatott nagy felszabadító háború idejéig; egyike a legképzettebb és legrokonszenvesebb fiatal nőknek, tiszteletbeli elnöke az északamerikai E. Á. színes-

bőrű nők nemzeti egyesületének, érdekesen festette a néger cselédek sorsát, mely jóval szomorúbb a fehérbőrűekénél, mert a legtöbb ember előitélettel van a színesbőrűek iránt; de hogy erkölcsi tulajdonságok és ügyesség tekintetében nem alábbvalók a fehérbőrű cselédeknél, lassanként tért foglalnak.

Stetten-Buchenbach báróné Münchenből a délnémet cselédjog szabadabb alakulásáról dicsérőleg emlékezik meg és ismerteti ama müncheni egyesületi intézményt, mely a cselédképzést házi uton eszközli. Kiszemelt családokhoz elszegődtet 15—16 éves iskolából kikerülő lányokat, gondosan megállapított feltételek mellett, a cseléd összes teendőinek megtanitására. A két tanuló év leteltével bizonyítványa alapján elszegődteti a cselédeket és később is állandó összeköttetésben marad az egyesület növendékeivel annyival is inkább, mert szép Otthont tart fen számukra. Magdeburg, Dessau, Mannheim városokban is jó eredménynyel követik München példáját. Melegen ajánlja, mint kipróbált jót.

Arndl Amália cselédlány (házi alkalmazott) Berlinből ismertette a «Berlini házi alkalmazottak egyesületé»-nek történetét, mely a «Női házi cselédség» és a «Házigazdák és alkalmazottak» egyesületeiből keletkezett és mely tagjainak ingyen: jogvédelmet, orvost, könyvtárt, segélypénztárt és helyközvetítést nyújt. «Hűséget hűségért», végzé előadását, «de hűséget megvenni havi 20 M.-ért nem lehet!»

A második napon az *ipari* foglalkozást üző munkásnők helyzetét világitották meg. Az elnök *Frl. Alice Salomon, Berlin* utal arra, hogy a munkásnők kérdése a kereseti pályák kérdései közt elsőrangú fontossággal bír. Sajnálja, hogy nem valósult meg a kongresszust rendezett szövetség szándéka, mely magukat a munkásnőket óhajtotta volna itt megszólaltatni. Mindamellett reméli, hogy a szakosztály tárgyalásai tágabb körök szociális lelkiismeretének felkeltésére szolgálni fognak és erősíteni fogják azok bátorságát és erejét, kik már évek óta szószólói és vitatói a munkásnők kérdésének. Reméli, hogy a vélemények nemzetközi kicserélése által sok új eszme fog felmerülni, melyekből a nők szociális munkája az életerőt fog meríteni. A kongresszus tárgya-

lásai által bizonyára ismét egy lépéssel közelebb érünk czélunkhoz, hogy a munkásnőknek emberhez méltóbb életet szerezzünk.

Frl. Henriette van der Mey Amsterdamból elmondja, hogy a kis Németalföldön a Manchester-teoria tovább uralkodott, mint bárhol. Lassan járj, tovább érsz, a munkásnők védelmének is jeligéje volt, de ma már az önsegély útjára léptek. A strike-okat követett kényszertörvények nagy elkeseredettséget okoztak.

A munkaidő túlhosszú, a munkabérek nagyon alacsonyok, különösen a nőké, 16—17 órai munkaidő, csak kéthetenkét egy szabad nap, nincsen semmi ülőalkalmatosság, a munkásnő alig annyit keres, hogy a legnyomorultabban fentarthassa magát.

Frl. Dr. Marie Baum Karlsruheból, gyárfelügyelő Badenben, a német gyármunkásnők helyzetéről nagy tudással és okossággal beszél. A szivar-, szövő-, díszmű- és divatárú-iparban a munkások 85 %-a nő. A tanulatlan női munka (15 %) nagyon kisértékű. Szövő- és szivar-iparban a női munka minősített és nagyértékű, a divatárú-iparban pótolhatatlan. Vezető állásokban ritka, jóformán kivételes a női iparos. Oka, hogy a kenyérpálya munkáját a fiatal nővel senki sem véteti komolyan, mert átmenetnek tekintik csak a házassághoz. Ez által munkában való öröme szenved.

A népiskolák kibővítését és mélyítését sürgeti. A munkásképző egyesületeknek női szak- és ipariskolák alapítását ajánlja. Mert pl. a pforzheimi díszműiparban egyenértékű, (egyenlően fizetett) a nő és férfi munkája, mert a tanulási idő (3—4 év) is egyenlő hosszú; ott a vezető munkások is nem ritkán nők. Igaz, hogy az alapos, több évet igénylő szakképzés a leányok háztartásbeli jártasságuknak rovására van.

Azért kellene államnak és községnek azon lenniök, hogy a népiskolát egy háztartási és továbbképző osztálylyal kiegészítsék, ami által a leányok védelmi kora egy évvel magától meghosszabbodnék.

Miss Marg. Bondfield Londonból a munkásnő védelmi törvény oltalmát élvező gyári munkásnők viszonyainak, nem a társadalmi szemlélő, hanem a munkásnők szempontjából való

ismertetésére szorítkozik. Kétségtelen, hogy a védelmi törvény folytán egyenletesebb a munka elosztása; s mióta a napi munkaidő maximuma, valamint az évente megengedett munkaóra-többlet (évente 30, de havonta nem több három óránál) meghatározott, azóta a munkaerő nem túlfeszített, és kihasználása egyenletesebb és kevésbé kártékony.

Díjszabás azonban még csak nehány iparágban van; egyenlő munkáért egyenlő bért pedig egyesegyedül a szövőiparban fizetnek. A férfi jóval többet keres, mert erősebb, ügyesebb, iskolázottabb. Angolországban is e téren az első és legfontosabb teendő leány ipariskolák szervezése; szakképzettség nélkül előmenetelre semmi kilátása nincsen a munkásnőnek.

Schwimmer Rózsa kisasszony Budapestről szól arról, hogy miért nincsen Magyarországban munkásnők mozgalma. A munkásnők országos egyesületet akartak alapítani. Másfél éve annak, hogy jóváhagyás végett benyújtották alapszabályaikat a miniszteriumhoz és mind ezideig elintézetlen ügyük, míg a Magyarországi Nőegyesületek Szövetsége nyolc nap alatt megkapta alapszabályainak jóváhagyását. Tehát nem a nőt, hanem az osztályt akarják elnyomni! Három millió munkásnő közül csak 1770-nek van szervezete! A munkabérek a lehető legsilányabbak. Munkásvédelmi törvény nincsen.

A polgári osztályokba tartozó nők feladata, a munkásnőknek szervezkedésükben és a törvényes oltalom megszerzésében segítségükre lenni.

Mrs Lydia Kingsmill-Commander New-Yorkból arra a körülményre irányítja a figyelmet, hogy a modern társadalomban a nőt veszedelem fenyegeti, hogy olyan feltételek közt kénytelen akárhány esetben dolgozni, melyek anyaságával ellenkezésben vannak. Pontos statisztikai adatok bizonyítják pl., hogy 1850—1900-ig. Massachusetts tartományban a dolgozó nők százaléka 13—23 %-ra emelkedett, ellenben a születési arány 2·8 %—2·5 %-re esett.

Ez olyan nagy ár, hogy egyetlen nemzet sem fizetheti. A munkafeltételeket jobban kell alkalmazni a nők szükségletei-

hez. Első követelése: rövidebb munkaidő. A nemzeteknek egész értelmi erejöket ideig-óráig e problema megfejtésére kellene fordítaniok: miként lehetne az anyai kötelességek teljesíthetését kiegyeztetni a női munkával.

A discussióban többek közt pl. *Frau Litz Braun* arra utal, hogy a német munkáscsalád insége semmivel sem kisebb a németalföldiénél. A polgári osztály asszonyait felszólítja, indítsanak egyetemleges mozgalmat a nyolc órai munkaidő érdekében.

Frl. Else Lüders Berlin rámutat a társadalom azon sokféle intézményére, mellyel a munkaórák idejére leveszi a munkásnőanya vállairól a gyermekéről való gondoskodást, hogy ilyen módon összeegyeztethetőbb legyen az anyasággal a munka.

Frau Havre Amsterdamból azért is kívánja a nők politikai jogait, mert csak olyan törvényhozás, melyben a nőnek is van szava, fogja a munkásnő-kérdést méltányosan megoldani.

Frl. Marg. Friedenthal Berlin ismertette a gyári munkát otthon végzők, az otthon dolgozók (Heimarbeiterin) helyzetét Németországban. A munkabérek képtelenül alacsony volta oka, hogy az ottkondolgozók kenyéren és burgonyán élnek csak; szinte elviselhetetlen az életük. Az otthon dolgozás ne ringasson bennünket csalódásba; náluk az otthon műhely, a gyár összes egészségügyi hátrányaival. Otthoni munka egyértelmű az otthonnak munka által való elpusztulásával. Az otthoni munka a munkaadóra nézve nagy nyereséggel jár; az otthoni munkás jóval kisebb bért kap, sokkal kevesebbet keres a gyári munkásnál. A munkásnő 12 drb női ing varrásáért 1 M 20 f kap; 10 f-t egy női ing megvarrásáért! 9—11 M heti kereset az elérhető legmagasabb. Rosszabbul fizetik a gyári munkásnőnél és abból a kisebb keresetből is még levonandó a hozzávalók ára (pl. czérna), a varrógép bérlete, az időveszteség a munka beszolgáltatásakor, mely leggyakrabban még hosszú várakozással is jár.

Berlinben pl. a papirasztalkendők ezrét 35 f-ért hajtogatják. Azért szinte kikerülhetetlen a prostitutió által nyújtott mellékkereset. Az Érczhegységben öttagú család hetenként 15 M-ot keres gyermekjáték-iparcikkei által, amely összegből 4 M a hozzá-

való anyag ára, 100 levél varrótű elrendezéséért 5 fillért fizetnek. A dolgozó gyermekek 71 %-a 12 éven alóli.

A viszonyok javulását csak törvényes védelem idézheti elő; égetőn szükséges az otthoni munka és a munkabérek ellenőrzése, a női lakás- és iparfelügyelők intézményének életbeléptetése.

Miss M. L. O'Bell Dublinból az *egészségügyi gyárfelügyelők* munkakörét ismerteti, amely a gyári helyiségek tisztaságára, szellőztetésére, a hőfok szabályozására, a helység túltömöttségének ellenőrzésére stb. stb. kiterjed. Példáiból kitűnik, hogy az elhasznált rossz levegő és túlmagas hőfok ellen legnehezebb a küzdelem.

A discussio folyamában sok vitás kérdés tisztult, némely tény határozottan kiemelkedett és világosan láthatóvá vált. Például, hogy senki sem kívánja az otthoni munka teljes megszüntetését, de szabályozását annál inkább; hogy a női és gyermekmunka nagyon természetesen mindenütt rettenetes mértékben lenyomja a férfi munkabérét; hogy az otthon, tehát egészségügyileg ellenőrizhetetlen helyiségekben és körülmények közt készült és fogyasztásra szánt cikkek gyakran mekkora veszélyt rejtenek magukban a fogyasztó egészségére nézve. És sokszor hangoztatták, mint Alice Salomon is záró beszédében, hogy mindennél fontosabb a munkásnők szervezkedése, saját jól felfogott érdekükben. És hogy tehát a középosztály nőinek kötelességük a munkásnőknek e törekvésükben szóval és tettel segítségükre lenni.

A harmadik napon foglalkoztak a nők helyzetével mint *kereskedelmi-, vasúti-, pósta- és távirda-alkalmazottak.*

Frl. Eva von Roy Königsbergből bevezető referatumában szép történeti áttekintést nyújtott a kereskedelem és közlekedés fejlődéséről, melyben a nő csak a múlt század második fele óta bír némi szereppel. Női kereskedelmi alkalmazottak, üzletvezetők, közlekedési hivatalnokok ma már a köztudatban élő, alkotó elemei a társadalomnak. A nőt önzetlensége, igénytelen volta, alkalmazkodni tudása igen alkalmassá teszik ilyen hivatalok betöltésére.

Németországban 1895-ben volt 95,000 női kereskedelmi al-

kalmazott, de még ma sincsen meg a nőnek a keresk. törvényszékekben sem aktiv sem passiv választói joga.

Frl. Agnes Hermann Berlin ismerteti a német kereskedelmi női alkalmazottak helyzetét. Szervezkedésük még 1889-ben megtörtént. Ma az összes férfi és női kereskedelmi alkalmazottak szakegyesületei egy óriás szövetkezetet alkotnak, melyben a tagok 52 %-a nő. A szövetség nem képviseli elég hathatósan a női alkalmazottak érdekeit, amiért a női kereskedelmi alkalmazottak összes szakegyesületei most külön is szövetséggé tömörültek (székhelyükül majnai Frankfurtot választva). Ingyen helyközvetítés, betegpénztár, könyvtár stb. intézményein kívül kiemeli az állásnélküliek biztosítását, mely az alkalmazás nélkül való női kereskedelmi alkalmazottaknak, egyelőre egy márkát fizet naponta, nem alamizsna, hanem *őket megillető* összeg gyanánt. Szervezetük minden a férfi- és női-alkalmazottak közt felmerült érdekkérdéseket megvilágította és eldöntötte, úgy, hogy régebben, mikor a kereskedelmi törvény is ugyanazon jogi álláspontot foglalta el, nem volt jogi különbség a férfi és női kereskedelmi alkalmazottak között. A birodalmi gyűlésen most készülő országos törvények megtagadják a nőtől a kereskedelmi törvényszékekben a szavazati jogot, — aminek szinte beláthatatlan a hordereje, végeredményében a női alkalmazottakat férfi kollégáikkal szemben függő helyzetbe hozza.

Miss M. Bondfield London a kereskedelmi alkalmazottak munka idejéről szól, mely jó üzletekben hetenként 60—68 óra, de heti 100 órára is rúg. Kiemeli, hogy magánkisérletek nem vezettek eredményre és hogy a munkaadók és munkások most már egyetértenek abban, hogy a kérdés csak törvényhozás utján szabályozható.

Felpanaszolja, hogy a «teljes ellátás» rendszere, mely abban áll, hogy az alkalmazott járandóságainak egy részét étel és lakás alakjában kapja, a bérviszonyokra nyomasztólag hat. Sérelmesnek találja azon eljárást, hogy a munkaadó alkalmazottjáról hivatalosan nyilatkozhatik, véleményt mondva működéséről, anélkül, hogy azt az illetővel közölni tartozzék.

Fröken Astrid Paludan-Müller Kopenhágából, tájékoztat a dán női kereskedelmi alkalmazottak helyzete felől, mely egészében még eléggé kezdetleges és küzdelmes.

Frl. Carolina Gronemann Wienből, elmondja, hogy Ausztriában körülbelől 30 évvel ezelőtt nőket is kezdtek alkalmazni a vasuti, posta és távirda szolgálatában, de nem ám méltányosságból, hanem csak azért, mert olcsóbb munkaerőt nyertek benne. És tényleg nagyon alacsony a nők fizetése mind a három szolgálati ágban. 1871-ben nevezték ki az első női távirda tisztet, ma háromezren vannak, de 37 évi szolgálat után a legmagasabb fizetés 730 korona és némi aggkori biztosítás. A női alkalmazottaknak megtiltották a férjhez menetelt, a házasságon kívüli anyaság pedig hivatalvesztéssel jár.

Az állami vasutak női alkalmazottjainak kezdőfizetésük havi 70 korona, a magán vasuti társulatok némelyikénél valamivel több, de másoknál meg kevesebb. Mindenütt és minden fokon kisebb a női hivatalnok fizetése mint férfitársáé. A munkaidő $6^1/_2$—14 óra közt változik. A női kegyesületekre óriás munka vár e téren.

Frl. Dr. Käthe Schirmacher Párisból. Franciaországban 30 év óta vannak női alkalmazottak három frank napidíjjal, előléptetésre való minden kilátás nélkül. A posta és távirda szolgálatban tizenötezer női alkalmazottal szemben van tizenhatezer férfialkalmazott. A nők 1000—3000 frank évi fizetést kapnak, a férfiak 1500—4500-ig. 30 szolgálati év után a női tisztviselők fizetésüknek 66%-ját kapják nyugdíj gyanánt. A cœlibatus intézményét nem ismerik, sőt előszeretettel alkalmaznak férjnél levő nőket. A magasabb állásokban szinte kizárólag férfiak vannak, mert a nők a férfi feljebbvalónak könnyebben és készségesebben rendelik alá magukat, mint nőnek! Ez gondolkodásra késztető és figyelemre méltó körülmény. Szolgálatában hanyag vagy fecsegő férfitisztviselő csak annyi van Franciaországban, mint női.

Schwimmer Rózsa kisasszony Budapestről, a magyar kir. posta és távirda női alkalmazottjainak helyzetéről szól. 4500-an vannak, köztük 2180 önálló postamester (1080 férfival szemben).

A magasabbfokú hivatalokban szinte kizárólag férfiak. Alsóbb fokon 1200 koronáig terjedhető fizetéssel és megfelelő lakbérrel 490-en, a középfokon 1800 koronáig terjedhető fizetéssel és megfelelő lakbérrel 1436-an, a többi napidíjas napi két korona mellett, és nem bir nyugdíj igénynyel. Cœlibatus nincsen és 40 szolgálati év mulva teljes fizetés nyugdíj gyanánt. Társadalmi értékelésük alacsony, aminek maguk okai, mert maig sem szervezkedtek.

A diskussio folyamán sokfelől beigazolást nyert az az ugyancsak figyelemreméltó tény, hogy a női alkalmazott női feljebbvalója iránt gyakran tiszteletlen és viszont, hogy a nő, mint hivatalbeli feljebbvaló, hatalmi túlkapásokra hajlandó. Sajátságos ama másik felszinre került tény, hogy Németalföldön a férjes asszonyt — erkölcsi tekintetekből! kizárták a postaszolgálatból.

Csütörtökön a női kereseti pályák közül a *betegápolási* volt szőnyegen. Az elnöklő *Frau Elsbeth Brukenberg Kreuznachból*, széptörténeti visszatekintésben ismertette a betegápolási intézmény fejlődését Németországban. 1870-ig a betegápolónők vagy egyházi szervezetekbe tartozók, vagy minden szakképzettség nélkül való nők voltak. Hivatásnak, kereseti életpályának nem tartották a betegápolást.

A vöröskereszt egyesületek alapításakor szakítottak azzal a tradicióval, hogy a betegápolás könyörületességi cselekedet és kezdték a betegápolónőket némi csekély díjazásban részesíteni. Azonban a betegápolás csak lassan és nehezen vált kedvelt életpályává. A betegápolónők legrégibb szervezete tíz éves, mintaszerűnek a berlinit tartják.

A londoni *Mrs Bedford Fenwicktől* tudtuk meg, hogy hazájában a modern betegápolásnak Friedericke Flieders Kaiserswerthi munkássága szolgált kiindulási pontul és mintául.

Florence Nyhtingale és Elisabeth Fry Kaiserswerthben nyerték kiképeztetésüket. Szóló kiemeli a gyakorlati és elméleti képzésnek egyaránt fontos voltát: a betegápolónő-képzésnek a tudományos pontosságra, technikai ügyességre vezetőnek és jellemképzőnek kell lenni. Előkészítő iskolákat követel, melyekhez

három évi gyakorlati klinikai képzésnek kell járulni; továbbá kórházi vezetőnőket és szaktanítónőket képző magasabb tanfolyamokat.

E tanfolyamokat állami ellenőrzés alá kivánja helyezni és betegápolásra képesítő állami vizsgálattal befejezni. A betegápolónői szakegyesületek ilyen értelmi folyamodványt nyujtottak be mostanában a parlamentnek.

Miss L. L. Dock New-Yorkból közlé velünk, hogy körülbelül 6000 tagból áll az északamerikai betegápolónők sok kisebb 10—20 tagú egyesületből álló szövetkezete. Ott is törekvésük főtárgya az állami képesítő vizsgálat, s azt már öt városban el is érték.

A betegápolónők nemzeti szövetkezetei az amerikaiak kezdeményezésére most nemzetközi szervezetre törekszenek; legelső gyanánt Németország hagyta jóvá és járult hozzá e tervhez.

Madame Alphen Salvador Párisból, a lycées et collèges de jeunes filles intézményét ismertete, melyek a jobb osztálybeli fiatal leányoknak a betegápolásban való kiképeztetésükkel foglalkoznak. E lycéek nemzetköziek és felekezet nélküliek. A hallgatók a legelső orvostanároktól nyerik elméleti és kórházaikban gyakorlati kiképeztetésüket. Hogy tanulmányaik jellem alakulásukra is hatással lehessenek, hetenként egyszer életkérdéseket beszélnek meg.

Megismerik a beteg és rokkantbiztosítást és gyakorolják a szegényápolást. E lycée-k mintaintézetek, elannyira, hogy valóban mintául szolgálnak Franciországban a hivatásszerű betegápolás képzésben.

Agnes Karll diakonissa Berlinből, az eszményi, a jövendő betegápolónő-képzésről szólt. Minthogy e foglalkozás erős, megállapodott egyéniséget követel, ne mehessen 18—20 éves gyermekleány még e pályára. Legyen legalább 23 éves, a háztartási teendőkben jártas. Legalább hat hét okvetlenül kell arra, hogy valamennyire beleszokjék a jelölt a kórház életrendjébe. Aztán az összes apparatusok használatát gyakorolják, lehetőleg állandóan gyakorlott és jószívű régibb ápolónő vezetése alatt. Úgy kerül a

sor az elméleti tanfolyamokra, anatomia, egészségtan, kötőszerek tanára, s végül a gyakorlati segédkezésre a műtéti teremben. Csak aztán fokozatosan az éjjeli szolgálat. A második és harmadik évben következik a beavatás az egyes betegségek és betegek kezelési módjába (pl. mint kell bánni az idegbetegekkel, miben áll az anya és csecsemője ápolása stb.) aztán administrativ szolgálat, statistika stb. A harmadik tanév végén az állami képesítő, a betegápolónői diploma, vizsgálat. A betegápolás azonban soha be nem fejezhető tanulmány, azért kívánatos, hogy a nagy kórházaknál évente ismétlő tanfolyamokat tartsanak. A betegápolónők önálló szolgálatot csak a harmadik tanulóév leteltével teljesíthessenek. A német betegápolónőknek még csak egy éves szakszervezetük már eddig is derék munkát végzett. Nagy, napról napra jobban érzett hiány van betegápolónőkben; e téren bő alkalom van áldásos, socialis munkásságra.

Miss Anna Goodrich New-Yorkból és *Miss Maud Baufield Philadelphiából* előadásaiból megtudjuk, hogy 1896 óta nagyon sok fiatal leány adja magát betegápolásra. Ma *ötszáznál* több három éves tanfolyammal biró betegápolónőképző iskola van, sok női főiskolánál pedig 6 hónapos elméleti betegápolási tanfolyam van. Van hatalmas szervezetük, mely tagjainak szakképzéséről mintaszerüen gondoskodik és az államtól minden betegápoló növendékért 40 M-ot kap havonta. Az elismerés érdekes bizonysága, hogy a szervezet 35 tagját az állam az egészségügyi hatóságban felügyelőkül is alkalmazta.

Dr. Ellen Sandellin Stockholmból, kedvezően nyilatkozott a svéd betegápolónők képzéséről, félévig tartó elméleti tanfolyam után következik egy tanulóév a kórházban, a másik gyakorlóévet mint még felügyelet alatt álló diakonissa tölti ugyancsak kórházban. 1884 óta van szövetségüknek saját otthona.

Signora Bia Cammeo Firenzeből az olaszországi betegápolást ismertette. Itáliában a betegápolás majdnem kizárólag vallásos szervezetek kezében van, melyek ellenséges indulattal vannak minden újítás iránt.

Most azonban kezd a világi betegápolónők intézménye is

fejlődni. 1901 óta van szervezetük, melyet 4260 tag alkot. Rómában több orvos mostanában világi betegápolónők számára egyéves tanfolyamot nyitott, több külföldi illetőségű nőorvos pedig klinikákat. A betegápolás fejletlen, messze mögötte marad más országoknak, hol törvények szabályozzák a kérdést.

Frau Becker Zehlendorfból egyévi betegápolási szolgálat rendszeresítését ajánlja leányok számára. A Frauendienst egyesület, melynek ő elnöke, évek óta ilyen értelemben dolgozik és eddig 1600-nál több fiatal leányt képzett ilyen módon betegápolónőkké.

Az ötödik napon szó volt a nő helyzetéről, mint író, mint iparművész vagy művész.

Frl. Natalie von Wilde Weimarból bevezető beszédében kiemelte, hogy már ama századokban is, amikor a tudomány műveletét még kizárólag magának tartotta fenn a férfi, a művészet gyakorlásától nem zárta el a nőt. Csak színész nem lehetett a nő a XVII. század közepéig. Érdekes szempontból méltatja Caroline Fridericke Neuberint és kulturális jelentőségét és azzal kapcsolatlan kifejti a művészetek népnevelő hatását, amelyeknek épen ezért közkinccsé kell válniok. A szép, jó és igaz, az élet isteni elemének megvalósításához hozzá járulni, minden nő feladata.

Frl. Marie von Keudell Berlin szerint a német művészeti akadémiák még nem nyiltak meg a nők számára, azonban a női művészeti iskolák az akadémiákkal egyenlő szinvonalon vannak. Kár, hogy a művészeti képzés lehetőségének növekedésével, egyenes arányban áll a csekélyértékű erők gyarapodása. Kisebb tehetségnek, de jóformán a legtöbb művésznövendéknek ajánlaná a rajztanításra képesítő oklevél megszerzését, mert a szerényebb művészi képességnek is biztos alapot, kenyeret ád. Teljesen vagyontalanokat is óv a művészi pályák választásától, mert a tanulmány 6—8 évet vesz igénybe és aztán az érvényesülés néha ugyanannyit.

Mrs Mary Dignam Torentóból, elbeszéli, hogy hazájában a nők, akik egyéniségüket a művészetek segítségével kifejezésre

juttatni próbálják, hamar szükségét érezték a szervezkedésnek. Egyesületük életben tartani igyekszik Kanadában a bennszülött nép primitiv művészetét, mely kihalófélben van; a művészetek iránti hajlamot, a szépben való gyönyörködést pedig előadások és kiállítások rendezése által igyekszik felkelteni, mely utóbbiak a művésznőkre nézve anyagilag is haszonnal járnak.

Mrs Alice Smith Merrill Horne (Saltlaketownból), szerint ugyan úgy dolgoznak É.-Amerika nyugati szélein is a művésznők. A nők pl. javaslatot nyujtottak be a törvényhozásnak, melyet *elfogadtak*, és a mely oda szól, hogy államköltségen rendeznek felváltva a kis és legkisebb városokban is képzőművészeti kiállításokat. Az eredmény meglepő; az egész környék megmozdul, az ifjuságot iskolánként viszik a kiállításba és aki megnyerte az ifjuságot, azé a jövő! Pályadíjak buzdítják az alkotó tehetségeket; az elért anyagi eredmény is mindenütt kielégítő.

A délelőtt legértékesebb és legtanulságosabb előadása *Frau Marie von Bülowé volt*, ki leánykorában maga is színésznő volt és ki a színésznők szervezkedésének szükséges voltáról szólt. A proletariátushoz tartozó színésznő még akkora törvényes védelemben sem részesül, mint a gyári munkásnő, kit legalább bizonyos életkorig oltalmába vesz a törvény.

A színésznői pálya nagy fogyatkozása, hogy nincsen egy bizonyos előképzettséghez kötve. Gyakori, szinte mindennapi eset, hogy hajótörést szenvedett színészek szini iskolát nyitnak és boldog, boldogtalant felvesznek, mert a dolog rájuk nézve kenyérkérdés.

Színésznők tanítását csak nőknek kellene megengedni. A színésznői képesítést államilag megállapított vizsgálathoz kötni szeretné. A színésznők erkölcsi helyzetén csak az a gyökeres változás segíthetne, ha fizetésük arányban állna kiadásaikkal. A színésznő erkölcse a mai szinháznál — toilette-kérdés. Van ugyan szinészegyesület (Bühnengenossenschaft), mely, nagyrészt ajándékba kapott ruhákból ma már tekintélyes ruhatárral rendelkezik és kezdő vagy kisebb fizetésü színésznőknek, kik az egyesület tagjai, a szerepeikhez szükségelt ruhákat és jelmezeket köl-

csön adja, és mely arra törekszik, hogy 1910-től kezdve a színésznőknek minden szinpadi ruhát szállíthasson, ami azonban még csak a jövő zenéje. A felmondásra vonatkozó paragrafus a szerződésekben, melyre a szinpadi szokásjog sok lehetőséget, alkalmat nyujt az igazgatóknak; nagyon hátrányos az a körülmény, hogy a színészek vitás ügyeiben házibiróság itél és nem állami törvényszék. Nagy szükség volna jogvédő állomások szervezésére és ugyancsak az ügynöknek a szinházhoz való viszonyának szabályozására.

Frau Charlotte Klein Björkenhavnból, ismerteti a dán nő sokoldalú munkásságát az iparművészetben. Azon a téren teljesen egyenjogú és egyenértékű a munkája a férfiéval.

Frl. Litz von Bistram Zehlendorfból, szól a német nő szerepéről az irodalomban. Felidézi emlékezetünkbe az életét végig álmodó, ábrándos, régi női ideált «das unbeschriebene Blatt,» és rámutat a modern irónők erkölcsi bátorságukra, melylyel műveikben a magát önálló egyénnek tudó, társadalmi kötelességeinek tudatára ébredt modern nőt rajzolják. Kiemeli még a modern irónő sokoldalúságát.

Lady Marjorie Gordon Aberdeenből, azt véli, hogy Brittaniában ma ugyanannyi az irónő, mint a férfiiró, s hogy az irónők hatásuk különösen a regényirodalomban érezhető. A nő alanyisága, mely régente naplóírásra ösztönözte őket, modern kifejezését a regényirásban találja meg. A regényirónők minden felmerülő társadalmi kérdéssel foglalkoznak és azokat regényeikben fejtegetik, de akkora komolysággal, mely határozottan számottevőbb a férfiakénál.

Frau Eliza Ichenhäuser Berlinből, kimutatja, hogy a német hirlapirodalomnak ma már annyi a női munkása, mint a férfi. Minthogy a hirlapirodalom a modern fejlődést lényegesen előmozdítja, a nők hirlapirodalmi munkásságuk már csak a nőkérdések szempontjából is végtelenül fontos. Újabban felhagytak a nők a pseudonymek használatával.

Hasonló adatokkal szolgál az angol hirlapirodalomról a hirlapirók szövetsége nevében *Miss Imauf.*

Frl. Adele Schreiber Berlinből, ki azóta eljött Budapestre, és itt a Társadalom-tudományi társaságban tanulságos előadást tartott, — konkrét esetek felsorolásával megkapóan festi a színésznők sanyarú életét. Az ő és más felszólalók óhajtása, hogy a nők vegyék fel a küzdelmet a polgári társadalomnak a színésznők ellen irányuló előítéletével, hogy a polgárság kulturális befolyása a színészvilágra erőben nyerjen.

A második szakosztály hatodik és utolsó napjának tárgya: a nő tudományos pályán.

Az elnöklő *dr. med. Agnes Bluhm Berlinből,* bevezető referátumában kifejti, hogy minden kor kulturális fényszakaiban voltak tudományosan képzett nők. De nagyobb számban csak az utolsó évtizedekben léptek nők a tudományos pályákra, többnyire gazdasági okokból. A német egyetemek kapui megnyíltak a nők előtt, de nem a tudományos pályák, mert sem templomi szószékre nem léphet nő, sem a bírói asztal mellett nem foglalhat helyet. A mi korunkban a précieuses ridiculus veszélye elmúlt, de annál fenyegetőbb ama másik, hogy inkább kenyértudományért járnak a nőhallgatók az egyetemre, mint a tudományra való hivatottságból.

Frau Maria Lichnewska Spandauból, a német népiskolai tanítónő helyzetét ismerteti. Közvetve államhivatalnok, ki csak fegyelmi eljárás útján mozdítható el állásától. Gazdasági helyzete olyan, mint a férfi néptanítóé: fizetésük elégtelen. Alapfizetésük, lakbérük és korpótlékuk nem egységes. Falun 700—1600 márka, a városokban 1500—3000 márka közt változik. A nők férfikollégáik fizetésöknek körülbelül 77 %-át kapják, de 2—4 órával kevesebbet tanítanak hetenként. Egyenlő fizetést egyenlő megterheltetésért kaphatnak majd, mint pl. Szászországban már is. A poroszországi néptanítónők egyesülete és más hasonló egyesületek a 40 szolgálati év után kijáró nyugdíjat, kiegészítik bizonyos biztosítási összeggel. A statisztika tanusága szerint a nőtanítók többet betegeskednek, mint férfikollégáik, de ebből nem következik fiziologiai inferioritásuk, mert a nevelés a férfi testi fejlesztésére annyival nagyobb gondot fordít, mint a nőére; a nők nehezen

hagyják el a fűző viselését, sokkal kedvezőtlenebb viszonyok közt kezdik meg pályájukat minimális dijazás mellett stb. A tanítónőképzés részint magán-, részint állami-intézetekben folyik és három évig tart: még ma sem egyenértékű a férfitanítóéval, de javulófélben van. A kormány szívesen alkalmaz az ellemi népiskolákban tanítónőket, szintúgy a római katholikus egyház, mint iskolafentartó. Igazgatói vizsgálatot még nem tehetnek a tanítónők. Coelibatusra vannak kárhoztatva, mert csak hajadonoknak vagy özvegyeknek engedik meg a tanítást. A tanítónőnek még ezután kell kivívnia az anyaságra való jogát. A tanítónők érdekeit külön tanítónő-egyesületek képviselik, általános szolgálati ügyben azonban vállvetve küzdenek a férfitanítókkal és azok egyesületeikkel. Idővel bizonyára eggyé olvadnak szervezeteik, de majd csak ha a tanítónő egyenértékű munkatársa lett férfikollégájának.

Madame Alphen Salvador Párisból, ismerteti a franczia tanítónő helyzetét. Fizetésük a népiskolában 800—1000 frank közt változik; az écoles secondairesben, (melyek körülbelül ami felső népiskoláinknak felelnek meg) 1200—2200 frank közt; az écoles supérieuresben (polgári és felső leányiskolák) 2200—3000 frank közt. A különbözet a férfi és nőtanító fizetése közt átlag 400 frank, bár teljesen azonos az előképzettségük és egyenértékű az oklevelük. A tanítónők munkával rettenetesen túl vannak terhelve. Férfikollégáikkal közösen szervezkedtek.

Frl. dr. Ella Mensch Berlinből, szól a nőről, mint leendő egyetemi tanárról. A dozens nő szerinte nemcsak magasabb fokú tanító, hanem a tudománynak oly képviselője, ki a tudás gazdagságát gyarapítja és a régi tudást új világításba helyezi. Mert a tudományos munka nemcsak a tudás elsajátítása, hanem önálló kutatás. A nagy társadalmi mozgalomban új ethikai eszmék kifejtése a nőre néző feladat: az életet az elmélettel összekötve nőbölcsésszé válik.

Reverend (tiszteletes) Anna Howard Shaw Philadelphiából, szól a nőről, mint hitszónokról. Az újkorban 1873-ban találkozunk először nőlelkésszel, az északamerikai methódisták felekezetében. Ma már ötszáznál több nő hivatalban lévő hitszónok, és

már ma bizonyos, hogy lelkipásztornak a nő alkalmasabb a férfinél. A mai világ nem szűkölködik logikában, de sok millió meghasonlott vagy kétségbeesett lélek vigasztalást keres, s azt, már természeténél fogva, a nő inkább képes nyújtani, mint a férfiú. A férfiak mind kisebb számmal mennek a hitszónoki pályára, részben azért is, mert nem jövedelmező, a nők pedig egyre nagyobb tért foglalnak: de a nő is csak akkor lépjen a templomi szószékbe, ha igazi hivatottságot érez magában.

Fröken dr. Ellen Sandelin Stockholmból, közli hallgatóival, hogy hazájában 1870 óta nyitva áll az orvosi pálya a nők előtt. Most 20 gyakorló nőorvos van Svédországban. 1893 óta már nem csak magán gyakorló orvosok lehetnek, hanem a nőorvos az állam szolgálatába is léphet, pl. mint főorvos, kórházi orvos, börtönorvos stb. előadó utal a nőorvos felvilágosító munkásságának társadalom-erkölcsi jelentőségére és tapasztalatból mondhatja, hogy a felvilágosító tanítás, melyet maga is már három év óta népiskolában folytat, komoly, értelmes hallgatókra talált a növendékekben és igazán hasznukra van.

Frl. Dr. Franziska Tiburtius Berlinből, a német orvosnő helyzetét ismerteti. 1870-ben iratkozott be az első német női orvosnövendék a zürichi egyetemen. Dr. Lehmann E. és szóló, orvosi oklevelük megszerzése után, Berlinben akartak mint gyakorló orvosok letelepedni; de az csak tömérdek nehézség legyőzése után és az ipartörvény védelme alatt sikerült nekik, mint «Heilgehülfen». Minthogy tehát Németországban az okleveles nőorvos helyzete jogilag nem volt biztosítva, 15 évig nem akadt követőjük.

Azóta megnyiltak hazájában az egyetemek orvosi fakultásai a nők előtt, 1897 óta államvizsgálatra is bocsátják őket s így várható, hogy két év mulva már 50 nőorvosa lesz Németországnak. A már működők bírják a betegek bizalmát, ma már hatóságok is meg-meghívnak nőorvost szakértőül és remélhetőleg lesz nemsokára női iskolaorvosuk is.

Frl. Dr. jur. Van Dorp Haagából, büszkén dicsekszik azzal, hogy elsőül hazája bocsátotta a nőt ügyvédi pályára. Azt

találja, hogy az ügyvédség a női természetnek kiválóan megfelelő pálya, sok szeretetet, igazságérzetet és önzetlenséget kiván. A nőügyvéd igazi munkatere a gyermekkriminálistika, hol kell, hogy a büntetés elve helyt adjon a nevelés elvének; továbbá a házasság intézményével összefüggő magánperek, és végül a nők bűnügyei. Szóló reméli, hogy a jövőben nőnek csak nőügyvédje lesz; pl. gyermekgyilkolási esetekben. Annak a bűnnek tragikumát csak nő értheti meg, az mindenkoron őrültség.

A discussióban *Frau Bieber-Böhm Berlinből*, a nő leggonoszabb kenyérkereseti pályájáról, a prostitucióról szól, ellentétül a tudományos pályákhoz; *Hottinger* tanár úr a könyvtárosi pályáról, mint a nőnek kiválóan alkalmasról; *Frau Dr. med. Helene Stelzner*, az úttörő nőorvosok nagy érdemeikről, s ajánlja, hogy nőorvosok közül mentől több szentelje életét a psychiatriának: lelkibeteg nőket csak nőorvos kezelje. Mint segédek működnek is már nehányan lelkibetegek intézeteiben; *Frl. Marie Lischnewska Spandauból* óvást emel az ellen, hogy orvos teljesítse az iskolásgyermekek nemi felvilágosítását; az iskolázott pædagogusnak, tanítónak való feladat.

A második szakosztály munkássága az én szememben elég komoly gyakorlati jelentőséggel bír. Bizonyára nem csak én, hanem nagyon sokan merítettünk belőle okulást és nyertünk egy vagy más téren való további teendőinkre nézve útbaigazítást. Például ha Angolországban együtt tanulhatnak a mezőgazdasági iskolákban a fiúkkal a leányok, miért ne végezhetnék kitünő gazdasági iskoláinkat a magyar nők is? És miért ne boldogulnának a mi sokkal kedvezőbb földviszonyaink közt a magyar nőgazdák csak úgy, mint boldogulnak angol testvéreik? holott a magyar nő önerejéből századok óta boldogult e téren, kevés elméleti, de annál több, mintegy öröklött gyakorlati ismereteivel, ügyszeretetével és rátermettségével. Milyen lendületet vehetne pl. Magyarországban a gyümölcstermelés, ha képzett magyar nőgazdák foglalkoznának azzal okszerűen, mikor hazánk áldott földjében oly zamatos gyümölcs terem, mint sehol, kerek e világon. És mekkora szociális haszonnal járna, ha sikerülne a kenyérpályát kereső nők nehány

százát ama elméleti pályákról (tanítónői, kereskedelmi), melyeken már most nagy a túltermelés, — ilyen egészséges jóléttel és megelégedettséggel biztató pálya felé terelni.

Vagy ott van a betegápolónők nemes, szép hivatása. Nem birtak ugyan földi előnyökkel, de a tisztességes megélhetés mellett mekkora boldogságot, megelégedettséget adhat nemes, önzetlen, önfeláldozó szívnek, aminő alapjában véve a nő szíve. Hány nő van hazánkban, ki nem tud mit kezdeni jóságos lelkével, kit kielégítene ez a nemes hivatás. S mekkora szüksége van arra a mi társadalmunknak, az szinte leirhatatlan!

Ha a berlini női kongresszus második szakosztálya munkásságának e vázlatos ismertetéséből csak egyetlen egy olvasóm is buzdulást merít és az érintettem kérdések bármelyikének tanulmányozásába fog, — nem hiábavaló volt munkám.

Budapest. *Rosenberg Augusta.*

A NŐEGYESÜLETEK KÖZÖS MUNKÁSSÁGA.*

(Megnyitó beszéd.)

A Nők Nemzetközi Szövetségének tagjai! Magas eszményünk, az emberiség szolidaritása nevében üdvözlöm Önöket és kérem mindnyájukat, hogy ezt az eszményt velem együtt szivükben őrizzék a Szövetség ezen harmadik közgyűlésén, míg munkánknak szenteljük magunkat.

Mindenekelőtt segítségüket óhajtom személyesen megköszönni Önöknek, melyet nekem az elmult öt év alatt nyújtottak. Aztán óhajtottam megköszönni a türelmüket, mellyel hibáim iránt viseltettek és amellyel az igazgatásom gyarlóságait megbocsátották.

Öt évvel ezelőtt, midőn azzal tiszteltek meg, hogy a harmadik quinquennium tartamára elnöküknek megválasztottak, azt reméltem, hogy sokat fogok utazhatni, nagy, nemes munkánk előmozdítása érdekében. Váratlan körülmények megakadályoztak ebben; — amit utazások és élőszó által elérni reméltem, arra most csak az irás segítségével törekedhettem.

Hogy a toll a kardnál hatalmasabb, azt vallom; de azt is tudom, hogy az egyéniség hatalmasabb a tollnál s azért mélyen sajnálom, hogy nem utazhattam és nem kereshettem fel személyesen azon országokat, ahol Nemzeti Szövetségek alakításához

* *Mrs May Wright Sewall*, a Nők Nemzetközi Szövetségének nagytekintélyű elnöke, formában és tartalomban egyaránt kiváló beszéddel nyitotta meg a szövetkezet harmadik quinquennális közgyűlését Berlinben 1904 jun. 8-án. Azt hisszük olvasóink érdeklődéssel fogják e beszédet olvasni, melyet ezúttal egész terjedelmében közlünk, s melyre olvasóink figyelmét külön is felhívjuk. *Szerk.*

megtették már az első lépéseket, s hogy munkánkat nem ismertethettem a nagy világban szerte.

De azért nagyon hálás vagyok, hogy volt erőm és egészségem arra, hogy irodámból 20 ezernél több levelet és 50 ezer oldal gépírásos körlevelet széjjel küldhettem. Még hálásabb vagyok azonban azért, hogy Önök a maguk részéről olyan erősek és türelmesek voltak és elolvasták ezen leveleket és itt-ott feleltek is azokra.

Hálás vagyok azért, hogy az egyes országokban a Nemzeti Szövetségek munkája haladt és bővült, — és mély hálát érzek azért is, hogy a nemzetközi szellem mindezen országokban erősbödött az utolsó öt év alatt. A szövetkezés eszméjének eme terjedését a levelezésnek, hirlapi czikkeknek és a mindennapi imádságnak köszönhetjük. Amilyen egyszerűeknek látszanak ezen eszközök és amilyen egyszerűek valósággal is, — nem azt kell-e mégis mondanunk, hogy eredményük csodálatos?

Midőn 1899-ben kiváló elődöm kezéből átvettem Szövetségünk vezetését, az kilenc nemzeti szövetségből állott, tizenegy évi munkának eredménye gyanánt. Öt évvel ezelőtt tizenöt országban voltak tiszteletbeli alelnökök. A tizenöt ország közül kilenc megalakította azóta Nemzeti Szövetségét. Ezenkívül Bulgária és Magyarország is szervezték azóta Nemzeti Szövetségüket, egészen önerejükből, anélkül, hogy előzőleg tiszteletbeli alelnökök vezetése alatt álltak volna. Azon országok közül, melyekben most is még tiszteletbeli alelnökök működnek, nehányban a szervezkedésnek semmi nyoma, míg másokban alakulóban vannak, vagy már meg is alakultak a Nemzeti Szövetségek, ezek: Finnország, Belgium, Oroszország, a Fokgyarmat és China.

1899 óta én neveztem ki tiszteletbeli alelnököket a következő országokba: Peru és Chilibe, Venezuela és Mexikóba, Egyptom, Török-, Görög- és Csehországba, Ceylonba és Legyelországba.

Könnyű belátni, hogy emberek, kik különböző nemzetek tagjai, kik más-más nyelven beszélnek, kik másképen gondolkoznak, kiknek más-más eszményeik vannak — nehéznek fogják találni, hogy egymással az aranyszabály szerint érintkezzenek;

de még nehezebb, szinte lehetetlen ilyen vegyestagú testületnek működése, más törvények, mint az aranyszabálynak uralma alatt. Mentül nehezebb a feladat, annál érdemesebb teljesítése. Hogy milyen világraszóló, milyen minden időkre kiterjedő fontossága van a feladatnak, melyet magunk elé tűztünk, — ma szinte még elképzelni is alig tudjuk.

De mielőtt a teendőkről beszélnék, amelyek reánk várnak, talán jó, ha nehány szót szólok Szövetségünk megalapításáról.

Törekvéseink célja, rende az aranyszabály érvényesítése a társadalomban, szokásban és törvényhozásban; ezért remélem, megbocsátanak nekem, ha eszökbe juttatom, hogy az aranyszabály első alkalmazása, mellyel első sorban mi tartozunk, az, hogy most, midőn a legközelebbi napokban át fogjuk tekinteni az elmult öt év munkáját, és megfontolni fogjuk a következő öt évben végzendő munkára vonatkozó előterjesztéseket; az aranyszabályt egymásról való itéletünkben, egymással való érintkezésünkben, egymás iránt való magunktartásában. legtitkosabb gondolatainkban és egymás iránt táplált érzéseinkben gyakoroljuk. Nagyon szükséges, hogy mindegyikünk törekedjék úgy fogadni a más által tett előterjesztést, mintha honfitársa lenne az előadónak; derült kedéllyel, őszinte rokonszenvvel, meleg szívvel, az új gondolat befogadására kész, nyilt lélekkel. Ez az aranyszabály azon gyakorlása, mellyel a mostani órától fogva tartozunk.

Midőn tizenhat évvel ezelőtt először történt előterjesztés ilyen Nemzetközi Női Szövetség alakítására, sokan azt kérdezték: «És aztán mi végből?» — Akkor azt feleltem: «A végből, hogy mi nők igazán megismerjük egymást, megértsük egymást.» — Sokaknak akkor és talán még ma is, ez igen csekély és jelentéktelen célnak látszott, ilyen nagy és komplikált gépezettel szemben. Azt mondták: Annyi nő van, ki egyre utazik, annyi nő van, ki fürdőbe jár, annyi, kik társadalmi körökkel érintkeznek a világ fővárosaiban! De én azt feleltem: «Nők, akik kiveszik részöket a világmunkából, s főleg azok a nők, akik idejöket, egészségöket és befolyásukat a világhaladásnak szentelik — ritkán ugyanazon nők, akik idejüket a «saison»-ban a világ fővárosaiban és saison

előtt vagy után a tengerparton, fürdőkben, vagy más az egészségnek vagy mulatságnak szentelt gyűlőhelyeken töltik. Kétségen kívül, — mondám — vannak mindenütt, minden társadalmi osztályban, minden nemzetben nők, akik magasabb műveltség, szabadabb ipari tevékenységnek, és a világ vallási, sőt politikai életében való korlátlan részvétel szükségét erősen érzik.

Kétségen kívül, — mondám — mert már akkor is bizonyos voltam és most, még bizonyosabb vagyok benne, hogy a *Weltgeist* a *világ szelleme* és nem nemzeti szellem, nem faji szellem, hanem az a szellem, amely nem talál különbséget a világ különböző nemzetei közt. Én hiszek a világszellemben, és mindenekelőtt hiszek abban, hogy annak a szellemnek nincsen választott népe, illetve azt hiszem, hogy annak a szellemnek valamennyi nép választott népe, hogy minden népnek szól. És visszhang gyanánt, ezen hívásra a nők mindenütt magasabb élet mozgalmát érzik magukban, és mindenütt azon vannak, hogy a magasabb élet ez új mozgalmának bélyegét a társadalomra, szokásra, törvényhozásra rányomják. Amit előre láttam, és amit az utolsó tizenhat év története napról-napra ténnyé változtatott, az, hogy a cél mindenütt ugyanaz. A nő hivatva érzi magát nagyobb szerep betöltésére, nagyobb felelősséget érez magában, és előkészület gyanánt, mindenütt magasabb képzettség szükségét érzi. — De, hogy módjában legyen ezen új akarata szerint élni, a szabad cselekvés jogára van szüksége az ipar világában. Hogy ezen szabad cselekvési jogra és magasabb képzettségre szert tehessen, rajta kell lennie, hogy mindenütt olyan értelemben változtassa meg azon országok törvényeit, melyek éppen képzettsége és cselekvési szabadsága felett határoznak, hogy majdan az új törvények, amelyek eleinte a nőnek csak az alkalmat és a szabadságot adták meg, amelyre vágyott, csakhamar hasznot is hajtsanak majd a nő fokozott értelmiségének és ipari szabadságának érvényesülésében.

Az egész világon van valami közös elem a műveltségben, és dacára annak, összhangban kell lenniök az oktatás tárgyainak, feltételeinek és módjának az illető ország sajátlagos szelle-

mével. Mert a célok azonosak, ha távol esnek is egymástól az utak, melyek a különböző országokban célhoz vezetnek: a közös cél az a talaj, melyen a különböző nemzetek női, mint testvérek találkoznak.

Az I. C. W.-ben 1899 előtt nem történt kisérlet közös munkára. Abban az évben három állandó bizottság alakult, melyek közül az, mely a *nemzetközi béke és választott bíróság* eszméjének terjesztésére alakult, az I. C. W. első állásfoglalása vala.

Nem könnyű dolog olyan bizottság szervezése, mely az egész világra kiterjed. Hiszen nehéz feladat egyetlen társaságon belül is, egy jól működő bizottság szervezése, bár annak minden tagja ugyanazon nemzet fia, valamennyinek ugyanegy az anyanyelvük, hasonló a műveltségük és ugyanegy a céljuk; de mennyivel nehezebb feladat jól működő olyan bizottság szervezése, melynek mindegyik tagja más-más nemzet fia, minden tagjának más az anyanyelve, bár hasonló műveltségüek és közös célra törekszenek.

Nem itt és nem én fogom elmondani, hogy mit dolgoztak bizottságaink, hiszen beszámol majd mindegyik munkásságáról a maga helyén; de annyit mondhatok, hogy nagy nyereség ezen három bizottság szervezett volta, — a joggal Lehrjahreknak nevezhető első öt év — tapasztalatai alapján remélhetjük, hogy a következő öt év az állandó és gyümölcsöző tevékenység ideje lesz. Türelem, türelem és harmadszor is türelem kell hogy jeligénk legyen.

Ha tekintetbe vesszük egyfelől munkánk nehézségeit és másfelől az eredményt, mely itt szemünk előtt van, nem mondhatjuk-e bátran, hogy Isten velünk van és ennek tudatában nem lehetünk-e bizonyosak abban, hogy munkánkat még nagyobb siker fogja koronázni. De hogy azt a még nagyobb sikert is elérhessük, egy gondolatot kell gondosan szivünkbe zárnunk: Szövetségünk eszményi célját. És mi az az eszményi cél? *Az emberiség egysége.*

Minden kiterjedt országot egy nagy és állandó veszedelem fenyegeti. Az a veszedelem az, hogy az emberben nagy a hajlan-

dóság arra, hogy jobban szeresse azt a falut, várost vagy vidéket, melyben él, mint az egész országot.

Azért van, hogy minden ország lakóit gyermekkoruktól fogva tanítják a hazaszeretetre. A hazaszeretet együvé fűzi a falvakat, városokat és vidékeket; de, ha valamely ország határai nagyobbak népe hazaszereteténél, azt az országot halálos veszedelem fenyegeti; mert a hazaszeretet életnedve minden nemzetnek.

Szövetségünkben, melynek minden tagja egy-egy egész nemzet, oly érzést kell ápolnunk, amely a hazaszeretethez viszonyítva annyival egyetemesebb és nemesebb, mint amennyivel egyetemesebb és nemesebb egész hazánk iránt érzett szeretetünk — *a hazaszeretet* — szülőfalunk, városunk vagy vidékünk iránt érzett szeretetünknél. Talán nem találtuk még meg ezen érzés elnevezésére a helyes szót, de mindaddig, míg jobb nevet nem találunk, az *emberiség egységében való hitnek* (faith in the unity of humanity) nevezzük. Ezt a szeretetet az emberiség egysége iránt, azt a hitet az emberiség egységében mindannyiunknak nagyobb szeretetnek, nagyobb, kecsegtetőbb, a szivet kielégítőbb szeretetnek kell tartanunk a saját országunk iránti szeretetnél.

Ennek az érzésnek művelése munkánk eszményi fele: beoltani mindenkibe, kivel a különböző országokban szövetkezünk, azon meggyőződést, hogy akármennyire különbözzenek is egymástól a nemzetek, szivében egy az emberiség.

Munkánk gyakorlati fele kifejezésre juttatni ezt a szeretetet, — rokonszenv, csodálat, másoknak megbecsülése által, azok iránt, kik nem hasonlók hozzánk, — abban a nemes törekvésben, hogy megértsük őket és hogy velök megértessük magunkat. Úgy látom, munkánk eme gyakorlati részében némi veszély is rejlik, mert azt a kifejezést, hogy internácionálizmus annyiszor használták a föld nagy nemzetei abban az értelemben, hogy a nemzetek végül még nagyobbakká válnak a kisebb országoknak a nagyokba való befolyása által.

A mi Női Szövetségünkben nincsen *nagy* vagy *kicsiny*, *gazdag* vagy *szegény*, nincsen *népes* vagy *kevésbé népes*, minthogy

nem ránk tartozik, hogy nagy-e vagy kicsiny, sűrűn vagy gyéren lakott-e valamely ország. A mi szövetségünkben minden nemzet egyformán erős, mindegyiknek egyenlő számú szavazata van és tehát egyenlő alkalma, hogy befolyást gyakoroljon a többiekre. Talán az egész világon ez az egyetlen hely, ahol valamely nemzet értéke nem függ területének nagyságától, sem lakosainak számától, sem jólététől.

Nem szabad elfelejtenünk, hogy ez a szövetség demokrácia, mely a társadalom minden osztályát magában foglalja. Eljöhetnek ide a legmagasabb rangú hölgyek, de nem rangjuk révén és ide jöhetnek a legalacsonyabb társadalmi állásban lévő nők, de nem egyszerű társadalmi állásuk révén. Akár királynő, akár parasztasszony foglal helyet végrehajtó-bizottságunkban, ott nem mint paraszt asszony, nem királynő gyanánt ülhet. Ha egyáltalában helyet foglalnak, ott mindketten úgy csak, mint az emberiségért munkálkodó nők ülhetnek, akik tehetségeiket, idejüket, gazdagságukat vagy szegénységüket az emberiség egységének szentelik. Odahaza kiki megmarad annak, ami, otthon kit-kit a különböző országok szokásai és törvényei szerint néznek és mérlegelnek. De itt a Nők Nemzetközi Szövetségében új világban vagyunk, a munka világában, amelyben csak felavatott munkásoknak van helyök és ahol mindazokat szivesen látják, bár senkit a másiknál nem szivesebben, nemzetsége, faja, vallása vagy társadalmi állása kedveért; ahol csak *az* szivesebben látott, aki legkiválóbb példát ád nekünk az igazságban, teljességben (integrity) igazlelkűségben, igazságosságban és emberszeretetben.

A bátorságban és igazságosságban az utolsó öt év alatt tett nagy haladásunkat mi sem mutatja jobban, minthogy a Szövetség gyüléseit követő kongresszuson egyetlen kérdést sem zártak ki. Az a kongresszus politikai kérdéseket éppen olyan teljesen és szabadon fog megvitatni, mint ipari kérdéseket, és ugyanazon alapon. Másik bizonyítéka annak, hogy erőben gyarapodtunk, az a tény, hogy I. C. W. a nemzetközi béke és választott bíróság nagy propagandája mellett, alkalmasint más két kérdésben is, állást fog foglalni.

Az egyikkel felvesszük programunkba a nők politikai egyenjogusítását; a másik indítvány mindkét nemtől egyenlő felelősséget kiván a tiszta erkölcs szempontjából.

Az első indítvány a politikai jogok megadását kívánja a nőknek ugyanazon feltételek alatt, mint a férfiaknak, mindazon országokban, amelyek parlamentáris kormányformával birnak. A második, ugyanazon erkölcsi eszményt jelenti mindkét nem számára. Ez az utóbbi indítvány azonban nem azt foglalja magában, hogy amit a társadalom ez ideig a férfiaktól kívánt, ezután a nőktől is fogja kívánni; sőt ellenkezőleg, hogy amit a társadalom eddig csak a nőktől követelt, ezután a férfiaktól is fogja követelni.

A mi programmunk nagyon egyszerűnek látszik, minthogy csak három indítványból áll és vajjon ezen három propozició mindegyike nem logikai következése-e az aranyszabálynak? Végső jelentése valamennyinek ugyanegy, hogy többé nem a *nem* dönt a személyes erkölcsiség és személyes felelősség kérdésében. Azt jelenti ez, hogy a nők a férfiak helyét óhajtják elfoglalni a világban? Oh nem, hölgyeim és uraim, nem és ezerszer nem! Mindegyik nem megtartja a maga helyét, de hogy mindegyik nem betölthesse helyét és teljesíthesse kötelességét, mindegyik nemnek meg kell adni ugyanazon szabadságot, ugyanazon függetlenséget.

Talán azt hiszik Önök, hogy bár programmunk rövid, mégis forradalmat jelent. Biztosíthatom Önöket, hogy mi nők, legalább ezen Szövetségbe tartozó nők, kiktől e Szövetség eszméje eredt, nem óhajtunk forradalmat. Mi nem a revolucióban, hanem az evolucióban hiszünk és e hitünk nevében és azon erővel, melyet ezen hitnek köszönünk, könnyű és örvendező szívvel hozzáfogunk nagy munkánkhoz, tudván azt, hogy mindenkiben, ki művét az evolució erejével előbbre viszi, a természet örök törvényei munkálkodnak.

Lehet, hogy a jelenlévők közt vannak birálók, kik azt mondják: «Milyen programm! Milyen teljes felforgatása a szokásoknak, sőt törvényeknek! És ezt a felfordítást, ezt a kézzel fog-

ható felforgatást, ezt az alapos változást nők akarják előidézni! Nők, akik hadseregek nélkül, hadi hajók, parlament és független vagyon nélkül tűzték maguk elé azon feladatot, hogy a jelen viszonyokat felforgassák!» Azt felelem e bírálatra: «Gyöngeségünkben rejlik az erőnk!» Tanulmányozták Önök a világtörténetet? Ha az emberiség történetének ismeretéből egyáltalában le lehet szűrni tanulságot, akkor ez az, hogy e világ kicsinyei, az ismeretlenek és fegyvertelenek végül mindig a diadalmasok, a győzedelmesek. Gyöngeségünkben bízunk és kérjük Önöket, fogadják szivesen eszméink győzedelmét.

Berlin. *May Wright Sewall.*

HUMOR AZ ISKOLÁBAN.

A «gyermek-megfigyelések» korszakában talán nem lesz teljesen érdektelen a gyermeki lélek önkénytelen megnyilatkozásának nehány ellesett adatát feljegyezni. Mindenki gyűjthet ilyen adatokat, ha szeretettel fog hozzá.

Az a tanító, aki azzal a tudattal lépi át a tanterem küszöbét, hogy «no most mérgelődni megyek», bizonnyal fog is mérgelődni, mert erre okot ugyan lelhet az iskolában. De aki jó kedvvel teszi kezét az ajtó kilincsére, az könnyen fogja elviselni azokat az apró kellemetlenségeket, amiket a gyermekek mindenesetre okoznak, sőt megtörténik az a csoda is, hogy ami az egyik tanítót vérig boszantotta, azon a másik jót nevet és abban mint érdekes lélektani mozzanatban szívből gyönyörködik.

Hiszen épen a naivságból és tudatlanságból eredő gyermekes feleletek fűszerezik meg a tanítás nehéz munkáját s ezek engednek betekintést a gyermeki lélekbe. A gyermeki ész és kedély gondoskodik arról, hogy mi hébe-hóba nevetésre is találjunk okot az iskolában. És akkor csak nevessünk együtt a gyermekekkel. Ez felfogja frissíteni mindkettőnk lelkét. Ez teremti meg azt a bizalmas viszonyt, melynek a tanító és tanulók között meg kell lennie.

Ha a tanító akkor próbál komoly arcot vágni, mikor az egész osztály nevet, könnyen válik ő maga is nevetségessé. Jó kedély, örömmel végzett munka biztosítja az eredményt.

A jókedélyű tanító mindent megfigyel, mindent észrevesz, mert szívvel, lélekkel ott van a tanulók között. A kinek lelke elbolyong, gondolatai más tárgyon járnak — az nem vesz észre

semmit, azt minden boszantja s csodálkozva néz körül, ha a tanulók hangos kacaját hallja. S mily igazi vétek aztán, hogy többé ilyesmivel meg ne zavarják őt — összeszidja a tanulókat, hogy alaposan elvágja a kedvüket a nevetéstől. Szegény iskola, szegény gyermekek!

Mik hát azok a megnevetni való dolgok, a tanítás fűszerei? Azok az ártatlan feleletek, melyeket a tanulók tudatlanságból, vagy legtöbbször sajátos észjárásuk következtében mondanak.

Minden tanítónak bőven van alkalma ilyeneket hallani, s így az én apró megfigyeléseim nem állnak magukban. Akadnak ennél jobbak is — s a vicclapok hoznak bőven ilyenféle — néha igazi, néha csinált szemelvényeket. S ezért az én célom ezúttal inkább az, hogy ilyen jótékony iskolai humorra a tanítók figyelmét felhívjam, s azok nevelői — illetve kedélyképző hatására rámutassak.

Egy kollégám beszélte el nevetés közben, hogy mi történt vele az iskolában? Nagyon haragos lett egy tanulóra, s haragjában azt a meggondolatlan büntetést adta a gyermeknek, hogy írja le 100-szor az egyik rendtartási szabályt. A gyermek másnap el is hozza a büntetési feladatot ilyformán: Leirta egyszer az illető paragrafust és 99-szer utána tette detto, dt. stb.

Ezt egy ügyes zsidó kislány cselekedte.

Az igemódok tanításánál felszólít a tanító egy kis leányt.

— Mondja el az ige módjait!

— Jelentő mód, föltételesmód . . . — most elhallgat, fészkelődni kezd a gyermek, összeráncolja homlokát — gondolkozik — egyszerre nagy örömmel kiáltja: — és szoknyamód (kötőmód helyett).

Majd a módjelekről beszélve, az életből vett példán mutatja be a tanító, hogy ha négy kis libája van a gazdasszonynak s azok közül hármat megjegyez és egyet nem — miről ismerni meg ezt az egyet? — hogy nincs jegye.

— Miről ismerjük hát meg a jelentő módot is?

— A kis libáról — feleli a gyermek.

Olvasnak a tanulók, s az olvasmányban előfordul, hogy a

jó Isten minden széppel, jóval elhalmozta hazánkat. «Adott hegyet, völgyet, bugyogó forrásokat.»

— Milyen a bugyogó f.?

Gyermek közbekiált:

— Bő nadrág.

A füzetjavítás valóban nem kellemes foglalkozás, sőt gyötrelmes annak, aki minden kis hiba felett haragra lobban. Jó kedéllyel még ezt is ellehet viselni. Ha derült arccal szemléljük azokat a hibákat, úgy találjuk, hogy azok nagyobb része inkább nevetséges, mint boszantó.

Már ki fog mérgelődni az ilyen mondatok olvasása közben hogy: «A hű apa trágyázza a földet.» — «A szorgalmas napszámos az utcán fütyörész.» — «Az okos medve mérges.» — «Gödölö királyi nyargalóhely» stb.

De talán egy tantárgynál sem fordul elő annyi mulatságos felelet, mint a történelemnél.

A gallok támadásáról beszél a tanító, s elmondja azt a nevezetes lúdgágogást is. Magyarázat után egy kis leány feláll s ezt mondja:

— Nagysága kérem, Ilonka azt kérdezte tőlem, — hogy a Capitólium libaól volt-e?

A középkori lovagok jellemzésénél ezeket mondta egy tanuló:

— «A középkorban is voltak nők. — A férfiak a középkorban nemcsak a háborúval foglalkoztak — hanem a nők tiszteletével is.»

Vagy: «A lovagoknak nagy feladatuk volt — tisztelni kellett a nőket.»

— IV. Károly idejében volt az első bál, de még akkor az ülőhelyeket nem ismerték.

II. Endre sok pénzt kapott apjától, hogy vezessen keresztes háborút, de ő nem vezetett mindjárt, ehelyett elvette Gertrudiszt.

— A budai várkápolnában őrzik sz. István egyik jobb kezét.

— Atilla vérengzésben halt meg.

— Ogotáj kán nevét az ismertebb *Oktogon*-nal (az oktogontéren lakott) cserélte fel egy pesti lányka.

— Klodvig elhatározta, hogy ha győz — hinni fog feleségében.

— Libusa királyné nagy sürgés-forgás (sürgetés) után elhatározta, hogy férjhez megy.

«Az Isten teremtette az első embert Ádámot» magyarázták egy hatodik évében levő kis fiúnak. — «Kérem néni igazán Ádám volt az első ember?» — Az, kis fiam. «És előtte nem élt senki?» — «Nem», felelt a néni. — «Azt értem, hogy Isten teremtette «Ádámot», — mondja komolyan a fiú — «de ki szoptatta?»

Végül leirok a sok közül még egyet, ami szintén egy elemi iskolában fordult elő.

Összeadást tanítja a tanító és így szól egy kis lányhoz:

— Ide figyelj csak: Ha anyád ad neked két almát.

— Nem ad, mert rossz voltam.

— Akkor ad az apád.

— Az se ad.

— Ad hát a néned.

— Az fösvény.

— Ad a bátyád.

— Annak nincs.

— Jól van no — adok hát én neked ma két almát.

— Az jó lesz.

— Holnap is adok egyet, holnap után megint kettőt. — Hány almád lesz összesen?

— Éppen elég.

No de én is éppen elég ideig vettem igénybe olvasóim türelmét — s ha valaki ilyesfélét gondol — «hogy bizony ez is jobban tette volna, ha okosabb dolgot figyel meg a gyermekeken.» Annak azt válaszolom — aki figyel, az mindent észrevesz, de nem beszélhet egyszerre mindenről.

Nagykikinda. *Jeszenszkyné Tirpák Irén.*

A JAPÁN NŐKRŐL.

Mélyen tisztelt közönség? E percben, midőn a messzi kelet rabságot nem tűrő térein talán százezer apró sárga emberke — a nyugati kultura százezer mártirja s a honszeretet százezer hőse alussza örök álmát csodálatos hőstettei után, melyekkel a tisztelő bámulat rajongására tüzelték az egész világot, legyen szabad nekem e hősök anyjáról, a japán nőről néhány szót szólanom. Érzem, hogy szavaim ereje csekély annak a nagy lelkifenségnek festésére, mely a szivéből való vérnek könytelen szemmel, szobor-kemény arccal azt tudja mondani bucsuzóúl: «Eredj, halj meg a hazádért»; érzem köznapiságunk gyöngeségét, mikor le kell festenem azt a nőt, aki a harcba nem akaró fiának egy nemzet helyeslése mellett nyújtja oda a családi tőrt, hogy ölje meg magát mert a gyalázatok gyalázatát hozta családja mocsoktalan nevére.

Oh! bár úgy mondhatnám el a hősök hősének történetét, hogy lángot nyújthassak minden magyar nő szivébe; lángot, melynek fénye mellett szeretettel lássa, mint küzd keleten az a lenézett, nemes rokonfaj; küzd Dávidként Góliáttal és győz, mert győzni akar, hogy imádott hazáját, az ellenség ne tiporhassa meg soha! — A szó elhal ajkamon — mikor a tisztelet adójával borulok le a japán nő előtt, az előtt az apró semminek látszó, játékszernek hirdetett nagyság előtt, aki ily dicső nemzedék dajkája volt.

A jápánság ősidőktől fogva bátor és harcias nép volt. A lovagi nevelés a közel négy millióra menő lovagosztályt a harcias erények, a bátorság, hazaszeretet és hűség erényeivel töltötte el s a béke napjaiban a tudományok is utat találtak a lovagok iskoláiba. Elmondhatjuk, hogy az új idő (1860—70) előtti japán lovag egész ember volt, ki a távol kelet fogalmai szerint, mint

* A M. D. E. tanítónői szakosztályában okt. 21-én tartott előadás.

a férfiasság ideálja áll előttünk. Egyetlen gondolat uralta a japán lovagot, az. amit ami hazánkban is hallottak egy szebb idő gyerekei a haza bölcsének ajkáról: «a haza mindenek előtt.»

Mint a felkelő nap sugarai, melyek először csak a legmagasabb csúcsokat csókolják végig aranyos sugaraikkal és lassan-lassan szállanak alá a legmélyebb völgykatlan rejtekébe is, úgy szállott az ujabb korban a lovagerény a nemesség köréből a japán nép egész tömegére úgy, hogy ma az egész népet a szó szoros értelmében telítette a lovagvilág lelkes szelleme. Ez a szellem az, mely ma csodás harcait vívta és vívja a véres harcmezőn.

Mint nálunk Európában, úgy Japánban is a lovagvilág női gondosabb nevelésben részesültek, mint a nagy tömeg asszonyai. A japánokról nálunk, mint ez mindnyájunk előtt ismeretes, egymásnak ellentmondó vélemények voltak eddig forgalomban s különösen sok ellentmondó és ferde nézet van elterjedve a japán nőkről, kik közül alig egy pár látta még a művelt nyugatot.

A gésákról való sokszoros leirások Pierre Lotti: «Madame krisanteme-ja, futólag átutazók felületes megfigyeléssel irott jegyzetei gyökeresítették meg e ferde véleményeket s megerősítette ezt, még egy pár sajátságos, az ősi természetességből következő japán szokás megismerése, mint pl. a legerősebben elitélt fürdő-szokások.

Hogy mennyire helytelen és igazságtalan a japán nők erkölcsi értékét ezekből itélni meg, azt legjobban bizonyítja az, hogy Japánban például még ma is, ha véletlenül előfordul is egy házasságtörés, az nagyobb szenzatiót és megbotránkozást szül az egész országban, mint nálunk a legvéresebb és legkegyetlenebb rablógyilkosság. A japánok családi élete tisztább a kristálytiszta havasi pataknál s a japán lány erénye a gyanún felül álló, folt és mocsoktalan.

A japán lovagcsalád leányainak nevelésénél nem utolsó szerepet játszott a testi nevelés. A hosszú karddal való vívást minden lovagleány megtanulta s több esetet mutat fel történetük, hogy szükség esetén férfi módon is forgatta. Távol legyen azért még a gondolata is annak, hogy én a japán nőt amazonként

akarnám feltüntetni. Világért sem, mert igaz, hogy szükség esetén használni tudta kardját; de a cél, amiért a kardforgatást megtanították, neki nem bajvivás volt, hanem az, hogy a japán nőt életviszonyai sok ülésre kényszerítik, s így szervezetének szükséges és üdvös volt a vívás által nyújtott testmozgás; más felől meg a japán nő volt s ma is ő a gyerekeknek sok ideig egyetlen nevelője. Míg az apa hivatása után járt egész nap, az anya maradt a család lelke s így lovagok neveléséről levén szó, elkerülhetetlen volt a női nemnek a lovagias sportokban való kiképzése, hogy fiainak első mestere ezekben is az anya lehessen. Az anya nevelte leánygyerekeit is, serdülő korukig együtt a fiúkkal. De ha a leányok a serdülő korba léptek, elkülönítették őket a fiúktól, s az anya megtanította őket a női foglalkozásokra és a női erényekre.

Nekünk férfiaknak megvan az a rossz szokásunk, hogy mindent a férfiasság mérlegével szeretünk megítélni. Ha végignézünk a világtörténet lapjain elég szép számmal szereplő kiválló női alakok során, bámulva vesszük észre, hogy ez alakok legnagyobb része férfias természetű tettei miatt soroztatott a nagyok közé. És sajátságos, hogy ma, mikor a női egyenjogusítás harcosai oly erős küzdelmet vívnak, szintén a férfias erények nevében követelik a női jogok egyenlővé tételét. Volt egy idő japánban, mikor a férfiak kivétel nélkül a Khinától átvett idegen kultura majmolására adták magukat, s megakarták semmisíteni a barbárnak nevezett honi és nemzeti kulturát. E korban a japán nők voltak azok, kik művelték és megmentették a nemzeti irodalmat, s ha ők nincsenek, elvész a japán nemzeti kultura, nemzeti költészet végképen. Amit az erős férfi nem tudott megtenni, megtette a gyenge nő s nemzetmegváltó munkája tisza tudatában is megmondta annak a szerény kis ibolyának, mely a bokrok tövébe rejtőzve, nem tör égnek, hol elveszítené báját, elveszítené létele alapjait. A lovagnők nevelésének amazonias oldalát már említettem s igazi színébe állítottam. Sokkal szebb oldala nevelésüknek a nőiesség, hol a praktikus haszonnal járó házi teendőkön kívül a lélek kiképzésére ép oly gondot fordítottak, mint a testi bájra és kecsességre.

Azok a bájos, sima mozdulatok, melyek mellett mi európaiak esetlen fatuskók vagyunk, bizony hosszú gyakorlat eredményei. Hogy ezt megszerezzék, a táncot már kiskorában tanulni kezdi a japán leányka. Fölösleges talán megemlítenem, hogy a japán tánc egészen más természetű, mint a mi európai táncunk s hogy jobb körökben — eltérőleg a gésák kenyérkeresetre szánt tánctanulásától, csak a mozdulatok szegletességeinek legyőzésére volt szánva. A tánc mellé sorozható a zene is, melynek célja volt, hogy az atya vagy férj szabad óráit kellemessé varázsolja, nem pedig a szoros értelemben vett művészet. Ezenkívül, japáni pædagogusok szavaival élve, a szív érzelmeinek megtisztítása, mert a zene szépsége el sem képzelhető a szív szép érzelmeinek a zenében való kifejezésre juttatása nélkül. Ez is egyik jellemző vonás a japáni nevelésre nézve, mely mindig és mindenben a morális alapokat keresi. Úgy a zene, mint a tánc nem volt túlhajtva a nevelésben s már itt kifejezést nyert az az elv, hogy csak annyit, a mennyi nem unalmas s a mennyi elég az élet mindennapiságába egy kis füszert, egy kis változatosságot hozni. — Igen fontos szerepet foglalt el a nővelésnél az irodalom is. A régi mondák, mesék s a vers-irodalom legremekebbjeinek tudása, sőt versek írása is a jó nevelés elengedhetetlen föltétele volt. Már említettem, hogy volt egy idő a japán történelemben, mikor az irodalom mívelése egészen a nőkre maradt s dicséretükre legyen mondva, sem tartalomban, sem szellemben nem áll mögötte e kor a többi koroknak.

A japán nőnevelés nem a társadalom, hanem a család részére nevelte a japán nőt, aki ma is a háziasság mintaképe lehetne akárhol. Bármily sok nem jót is mondottak a japán nőre, európai ismertetői azt egy sem tagadta meg, hogy a japán nő jó háziasszony, aki a családi tűzhelyet tartja oltárának.

A japán nő élete örökös önfeláldozás. Mikor lány, atyjáért áldozza fel minden munkáját, gondját, minden idejét; ha férjhez ment, a férj az atyja helyét foglalja el s tovább tart az önfeláldozás, ha meg gyermekei lettek, akkor ezekért adja oda saját lelke összes vágyait s egész lénye minden igényét. És ez

az örökös önfeláldozás olyan természetesnek tetszik a japán nő előtt, hogy hiába próbálnák a martiromság szomorú dicsőségét reá disputálni, mert nevető arccal hazudtolna meg bennünket. Ösmerőseim körében volt egy nehány jobb körhöz tartozó magas műveltségű nő, kik európaias nevelésben is részesültek. Mikor a dolgot előhoztam nekik, azt felelték: «Önöknél Európában a férfi, nő és gyermekek egy család tagjai, de külön-külön egyéniségek. Nálunk Japánban ez nincsen úgy. Mi nem vagyunk különálló egyéniségek, de egyek vagyunk férjeinkkel a szó teljes értelmében. Amit az uram csinál, az annyi, mintha én tettem volna; gyermekeink pedig, épen szívünk egységénél fogva, drágábbak nekünk mindennél. És nemcsak a férj és gyermekek egyek, hanem az a nagy, együttélő japán-család, amilyet Európában hiába keresünk, és ne feledje azt se, hogy egész nemzetünk egy uralkodójával, aki ami vérünkből való vér s akit minden japán az élő haza fogalmával egyenlőnek tart. Ha a japán ember uralkodója iránti imádatáról beszél, úgy hazáját is érti azalatt.

Hogy a japán nő rabszolga volna, nem igaz; de tény, hogy alárendelt helyzete van. Nem rabszolga, mert önként, kényszerítés nélkül áldozza fel magát, de alárendelt, úgy, hogy a ház első cselédjének mondható régi szokások alapján, melyek igen nehezen változtathatók meg. Egész Japán átalakulása hozná meg csak e változást s kérdés, akkor is úgy oldanák-e meg, mint a mi Európai izlésünk diktálja. A japán nő ősidőktől fogva egyazon helyzetben van. Első cselédnek látszik kifelé de a *háza asszonya* belül. Nem jár abba a nagyvilágba, amit a férfi-társaság teremtett; az ő világa, az ő háza. Igaz, nélkülözi a nálunk megszokott társadalmi örömek nagy részét, de bő kárpótlást szerez neki mindezekért a család, melynek ő a lelke, ő az éltető középpontja. Feláldozza magát a japán nő, de ez önfeláldozás a kulcsa nemzete nagyságának s félős, hogyha ez önfeláldozás megszünnék, elveszne az a biztos alap, melyen a nemzeti kiválóság felépült s kérdés, találnának-e oly újat, mely a régit pótolni képes lehetne. Japán ősi míveltsége szép és nagy, de most, mikor az európai áramlat a társadalmi forradalmat minden téren általánossá tette,

igen természetes, hogy a nők helyzete is átalakulásnak néz elejébe. A háromszázados béke, mely Japán legújabb történetében páratlanul áll az egész világon, oly állapotokat szült, melyeknek szintén nem leljük párját sehol. Japánban több a férfi, mint a nő, s így a férfi munka elvégzésére van elég férfierő, a nő megmaradhatott helyén, a családi tűzhely mellett. Igen nagy azok száma, kik magasabb kiképzésben részesülnek a nők közül. Vannak egyetemet végzett nők is sokan, de tanulásuknak gyakorlati hasznát nem igen veszik. Férjhezmennek és lesz belőlük oly jó, vagy még jobb családanya, mintha nem is ölték volna magukat a magasabb tudományokkal soha. — E körülmény nehezen érthető előttünk. A mi lányaink, legyenek önálló kenyérkereseti pályán vagy nem, szokva vannak ahhoz, hogy rendesen igényeiken felül nevelik, mi sok családi tragédiának szülőoka, s a nemzeti erőkifejtés veszedelme. Japán mai viszonyai között ilyen állapot lehetetlen. Az a szenvedés nélküli, halvány arcú, gyenge nő oly szívet hordoz keblében, mely hazájáért örökös nemes hevülésben van.

Egy halvány, ifjú arcú nő áll előttem szüntelen, keblén féléves fiacskájával. Jonezanza kapitány — jó ösmerősöm neje volt e nő. A csatába indult férje s a nő ott állt viasszfehér arccal, reszkető ajkakkal, egy szó, egy hang nélkül. A vonat elrobogott, a nő némán nézett utána soká-soká, még akkor is, mikor már rég eltünt a vonat, aztán szónélkül, mint egy álomjáró fordult meg, keblére ölelte mindkét karjával gyermekét és elindult az üres családi tűzhely felé. Nem tudom, mit éreztem e néma jelenet alatt, midőn kegyetlen ajkammal azt kérdeztem minden bevezetés nélkül tőle, hogy még akkor sem sirna, ha férje ott veszne a csatában? Megállott, rám emelte fekete szemét, melyek mintha szemrehányást mondottak volna kérdésemért, így felelt: «nem! büszke lennék, ha a hazámért halna meg.»

Az utolsó 30 év alatt tagadhatatlanul nagy változások történtek a nőnevelés terén is. A tanítás európaiasan berendezett iskolákban, nyugati szellemben történik. Igyekeznek reászoktatni a leányokat a társadalmi életre, társaságokba viszik őket, társaságot hívnak hozzájuk és ami igazán nagy újítás, nemcsak

nőket, de férfiakat is. Több tanár és szellemi intelligentiához tartozó ösmerősöm Japánban létem utolsó hónapjaimban kérve-kért, menjek el pár ilyen társaságba, hogy a lányok szokjanak hozzá még az idegenekkel szemben is az elfogulatlan érintkezéshez. Őszintén mondhatom, hogy az első pár perc zavarát leszámítva, teljesen otthonosan viselték magukat, pedig hárman voltunk európaiak egy alkalommal ugyanazon társaságban.

E látszólagos és inkább a külső magatartást illető változás dacára, a japán nő megtartotta ősi erényeit. Maradt az az önfeláldozó teremtés, aki hazájáért és családjáért áldozza mindenét. Mert ha figyelmesen megnézzük őket, nem tagadhatunk meg némi változást a japán nők ifjabb nemzedékének magatartásán. Míg az öregebb nemzedék arcán valami megmerevedett fájdalom nyomait, szemében pedig a lemondás keserű homályát leljük, addig a fiatalabbaknál arcon és szemen annyi öntudatosság, annyi mély érzést elárulo ragyogás van, hogy lehetetlen el nem fogadnunk azt, hogy a mai japán nő megnemesedett lelkében s e nemes lélek ma már teljes tudatában van azoknak a nagy tetteknek és annak a nagy missziónak, ami a japán nőre vár. A régi félig öntudatlan sok évezredes megszokástól természetszerűvé lett állapotokat elfogadta a fiatal japán nő is, de már tetteinek tiszta tudatában s azon világos belátása által megérlelt meggyőződéssel, hogy a nemzetét megváltó, nemzetét nagygyá tehető küldetést nem szabad kiadni kezeiből semmiféle 20-ik századi nyugati kétes értékű álmokért.

Lehet, hogy a véres harcokban el fog hullani a haza virága, fiatalsága és ott is beköszönt majd a mi állapotunk, hogy kevesebb lesz a férfi és akkor talán ott is rá kényszerül a nő, hogy kenyeret keressen magának és rálépjen arra az útra, a melyen a nyugat oly messzi haladt már. Ám, ha ez így lenne is, én biztos vagyok, hogy a japán nő megtartja őstermészetét s a haza elhullott virágai helyett még értékesebb nemzedéket nevel, a jövendők — a mostaninál még óriásibb küzdelmekkel rémitő — kulturalis harcaira.

Budapest. *Barátosi Balogh Benedek.*

ISKOLAI ÉRTESÍTŐK.

(Harmadik közlemény).*

11. A mármarosszigeti m. kir. állami felsőbb leányiskola s vele kapcsolatos elemi iskola értesítője az 1903—1904. tanévről. Közli Ónyi László igazgató.

Az iskolaévet a szokott ünnepies isteni tisztelet után szeptember 5-én nyitották meg s megszakítás nélkül folytatták a tanév végeig. A nyugalmas munka mellett a tanítási anyagot lehetőleg az iskolában dolgozták fel s igen jó eredménnyel. A vallásos és hazafias nevelés előmozdítására mindent elkövettek s e részben a rendes módszeres tanári tanácskozmányokon megállapított elvek szerint jártak el. Iskolai ünnepet Deák Ferenc és Erzsébet királyné, meg az 1848-ik törvények szentesítésének emlékére tartottak. Nagyobb tanulmányi kirándulást nem tettek, de a városban levő gyárakat megtekintették, az Uránia által rendezett előadásokat meghallgatták. Az egészségi állapot igen jó volt, mit az intézet jó elhelyezésének, kitünő tantermeinek, kertjeinek s a rendszeresen végeztetett testedző gyakorlatoknak tulajdonítanak. A *tanári testület* 19 tagból állott. Köztük tanítónők: Babare Adél, internátusi igazgató, Andreánszky Olga, Brüller Zelma, Gálfi Anna, Kerecsényi Gizella, Lányiné Piller Odola, Mokcsayné Bónis Vilma, Pfendesack Irén, Tirczka Klotild. Az intézettel kapcsolatos elemi iskolában két tanítónő tanított: Barthos Erzsébet és Dávidné Szilágyi Róza. A *növendékek létszáma* a f. l. isk. hat osztályában 179, az elemi iskola négy osztályában 89 volt. *Vallás szerint:* a f. l. iskolában róm. kath. 67, gör. kath. 21, ág. ev. 5, ev. ref. 32, unit. 1, izraelita 47. *Anyanyelv szerint* 1 románt kivéve mind magyarok. Elégtelen osztályzat (egyes tárgyakból) csupán az első és második osztályban fordult elő. Bútorzat, könyvtár, szertár jelentékeny gyarapodást mutat. A füzetben a szokott rovatokon kívül értekezés is van *Boga Imrétől* Deák Ferencről.

12. A mezőtúri m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1903—1904. iskolaévről. Közli Arató Frigyes igazgató.

A tanítást a rendes időben kezdték s fejezték be és semmi sem zavarván a munka rendes menetét, a haladás igen jó volt, egyetlen egy elégtelen osztályzat sem fordult elő. Az iskolai ünnepek közül Deák Ferenc és Erzsébet királyné emlékezetét és az 1848-iki törvények szentesítésének emléknapján jól sikerült iskolai kirándulást tettek Aradra. A *tanári testület* 21 tagból állott, köztük tanítónők: Quirsfeld Irén, internátusi igazgatónő, Arató Amália, Czebe Lilla, Fehérné Fircsa Kornélia, Freyler Berta, Füredíné Miskolczy Katalin,

* Az első és második közleményt lásd a megelőző füzetekben. *Szerk.*

Koppe Etelka, Langguth Lujza, Lányikné Mortenson Gabriella, Mártonffyné Fodor Erzsébet, Weeber Irma, Zsigmondovics Constance. A növendékek létszáma 136 (az V. és VI. osztályban csak 11, illetve 14 növendék volt). *Vallás szerint:* róm. kath. 34, ág. ev. 2, ev. ref. 63, izraelitu 37. *Anyanyelvre* magyar 130, horvát 2, német 4. A rendes rovatokon kívül a füzetben értekezés is van Szakács Györgytől «A gabnafélék leggyakoribb kártékony rovarai» címmel.

13. A tiszáninneni ref. egyházkerület miskolci felsőbb leányiskolájának értesítője az 1903—1904. iskolai évről. Közli Kovács Gábor helyettes igazgató.

Az intézetet mindjárt az iskolaév elején pótolhatatlan veszteség érte kitünő igazgatójának, a nőnevelésügy régi derék bajnokának, Tóth Pálnak halálával. A füzet első lapjain meleg emléksorokat szentel áldásos tevékenységének az intézet helyettes igazgatója. A ref. egyháznak miskolci felsőbb leányiskolája csak négy osztályú ugyan, de elég népes; 210 növendéke volt, kik közül 46 az internátusban lakott. A *tanári testület* az óraadókkal és hitoktatókkal együtt 18 tagból állott, kik között tanítónők: Torkos Etelka, az internatus vezetője, Szabó Gizella, Fürész Róza, Taubler Gunda, Csink Elly, Kahléné Wilt Janka, Gyuráné Kún Mariska, Pálfy Péterné és Simon Aranka. A *növendékek létszáma* 210. *Vallásra nézve:* ev. ref. 112, ág. ev. 13, róm. kath. 15, izraelita 60. *Anyanyelvre* mind magyar. A következő évben az iskolát továbbfejlesztik s megnyitják az V. osztályt is. Könyvtár, szertár csekély gyarapodást mutat; nevelési eszközök közül a vallásgyakorlatokat, kirándulásokat, korcsolyázást stb. mind felhasználták. Az értesítő panaszkodva említi, hogy a szülők torna és kézimunka alól szívesen felmentetik gyermekeiket.

14. A nyitrai internátussal összekötött róm. kath. felsőbb leányiskola értesítője az 1903—1904-iki tanévről. Közli dr. Dudek János igazgató.

Az iskolaévet a rendes időben kezdték s minden fennakadás nélkül teljesen az új ministeri tanterv értelmében folytatták június végeig. Ismereteiket az iskola falain kívül hallgatott előadásokkal (a Röntgen sugárról) és a zárda elemi iskolájában tartott tanítási gyakorlatokkal is gyarapították a növendékek. Az intézet gyönyörű kézimunkákkal és festményekkel részt vett a zsolnai iparkiállításon és arany-éremlevelet nyert kitüntetésül. A nevelés az intézet felekezeti jellegének megfelelőleg nagy gondot fordított a valláserkölcsi nevelésre, s iskolai ünnepségei is a hazafias érzelmek fejlesztése mellett részben a vallásos érzelmek ápolásának voltak szentelve, a nevelés eszközei közül felhasználták a szórakozásokat és kirándulásokat is, de mindenekelőtt azon voltak, hogy a tudás és komoly *munka* szeretetére szoktassák a növendékeket. Az intézet *tanári testülete* 16 tagból állott, köztük tanítónők: Borbély Sarolta főnöknő, Ernetz Gratia, Ersing Hilda, Kovács Vilma, Kovács Teréz, Pityinger Eugénia, Hegl Blanka, Vágó Julia, Krausz Klarissa és Lukács Lukrecia, irgalmas nővérek. A *növendékek létszáma* 186, *vallásra nézve* róm. kath. 176, ev. ref. 1; izraelita 9. *Anyanyelvre:* magyar 147, német 7, tót 30, olasz 1. A tanulási eredmény itt is igen kedvező, csupán az alsó osztályban fordul elő egy-két elégtelen osztályzat. Az ifjusági *Margit*

önképzőkör hetenként ülésezett. Könyvtár, szertár jelentékeny gyarapodást mutat. A szokott rovatokon kívül értekezés is van a füzetben «Az érzékelhető és az érzékeinken kívül eső világ» címmel Ferenczi Józseftől.

15. A szatmárnémeti IV. osztályú ev. ref. felsőbb leányiskola és az ezzel kapcsolatos elemi iskola értesítője az 1903—1904-iki tanévről. Szerkesztette Demjénné Molnár Ilona igazgató.

Az intézet következő tagozatokra oszlik: hat osztályú elemi leányiskola, négy osztályú felsőbb leányiskola, tanítónőképző intézet, mely az idén nyilt meg, és varró osztály. Minden folyamon nagy gondot fordítottak a vallási, erkölcsi és testi nevelésre. A szokásos iskolai ünnepeket kegyelettel ülték meg. A felsőbb leányiskola *tanári* testülete 16 tagból állott, köztük a következő tanítónők: Demjénné Molnár Ilona igazgató, Bankos Jozefin, Mudrisné Nagy Teréz, Nyárády Berta, Poszvék Irén, Pilhoffer Ida, Rittoók Piroska; az elemi iskolában tanított Balogh Gizella. A növendékek létszáma a f. leányiskolában 124 (a tanítónőképző I. osztályában 55, az elemi iskolában 10). A növendékek között bennlakott 16. *Anyanyelvre* mind *magyar*, vallásra nézve evang. ref. 132, ág. ev. 4, róm. kath. 5, gör. kath. 2, izraelita 45. Szertár csekély, a könyvtár jelentékeny gyarapodást mutat.

16. A szegedi m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1903—1904. tanévről. Közli dr. Czimer Károly igazgató.

A tanítás az új tanterv értelmében a törvényszerű szünetek és iskolai ünnepek megtartásával szeptember 5-ikétől junius 18-ig megszakítás nélkül folyt; 18. és 29-ike között tartották az évvégi vizsgálatokat. A tanítás eredménye igen jó volt, valamint a fegyelem is, mit a jelentés a folytonos, gondos női felügyeletnek tulajdonít. Az egészségi állapot az internátusban is (jó épület) kedvező volt. A *tanári testület* 27 tagból állott, köztük a következő nők: Csik Mária, az internátus igazgatója, Baranyainé Guinz Emilia, Bauerné Lévy Jenny, Bodnár Ilona, Csizmazia Gizella, Csorjáné Nagy Julia, Derszibné Schwimmer Edit, Fail Márta, Gyertyánffy Adrienne, Jacobs Róza, Kerner Margit, Mayerné Wachtel Adél, Pillichné Szendrői Ilona, Sucher Anna, dr. Tedeschi Borbála. A *növendékek létszáma* 216 volt a felsőbb leányiskolai osztályokban, az intézettel kapcsolatos előkészítő elemi iskola négy osztályában pedig 38, összesen tehát 254. *Vallás szerint:* róm. kath. 122, gör. kath. 5, ev. ref. 13, ág. ev. 17, izraelita 97. *Anyanyelvre nézve* magyar 244, német 5, más 5. Az internátusban 46 növendék lakott. Tanszer, könyvtár gyarapodást mutat. A füzetben a rendes rovatokon kívül meleghangú megemlékezés van az intézet korán elhunyt tanáráról Vetro Sándorról dr. Czimer Károly igazgató tollából, és egy szép utirajz «Skandináv utamból» címmel dr. Tedeschi Borbálától.

17. A temesvári bennlakással egybekötött m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1903—1904-iki tanévről. Szerkesztette Mársits Rozina igazgató.

Az értesítő lelkes örömmel emlékezik meg az intézet történetében fennállása 20. évében bekövetkezett új és szép reményekre jogosító korszakról, mely a pompás, palotaszerű új épület felavatásával vette kezdetét. A modern követelményeknek megfelelő épületről

és szép helyiségeiről felvett, sikerült fényképek is díszítik a füzetet, melyben az intézet helyiségeinek pontos leirását is találjuk. A régi rossz épületből az újba átköltözve új erővel, kedvvel lelkesedéssel dolgozik most az intézet minden tagja. Az átköltözködés, berendezkedés miatt a tanévet csak októberben kezdték, a tanítási anyagot azonban kettőzött szorgalommal mégis elvégezhették; csak azon tárgyakban mutatkozott itt-ott hátramaradás, melyek évközben kerültek más kézbe. (5 régi testületi tag távozott s 5 új jött helyébe.) A nevelés és tanítás sikere érdekében az igazgatóság és a tanári testület ez évben is mindent megtett s szokásos nevelési eszközök mellett sikerrel használta fel az intézetben létesített «Jótékonysági Egyesületet» is az erkölcsi nevelés érdekében, a mely egyesületben a növendékek közvetítésével 140 szegény gyermeket láttak el a téli hónapokban meleg étellel és részben ruhával. Az egészségi állapot általában igen jó volt, táncot, tennist, korcsolyázást, szorgalmasan gyakoroltak. Az intézet *tanári testülete* 20 tagból állott, köztük tanítónők: Mársits Rozina, az intézet és az internátus igazgatója, Benedekné Indali Etelka, Ecker Irma, Grätz Lujza, dr. Halmi Piroska, Indali Ilona, Kistenmacher Emilia, Novák Lenke, Sándor Irma, Trauchenfels Lucia. A *növendékek létszáma* 242. *Vallás szerint:* róm. kath. 79, gör. kel. 14, ág. ev. 6, ev. ref. 11, unit. 1, izraelita 131. *Anyanyelvre* nézve: magyar 217, német 15, szerb 4, román 6. A szertárak, butorzat, könyvtár jelentékeny gyarapodást mutat, tornaterem egészen, az internátus is részben új fölszerelést kapott. A díszterem és lépcsőház díszes szines üvegablakait a volt növendékek adakozásából festették meg, kik az 1200 korona költséget e célra összegyüjtötték. A jótékonysági egyesületre vonatkozó kimutatások és a 49 bennlakó növendékkel biró internátus egészíti ki a gazdag füzetet.

18. A trencséni m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1903—1904-iki tanévről. Közli Travnik Zsigmond igazgatóhelyettes.

Az intézet a meg nem felelő intézeti helyiségben sok nehézséggel küzdött, sok dolgot nem intézhetett a modern egészségi követelményeknek teljesen megfelelőleg. Az egészségi viszonyok ennek dacára elég jók voltak, csupán az zavarta meg a tanítást, hogy a városban uralkodó kanyaró járvány miatt a növendékeket az iskolalátogatástól eltiltották. A *tanári testület* öt óraadóval együtt 18 tagból állott, köztük tanítónők a következők. Csáki Irma, Kalmár Jolán, Sándor Stefánia, Szent-Istványi Margit, Szukováthy Ottilia, az internátus igazgatója, Varga Beatrix és Czink Antonia. A testületben több megbetegedés fordult elő, az intézet igazgatója, Manyák Alajos egész éven át szabadságon volt, de a helyettes igazgató (heti 18 órája dacára) és a tanári testület minden lehetőt megtettek a valláserkölcsi nevelés érdekében. A *növendékek létszáma* 182, a mult évekhez képest emelkedést mutat. *Vallásra nézve:* róm. kath. 74, ev. ref. 1, gör. kath. 1, ág. ev. 11, izraelita 95. *Nemzetiségre:* magyar 177, német 4 és tót 1. Tanszerek, könyvtárak némi gyarapodást mutatnak; az értesítő elején «Szabadságharcunk a költészet világitásánál» cím alatt értekezés van Travnik Zsigmondtól, ki azt az április 11-iki ünnepen adta volt elő. *S. J.*

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Olvasóinkhoz! A «Nemzeti Nőnevelés» jelen füzettel *fejezi be huszonötödik* évfolyamát. Aki kezébe veszi az egyes évfolyamok köteteit: nőnevelésügyünk huszonöt évi hű történetét, a női mozgalomnak hazánkban való fejlődését ismerheti meg belőle. És megláthatja mindenki e kötetekből, hogy a folyóirat hű maradt azokhoz az eszmékhez, melyek szolgálatába huszonöt évvel ezelőtt szegődött. Nőnevelésügyünknek nemzeti szellemben való fejlesztését munkálni s azok között, kik nőnevelésünknek ily értelemben munkásai, összekötő kapcsot teremteni, a nőkérdés fejlődését figyelemmel kisérni és irányítani, ez volt a feladat, melyre vállalkoztunk s e feladatnak huszonöt év óta lankadatlan lelkesedéssel törekedtünk megfelelni. Hogy erőnk talán nem állott mindig arányban lelkesedésünkkel, annak okát abban kereshetjük, hogy munkásságunkban gyakran kellett azok támogatását nélkülöznünk, kikre első sorban szerettünk volna támaszkodni. Azokhoz fordulunk tehát most ez évforduló alkalmából: leányiskoláink tanítónőihez! s kérjük, támogassák jövőben folyóiratunkat azzal a buzgósággal, amellyel a «Nemzeti Nőnevelés» az ő ügyüket is mindenkor felkarolta, s mellyel érdekeiket jövőre is szolgálni akarja. Semmi pártnak, semmi személynek szolgálatában nem állottunk soha, de amivel a nőnevelés ügyét felvirágoztathatjuk, amivel a nőnevelésügy munkásainak javát előmozdíthatjuk, arra vállalkozunk a jövőben is. Az a huszonöt esztendő, melyet nőnevelésügyünk ilyen értelmű szolgálatában eltöltöttünk, küzdelmekkel teljes volt. De ujra kezdjük a munkát, abban a reményben, hogy huszonöt év után kedvezőbbek a viszonyok egy tisztán a nők ügyével foglalkozó folyóirat fentartására! Hiszen — reméljük — egy csomó jó barátot szereztünk olvasóink, munkatársaink között is. Az ő támogatásukban bízva indítjuk meg folyóiratunk új folyamát. Kérjük, keressenek fel bennünket jövőre is a nőnevelésre, nőkérdésre vonatkozó közleményekkel, tanulmányaikkal és segítsenek bennünket arra, hogy folyóiratunkat azon a színvonalon tarthassuk meg, melyre derék megalapítói, Péterfy Sándor, Sebestyén Gyula, Komáromy Lajos azt huszonöt év előtt emelték. Az ő lelkes vállalkozásuk és áldozatkészségük teremtette meg huszonöt év előtt a lapot, hadd zárjuk be a huszonöt évfolyamot a rájuk való hálás emlékezésnél érzett őszinte köszönet kifejezésével.

A szerkesztő.

*

A «Magyarországi Nőegyletek Szövetsége» december 15-én az Országos Nőképző Egyesülettől szivességből átengedett helyiségben gróf Battyány Lajosné elnöklésével ülést tartott. A folyó ügyek elintézése közben elhatározták, hogy a «Nemzeti Nőnevelés»-t hivatalos közlönyükül választják, s hogy ezentúl minden hó első csütörtökjén rendeznek társas összejöveteleket, melyre nemcsak a csatlakozott egyesületek delegátusait hívják meg, hanem a szövetkezett egyesületek minden tagját. Az ilyen társas összejövetelek felolvasással kezdődnek, de a felolvasást szabad eszmecsere követi. Az első ilyen összejövetelt dec. 17-én tartották meg. Ez összejövetelen Rosenberg Auguszta, az egyesület alelnöke, számolt be nagy érdekeltség mellett a berlini kongresszusról.

*

A Magyarországi Nőegyesületek Szövetségének ismét külföldi vendége volt. *Aberdeen grófné*, a Nők Nemzetközi Szövetségének elnöke, eljött a távol Skócia északi széléről, Aberdeenből, hazánk fővárosába, hogy a tavasz óta a Világszövetség tagját képező Magyar Szövetségnek bemutatkozzék és végrehajtó-bizottságának tagjaival megismerkedjék. Lelki előkelősége, egyéni kiválósága, szerénysége, előzékeny szívessége annyi hódoló tisztelőt szereztek személyének és annyi érdeklődő barátot nemes ügyének, ahány embernek alkalma volt közelébe férni.

Tiszteletére este fogadás volt a Magyar Szövetség elnökének, gróf Batthyány Lajosnénak palotájában; másnap pedig elnökének vezetése alatt a végrehajtó-bizottság, mely megérkezésekor a vasúton fogadta, tisztelgett lady Aberdeennél. Lankadatlan érdeklődéssel órákig elhallgatta a magyar társadalmi viszonyoknak, a Szövetség szervezetének és munkatervének ismertetését és látta el a hölgyeket jó tanácsokkal, bő és sokoldalú tapasztalatai alapján.

Lady Aberdeen egyik legrégibb munkása a női társadalmi kötelesség teljesítésének.

Lady Aberdeen férje canadai alkirálysága idejében alapítója volt a canadai szövetségnek; a második quinquennium tartama alatt ő volt már egy ízben az I. C. W. elnöke; az elmúlt harmadik öt év alatt alelnöke volt a Világszövetségnek, mert az alapszabályok értelmében senki két egymás után következő quinquenniumra újból meg nem választható, és nélkülözni nem tudták az executiveban. Most, a következő öt évre ismét ő elnöke az I. C. W.-nek.

Magyarország volt az I. C. W.-nak csatlakozása óta 19-ik és legifjabb gyermeke. Most tudtuk meg lady Aberdeentől, hogy egy hónap előtt a huszadik állam nőegyesületeinek szövetsége felvételét kérte — Belgium.

Lady Aberdeen igen elismerően nyilatkozott a M. N. Sz.-ének alapszabályairól és munkatervéről. Adja Isten, hogy mentül előbb ismét szerencsénk legyen hozzá és hogy addig terveinknek legalább egy részet megvalósíthattuk légyen.

*

Feministák Egyesülete címen férfiak és nők új egyesületet alakítottak, mely gyakorlati irányban törekszik a nőkérdés megoldását lehetővé tenni. Az alapszabályokban az egyesület célja következőképen van kifejezve: «a magyar nő jogi, gazdasági és társadalmi helyzetének emelése; a női munka érdekeinek védelme; részvétel kulturális mozgalmakban».

Januárban az egyesület Gyakorlati Tanácsadót nyit, melyhez tanulmányi, pályaválasztási, jogi, egészségügyi és gazdasági kérdésekben fordulhat minden nő, aki útbaigazításra szorúl; a felekkel egyelőre két egyesületi tag érintkezik, akik a berlini «Auskunftstelle für Wohlfahrtseinrichtungen» szervezetét és praxisát tanulmányozták, s akiknek sikerült a tanácsadás minden ágában kiváló szakértők támogatását megnyerni.

A Gyakorlati Tanácsadó egyszersmind megfigyelő állomása lesz azoknak a hiányoknak, melyek a női munka színvonalát leszállítják, érvényesülését akadályozzák. A tapasztalt hiányok pótlására az egyesület mozgalmat indít, az érdeklődést szélesebb körben fölkelteni, a mutatkozó bajok mélyebb okait kideriteni és orvoslásuk módját megtalálni törekszik.

Ugyancsak januárban kezdi meg dr. Márkus Dezső kir. táblabíró jogi előadásait, kapcsolatban a Gyakorlati Tanácsadó praxisával. Tavasszal pedig dr. Szladits Károly kir. törvényszéki bíró tart előadási sorozatot a házassági jog köréből.

Oly nők számára, akik társadalmi segítő munkásságra vállalkoznak, márciusban elméleti tanfolyamot rendez az egyesület.

Alakuló gyűlését az egyesület december 19-én tartotta, hol Glücklich Vilma tetszéssel fogadott elnöki megnyitójából ösmerték meg a szép számmal egybegyűlt tagok az egyesület célját. Az egyhangulag megejtett választások alapján ügyvezető-elnök lett Glücklich Vilma. Választmányi tagok: Barbare Adél, Bartos Fülöpné, Benedek Rafael, Besnyő Béla, Bosnyák Zoltán, Czóbel Irén, Frank Olga, Galló Paula, Gerster Miklós, Glücklich Emil, Gratz Gusztáv, Groszmann Janka, Hellerné Bolberitz Georgina, dr. Kovács Ödön, dr. Máday Andor, Malonai Istvánné, dr. Márkus Dezső, Pikler Blanka, Reinitz Ernő, Schwimmer Róza, Steiner Fülöp, dr. Steinberger Sarolta, Törökné Delli Emma és Wilhelm Szidónia. Megemlítjük itt, hogy Groszmann Janka és Malonai Istvánné választmányi tagok egyszerű munkásnők s ezzel képviselik a vezetésben a legkevesebb joggal biró nők százezreit. Számvizsgálók lettek: Blumgrund Janka, Taubner Margit és dr. Váradi Géza.

*

A Mária Dorothea Egyesület Győrvidéki Köre november hó 27-én tartotta rendes évi közgyűlését az állami polgári leányiskola tornatermében. A nagy számmal egybegyűlt közönség nagy tetszéssel és érdeklődéssel hallgatták meg Karsay Jolán elnök megnyitóját s az egyesület tevékenységéről beszámoló titkári jelentést. A tisztikarnak újból való megválasztása s a közgyűlés berekesztése után felolvasó ülést tartottak a következő műsorral: 1. Virágok az úton. Irta és felovassa: Lőrinczy György. 2. *a)* Sognai! Románc Tessarin-

től. *b)* Valentin búcsúja «Faust» c. dalműből Gounodtól. *c)* Juhász vagyok. Magyar népdal Ábrányitól. Énekelte: Hlavács Kornél. 3. Irgalom. Jakab Ödöntől. Szavalta: Szabó Jolán úrhölgy. 4. Haydn: Vonós négyes. Opus 58. Vivace. Adagio. Menuette. Finale. — I. hegedű, játsza: dr. Vajda Emil; II. hegedű: Steiner Samu; Viola: Kirchner Elek; Gordonka: Forstmayer Richard.

A jelenlevők nagy tetszéssel fogadták a műsor minden számát, de különösen lelkes ünneplésben részesítették Lőrinczy Györgyöt tartalmas előadásáért.

*

Bőrmunka-tanfolyam. A II. ker. Iskolatársak Szövetsége körében Batthyány-utca 8. sz. a. január elején 30 órás tanfolyam nyilik bőrmetszésből és a tárgyak montirozásából 12 személyes csoportban a szövetség tagjai, hozzátartozói s tanítással foglalkozó hölgyek számára. *Tanítás lesz január 8-tól kezdve minden vasárnapon d. e. 9 órától 12-ig.* A tanítás díja személyenként 10 korona, az anyag és a szerszámok költsége csekély. A bőrmetszés nemcsak kellemes foglalkozás, de még esetleg jó keresetforrást is biztosít a résztvevőknek.

Jelentkezni lehet dec. 26-ig a Szövetség titkárságánál, II. ker., Batthyány-utca 8. sz. a.

*

Az «**Internationales Archiv für Schulhygiene**» című folyóirat újévtől kezdve jelenik meg, ennek szerkesztősége dr. *Schuschny Henriket* és *Szuppán Vilmost* bízta meg azzal, hogy az iskolai hygiene köréből Magyarországon megjelenő művekről összefoglaló évi jelentést szerkesszenek. Ebből kifolyólag azzal a kérelemmel fordulnak olvasóinkhoz, hogy az ügy érdekében mindazon műveikből és értekezéseikből, melyekben az iskolaépületek és berendezések, a tanulók, a taneszközök és a tanítás egészségügyi szempontból tárgyaltatnak, egy példányt beküldeni szíveskedjenek, még pedig az orvosi irányuakat dr. Schuschny Henrik orvoshoz (VI., Teréz-körút 32), a pedagógiai irányuakat Szuppán Vilmos kereskedelmi akadémiai igazgató úrhoz (V., Alkotmány-utca 11). Az 1904. év folyamán megjelent műveket és értekezéseket legkésőbben 1905 január közepéig kérik.

*

A főv. tanítónők és óvónők betegsegítő «Erzsébet királyné» alapítványa javára karácsonyi vásárt rendeztek, melyet Bárczy István dr. személyesen nyitott meg december 4-én a Magyar Tanítók Otthonában József-körút 8. sz. a. Ezzel a mozgalom iránt való nagy érdeklődésének adta jelét. A tanácsnok majdnem egy óra hosszat időzött a felügyelők körében és nagy elismerésének adott szókat a kiállítás fényes sikere miatt.

Egyes adakozók valóságos remekműveket küldöttek, egyesek pedig mecenási bőkezűséggel küldték adományaikat. De nemcsak a főv. tanítónők és óvónők hozták el tárgyaikat, hanem művészek, kereskedők és magánosok is. Az alapítvány gyűjtő- és kezelőbizottsága

ez alkalommal is hálás köszönetet mond az összes adományozóknak küldeményeikért, a Magyar Tanítók Otthona vezetőségének a terem átengedéséért, a felügyelő hölgyeknek, a kik élén Tanos Sándorné fáradozott és a kik közt jó példával Kún Gyuláné járt elől.

December 13-ig 600-nál több tárgy érkezett be, melyeket a bizottság a kelendőség céljából rendkívül olcsó eladásáron jelzett; a vásár eredménye eddig körülbelül 850 K brutto.

*

Molnár Mária jubileuma. Lélekemelő ünnepet ült az eperjesi m. kir. áll. tanítónőképző-intézet f. hó 18-án d. e. 11 órakor az intézet tornacsarnokában. Az ünnepelt Molnár Mária, az intézet mintaóvónője volt, aki ez idén töltötte be működésének 25-dik évfordulóját. Molnár Mária neve országszerte ismeretes, ahol kisdedóvással foglalkoznak, amennyiben nemcsak kiváló gyakorlati óvónő, hanem elsőrangú szakíró a kisdednevelés terén. Molnár Mária azok közül való, akiknek a magyar kisdednevelés nemzetivé tételében oroszlánrésze van s aki nemcsak kisdedóvással, hanem óvónők képzésével is foglalkozik. Elismerésre méltó munkásságot méltányolt tehát az az ünnep, melyet a jubilánsnak kartársai rendeztek, de melyen számos tisztelője is megjelent. Az ünnepség a növendékek üdvözlő énekével kezdődött, majd Matovszky Béla kir. tanácsos, sárosvármegyei tanfelügyelő üdvözölte meleg szavakban az ünnepeltett, tudatva vele, hogy érdemeit a közoktatási miniszter is méltányolja, épen azért elismerő irattal üdvözli, azt át is nyujtja neki. Ezután Tahy József sárosmegyei alispán az intézet igazgatótanácsa, Durs Mária igazgató a kartársak, egy növendék a tanítványok, Balpataky Esztike az ovodás gyermekek, egy régibb tanítványa a volt növendékek, Beér Ferenc a sárosvármegyei általános népnevelő egyesület, Harcsár Péter r. k. prépost a sárosvármegyei r. k. népnevelők, Raffay Ferenc dr. igazgató az esperesi kollegium, ifj. Draskóczy Lajos eperjesi ev. lelkész az ev. és ref. testvéregyházak, Gerbery Sándor az eperjesi gör. kath. tanítóképző-intézet, Fleischmanné a neolog izr. tanítótestület nevében üdvözölték. Erre felolvasták az üdvözlő iratokat. Üdvözölték a jubilánst: Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter, a kisdednevelők országos egyesülete díszes üdvözlő iratban, a csáktornyai kisdedóvó-egyesület, a budapesti óvókör díszes iratban, a sárosvármegyei jótékony nőegyesület, az eperjesi kir. kath. főgimnázium, az eperjesi ág. h. ev. I. egyház elemi és polgári iskolájának igazgatósága, a kolozsvári m. kir. állami tanítóképző-intézet, a selmecbányai ág. ev. h. lyceum igazgatósága, a hódmezővásárhelyi m. kir. óvónőképző-intézet, az eperjesi angolkisasszonyok intézete, az eperjesi ág. h. ev. I. egyház felügyelője, a budapesti központi Fröbel-egyesület intézete, a dévai tanítóképző-intézet, az országos óvónőképző-intézet tanári kara, azonkívül egyesek levélben s távolban mintegy ötvenen. Az ünnepelt meghatottságtól elfogódott hangon mondott köszönetet az ünnep rendezőinek, az üdvözlőknek s ünneplőknek. Befejezésül a növendékek a Hymnuszt énekelték el.

*

Tanítónők egyesülete Horvát-Szlavonországban. A horvátországi tanítónőknek külön személyi ügyeik, érdekeik vannak, ezért nem egyesülhettek férfi kollegáikkal, hanem külön tömörültek. Mint egyesület a horvát tanítóegylethez csatlakoztak, s céljuk, hogy azzal együtt Zágrábban «tanítónői otthont» létesítsenek, hogy tanítók és tanítónők részére sanatoriumot nyissanak, és tanítók leányai részére hozományt nyujtó alapot teremtsenek, és hogy leányaik részére is konviktust emeljenek, mert Zágrábban eddig csak fiúk részére van konviktus.

*

A délvidékre ipariskolákat szorgalmaz az újvidéki szerb nő egylet lapja: Horvátországban 600 állás nélküli tanítónő van, hiába várnak alkalmazást. Nem lett volna helyesebb ipari pályára menni? Kiképeztetésre nincsen mindenkinek pénze, de tehetsége sem a tanuláshoz. Ebben jó példát mutattak *Kikinda* és *Pancsova* városok, hol a szerb nőegyletek «*radenicka skola*», munka iskolát nyitottak, melyekben a növendékek mindennemű iparmunkákat tanulnak szakszerű vezetés mellett.

IRODALOM.

TOLDI ESTÉJE. Írta *Arany János*. Magyarázta *Lehr Albert*. Budapest, Franklin-Társulat, 1905. (Jeles Írók Iskolai Tára XC.) Ára 3 K 60 f. 1—339 lap.

A remekművek, legyenek azok bármely művészet termékei, megteszik a maguk hatását a művészetekben kevésbbé jártasokra is. De ez a hatás annál inkább fokozódik, mennél inkább megvannak a műtermék élvezőjének lelkében a hatás alanyi feltételei.

Az a laikus, akinek szakértők megmagyarázták, *mit* kell a festményen nézni, sokkal többet lát és több élvezetet talál mind a festményben, mind a természetben, mint az, akinek szeme erre a látásra még nincs előkészítve, akinek ebbeli látó képessége nincs kifejlődve. Ez az élvezet akkor éri el tetőpontját, midőn az élvező már majdnem a festőművész szemével látja a festményt és nézi a kül természetet.

Ép így van a dolog a költői remekek élvezetével is. Mennél inkább megközelítheti az olvasó a költő világfelfogását, emberismeretét; mennél jobban belát a költői alkotás eljárásmódjába: a szerkesztés és jellemzés titkaiba; annál tisztább és fokozottabb a költeményből merítés élvezete. S ehhez a célhoz az irodalom kedvelőjét két eszköz segítheti el; egyik a rendszeres irodalmi tanulmány, másik az irodalmi remekeknek igazi szakértelemmel összeállított fejtegetése, magyarázata, kommentárja. A két eszköz azonban nem zárja ki, sőt gyakran föltételezi egymást és fokozza a kivánt eredményt.

Irodalmunkban az efféle kommentárok száma meglehetős csekély. Közöttük a legkiválóbbak közé tartoznak *Lehr Albertnek*, a M. Tud. Akadémia tagjának, Arany János műveiről írt magyarázatai. Lehr évtizedek óta, talán ifjúságától fogva, foglalkozik Arannyal, búvárolja műveit alapos grammatikai és irodalmi tanultsággal, szerető gonddal, fáradhatatlan szorgalommal, éles szemmel, finom látásával, erős logikai itélettel. Őnála jobban senki sem ismeri Arany nyelvét, tősgyökeres szólásait. A mai szintelen köznyelvben ismeretlen szólásait magával Arannyal magyarázza, mert azt, hogy ezt s ezt a szót hol, hányszor s hogyan használta Arany, azt Lehrnél jobban nem tudja senki, még maga Arany sem tudta életében. Magyarázataiban világot vet azon kifejezésekre, melyek a mai ellapult, erejét és sajátosságát vesztett köznyelv szempontjából homályosak; rámutat Arany nyelvének rejtettebb szépségeire, ez úton rávezeti az olvasót, hogy sokszoros élvezetet találjon Arany nyelvművészetében.

Arany műveit eddigelé három könyvben magyarázta Lehr. A Toldi trilogia első részéről, «Toldi»-ról két könyvben írt magyarázatot. Az egyikben, mely majdnem 30 ívre terjed s 1882-ben jelent meg, «nyelvi és tárgyi magyarázatokkal» kiséri Toldi szövegét, de a mű eszthetikai méltatását nem adja. Ebben nyelvünknek sok rejtettebb, a nyelvtanokból nem igen ismert sajátságára mutat rá a szerző; de a könyv, a «Toldi Commentár», amint újabban a szerző emlegeti, a benne levő anyag nagy mennyisége miatt inkább tanárok, tanítók, mint kezdő tanulók kezébe való. — A «Toldi»-ról írt másik, kisebb könyv az iskola számára készült, s rövidebb nyelvi magyarázatok mellett eszthetikailag is méltatja Toldit, rámutat műfajára s Arany szerkesztő- és jellemző-művészetére. Lehr harmadik könyve, mely csak a napokban jelent meg, s melyet épen ez ismertetésben mutatunk be, *Toldi Estéjét* magyarázza, még pedig mind nyelvileg, és tárgyilag, mind eszthetikailag. Ez is az iskola számára készült (a Toldi Estéje a középiskolák V. osztályának egyik fő olvasmánya), de kivált a nyelvi fejtegetések bősége azt mutatja, hogy a szerző e könyve megirásánál a tanulókon kívül a tanultakra is gondolt.

Beosztása a következő: A bevezető rész irodalmi és eszthetikai tudnivalókat tartalmaz, szólván a Toldi trilogiáról, a Toldi Estéje keletkezéséről és viszontagságairól, e mű megjelenéséről és fogadtatásáról, egykorú ismertetéseiről, az 1854-iki kiadásról és az első dolgozatról, T. Estéjének forrásairól, cselekvényének vázlatáról, a mű eszméjéről és a benne kifejezett tragikumról, Ilosvai és Arany viszonyáról, végre a mű népiességéről. Ezt követi a költemény szövege énekenként; mindegyik ének után nyelvi magyarázatok s eszthetikai «jegyzetek». Végül a Függelékben 82 «kérdés», melyek a mű szépségeire mind eszméltetők, de nagy részükre a tanuló csak a tanár segítségével adhat feleletet, s csupán egy csekély részük adható fel iskolai vagy házi dolgozatok tételéül.

Felsorolok itt egy pár megjegyzést, melyet e könyv olvasgatása közben tettem. A szerzőnek ügyet kellene vetni arra is, hogy efféle könyvei kezelhetőbbek legyenek; tehát a nyelvi fejtegetésekről valami indexet, betűrendes szómutatót, kellene a könyv végére tenni; jó volna ez a nyelvkutatónak, ha nem is a kezdő tanulónak. Ez utóbbiak kedvéért pedig össze kellene állítani a rövidítések magyarázatát; kevés kis diák fogja pl. tudni, mit jelent e négy betű: D. I. V. É. (— Daliás Idők V-dik Éneke), vagy ezt: Polg. Lex., vagy hogy tudja meg, melyik műből való az idézet, mikor csak egy évszámot lát az idézet után? pl. a 100. lapon ezt: 1744. és 1636.; meglehet, hogy az olvasó összefüggésében akarná látni az idézetet, de a szerző eltakarta kezével a könyv címét. — Ha iskolai használatra készült e könyv, akkor mért nem követi az 1903. évi ministeri rendelettel kiadott iskolai új helyesirást? — A 18. lapon szórendi hiba csúszott be: «mely (cikk) *már* október 25-ikén *látott világot*»; itt az én nyelvérzékem és tudásom összefoglaló szórendet kiván, (v. ö. Nyelvőr 31, 289—90). — Alighanem sajtóhiba az oka, hogy semmi értelme nincs a 327. lapon a 7-ik kérdésnek. Ugyane lapon jobb szeretnénk *Zrinyi sort* olvasni az *alexandrin* helyett; a 12 szótagos tetramétert a magyar vers nem kölcsönözte a franciától, miért nevezzük mégis fran-

cia névvel? hiszen a mi Zrinyi sorunk s az alexandrin sor nem is egészen egy dolog. A 328. lapon nagyot néztem e szóra, melyet a szerző nem idéz, hanem használ: «*rokonszenvesebb*»; azon a helyen értelmileg is odaillőbb volna a: «*vonzóbb*», s nem is volna csonka-bonka. A 107. lapon téves az *üresen* szó magyarázata. Az öreg Toldi mondja Bencének:

«Sirom ez. Kevés nap vár *üresen* engem,
Te öreg barátom, te temess el engem.»

Lehr az első sort így magyarázza: = *hiába*, azaz: nem sok idő múlik el halálomig, nem sokáig élek már»; pedig világos, hogy itt az *üresen* eredeti értelmében veendő: az alanynak az állapothatározója az s korántsem módhatározó! — Ha e könyv a középiskolák V. osztálya számára *is* készült, akkor az ilyen eszthetikai fogalmakat, mint *humor* (82. lap), *tragikum* (56—61. l.) az olvasmányból kellene induktív úton kifejteni, nem mint már ismertettet felhasználni; így bizony nehéz lesz a kezdőnek megérteni azokat a fejtegetéseket. — Az ilyen szavakhoz: *igyekit* (87. lap), *haóta* (98. lap), *vajmi* (305. l.) nem ártana valamivel több magyarázat, az elsőnek a jelentésére, a két utóbbinak az alakjára, összetételére vonatkozó. — A 92. lapon a *Mi rí?* kérdésre felelő szólásokat még folytatni lehetne. *Ri* a hegedű (*Sirjon, rijjon* a hegedű, l. Tóth K. költ. és Arany László Népmese Gyűjt. V. találós mesét!); *rí* a lánc (találós mese). — A nyelvi magyarázatok közt igen érdekesek az effélék: *Vigyáz valamit és valamire* (95. l.) a két jelentés közti finom különbségre rámutatás; *leányágra szállott* (= alászállt, romlásnak indult) a 111. lapon; a 113. lapon annak kimutatása, hogy mily régi a *vén sas megifjodásának* a képe.

Lehr kommentárjai nemcsak az iskolának valók, hanem a művelt nagyközönség is sokat tanulhat belőlük irodalmi műveltségének továbbfejlesztésére. De szükséges volna, hogy a szerző az iskolai kiadások mellett tisztán a művelt közönség számára is kidolgozná, és könnyedebb, folyékonyabb menetű előadásban is közzétenné magyarázatait. Akkor bizonyosan az iskolán kívül is jobban elterjednének; habár mostani alakjokban is nagy hatással lehetnek az irodalmi műveltségnek és ízlésnek, a remekírók megértésének, a remekművekbe való elmélyedésnek a műveltebb olvasók közti terjesztésére.

Komáromy Lajos.

*

MŰVÉSZETI KÖNYVTÁR. Szerkeszti *K. Lippich Elek*. III. kötet. BARBIZONI MŰVÉSZEK. Írta *Leipnik Nándor*. IV. kötet. MEDNYÁNSZKY LÁSZLÓ. Írta *Malonyai Dezső*. Wodianer F. és Fiai kiadása. Ara 8 kor.

Abból a gyönyörű könyvsorozatból, melyet 12 kötetre tervezve K. Lippich Elek «Művészeti Könyvtár» néven szerkeszt, csaknem egy időben vettük a III. és IV. kötetet. Már a könyvek külső kiállítása, kötése, nyomása, a szöveg közé nyomott és melléklet gyanánt a kötetbe fűzött képek művészi becse maga elég ok volna arra, hogy asztalunkon tartva örömmel forgassuk azokat. De ettől eltekintve a «Művészeti Könyvtár» minden kötete valóban becses és hézagpótló

monografiával gazdagítja irodalmunkat. A III. kötetet Leipnik I. Nándor írta meg a «*Barbizoni művészek*» címmel. Érdekesen mutatja be a *Barbizon* kis francia falucskában keletkezett művésztelepet, illetve az ebből kifejlődött festőiskolának hatását, mely forradalmat támasztott a XIX. század művészetében s modern festőművészeti irányzatnak kiinduló pontja volt. Nemcsak a barbizoni iskola hatását ismerjük azonban meg Leipnik könyvéből, hanem a XIX. század első felében divatos francia, úgynevezett akadémikus festészetet is, melynek merev formáira a természetesség és természethűség jelszavával a barbizoni iskola reakciója következett. A barbizoni iskola vezető mestereit és kiválóbb tagjait, Theodor Rousseaut, Millet, Duprè-t, Corot-t és Rosa Bonheurt és többeket. Az érdekes könyvben 11 műmelléklet és 64 gyönyörü szövegkép van, az illető mesterek arcképei és művészi alkotásaik szép másolatai.

Reánk magyarokra még érdekesebb a sorozat IV. kötete, melyben Malonyay Dezső mutatja be *Mednyánszky László*t, legkedveltebb élő festőművészeink egyikét. Malonyay Dezső a tőle megszokott alapos lélektani elemzéssel arra törekedett, hogy magyarázatát adja a művészlélek titokzatos tevékenységének, melynek egyéni megnyilatkozása a műalkotásokon szemlélhető. Mednyánszky kiváló, erős egyénisége hálás tárgya az ily lélekbúvároknak, mert sajátságos egyéniségének minden megnyilatkozása jellemzetesen tükröződik művében. Mednyányszky élete, mint az *életrajz* anyaga is kiváló érdekességű. Pályája a legváltozatosabbak egyike; de a beczkói várban töltött gyermekévektől kezdve mindig a természet szenvedélyes szeretete jellemzi őt, s ez ad irányt, tartalmat életének, művészetének. Mert a természetben annyira elmerülni s az alkotás fáradságaihoz és gyönyörűségeihez oly művészi lelkesültséggel, annyi önzetlenséggel ragaszkodni alig tud valaki jobban Mednyánszkynál. Malonyai nemcsak megértette a művészt, de tudott hozzá, hogy az olvasóval is megértesse és megszerettesse. A Franklin-nyomda pedig, a honnan e kötetek kikerültek, művészi másolatokkal tette gazdaggá Malonyay művét. 12 melléklet, és 167 szövegkép díszíti a könyvet, melyet művészetkedvelő olvasóink figyelmébe ajánlunk. *S. I.*

A «NEMZETI NŐNEVELÉS» MUNKATÁRSAI.

(1880—1905-ig).

Alexander Bernát. 1880: Lélektani vádak a nők ellen. 1884: Népoktatásunk állapota. 1895: A «Szabad Lyceum»-ban tartott lélektani előadások.

Aliqua. 1898: Jó ízlés és nőemancipáció.

Anonyma. 1899: Torkos László.

Gr. Apponyi Albertné. 1903: Mi mindent tudhatnak a gyermekek?

Arany János. 1882: Önéletrajz.

Auer József. 1881: A kén és vegyülékei.

Babare Adél. 1892: a helyesírás az idegen nyelvű iskolában 1894: Az írásbeli dolgozatokról.

Ballagi Aladár. 1880: A középkori ker. építészeti ízlésekről.

Balajthy Ilona. 1903: A gazdasági iskolák tanítónőinek képzése. A magyar ipar pártolása érdekében.

Balogh Ármin. 1884: Könyvismertetés. 1885: A fiú- és leányoktatás különbözősége.

Br. Barkóczy Dömök Antónia. 1893: Az idegen nevelőnők hatása hazai nőnevelésünkre. Néhány szó a fényűzés ellen. 1895: Ruhavarrás az iskolában.

Barkóczy Kata. 1898: A régi és modern nemzeti nőnevelés.

Bartholomaidesz Adél. 1901: Leányaink nevelése és a pályaválasztás. 1902: A rozsnyói leánynevelő-intézet iskolai kirándulása.

Bartoniek Géza. 1889: Könyvismertetés.

Bánfy János. 1882: Böngészet egy régi könyvben. A nők olvasmánya. 1883: Böngészet egy régi könyvben. Egy német költő pedagogiája. 1884: A gyermekek büntetésének kérdéséhez. A leányok tornázásáról. 1885: A jellemképzés módszere. Apai tanácsok és testvéri levél. 1888: Egy német pedagogus a leányok olvasmányáról. 1889: Egy 16. századbeli tudós a női nevelésről. 1891: Család és kisdedóvó.

Bánóczy Gizella. 1894: A háztartástan tanítása a polgári leányiskolákban.

Bánóczy József. 1880: A nőkről. 1882: Nőnevelés és női olvasmányok e század elején. 1898: Eötvös József és a népnevelésügy.

Bém Károly. 1880: Galilei. 1883: Az elektromosság az ember szolgálatában.

Benczúr Zsuzsánna. 1896: Nőnevelő-intézetek 50 év előtt.

Benzenleitner Leontin. 1883: Gyakorlati tanítás a kötés tanításához.

Beőthy Zsolt. 1895: A leánygimnáziumról.

Berecz Antal. 1889: A tanítói modorról. 1890: Könyvismertetés. 1893: Továbbképző tanfolyam a bpesti IV. ker. áll. felsőbb leányiskolában.

Berczelits Erzsébet. 1903: A kézimunka tanfolyamának átalakításáról.

Berta Ilona. 1883: A Murányi Venus. 1884: Néhány szó a lánykák szavalásáról. 1886: A Mária Dorothea-egyesület közgyűlése. 1887: A házinevelés főelvei Angliában. A nők magasabb műveltségének haszna. A cheltenhami «Ladies college.» 1889: A cselédügy Londonban. 1890: A lélektani alapra fektetett tanításról. 1891: Az angol nyelvtanítás elemei. A Zrinyiász olvastatása mellett. 1892: Az «ismétlő» tanítónő. Az idegen nyelvek tanításához. 1893: Könyvismertetés. 1896: A leíró próza fajai. Arany János V. Lászlója, gyak. tanítás. 1897: Deák Ferencz gyámleányához. 1898: A nemzeti érzés és a magyar irodalom. Szobrot a királynénak. 1899: A tanítás nevelő célja. 1901: Madách «Az ember tragédiája». 1902: Báró Eötvös József. Trefort és a nőnevelés. Olvassuk az «Ember Tragédiája»-t. 1903: A «Szigeti Veszedelem»-ről. Katona «Bánk-bán»-ja. 1904: A nőkérdés. «Az ember tragédiája»-ban.

Berzeviczy Albert. 1887: A kisdedóvás.

Bihari Péter. 1880: Veres Pálné és az orsz. nőképző-egylet. 1884: Még egyszer a nőről.

Binder Laura. 1885: A földrajz tanítása a felsőbb leányiskolában: 1886: Olvasmányok alapján való tanítás. A természetrajz a felsőbb leányiskolában. 1888: A berlini nők folyamodványa a felsőbb leányiskolák érdekében. 1889: Az írásfüzetek helyzetéről és az írásvonalak irányáról. A világbetű. 1890: Csillagászati földrajz a leányiskolákban. 1891: Vallás-erkölcsi olvasókönyv. 1891: Természetrajzi séták. 1893: A házias erények nevelése az iskolában. 1894: Egy növénytani lecke. 1895: Pszichologiai körültekintés szüksége a nevelésben és tanításban. A földrajz és természetrajz tanterve a felsőbb leányiskolában. 1898: Könyvismertetés. Egy veszedelmes népszokás. 1899: Nyugodjék csöndesen. Férfiak és nők művelődési útjai. 1903: Paál Ferencz emlékezete.

Bock Szerafin. 1893: Tornatanítás a soproni felsőbb leányiskolában. 1894: Testgyakorlás és játék a leányiskolában.

Bockelberg Ernő. 1882: A testgyakorlat tanítása a bpesti magy. kir. áll. felsőbb leányiskolában.

Bökényi Dániel. 1892: A magyar ABC történetéhez.

Brósz Lujza. 1884: A tanítónők otthona érdekében.* 1887: Leányiskoláink és az isk. takarékpénztárak.

Bukó Kálmán. 1884: A polgári leányiskoláról.

Butyka Vilma. 1895: A német tanítónők otthona Párisban. 1896: Tanítsuk a gazdaságtant tudományos alapon.

Buzogány Áron. 1883: Női proletárok. A kolozsvári női kézimunka kiállításról. 1884: Állami felsőbb leányiskolák.

Buzogány Mária. 1890: A nők helyzete Finnországban. Az angol tanítónők fizetéséről. 1891: Szűnidei feladatok. 1892: Könyvismertetés.

1893: Kirándulás Cambridgebe. A londoni háztartási iskolákról. 1894: Könyvismertetés. 1895: Túlterhelés kérdése az angol iskolákban.

Buzogány Anna. Nőnevelés nőkérdés 1904.

Cholnoky Jenő. 1902: A kinai nőkről.

Csapó Róza. 1893: Polgári leányiskoláink és a földmives osztály.

Gr. Csáky Albin. 1889: Képviselőházi beszéd.

Gr. Csáky Albinné. 1895: A Mária Dorothea-egyesület tíz éves jubileuma.

Csemez József. 1897: Könyvismertetés. 1898: Könyvismertetés. Egyszerű fizikai kisérletek. 1902: Könyvismertetés. 1903: A látható és láthatatlan sugarakról.

Csengery Antal. 1880: A nőnevelésről.

Csiky János. 1885: A női kézimunka-tanítás reformja az elemi iskolákban.

Csiky Kálmán. 1888: Visszapillantás az orsz. nőképző-egylet ujabb történetére. 1894: A magyar nő jogai.

Csiky Kálmánné. 1893: Az orsz. nőképző-egylet negyedszázados ünnepélye. 1895: Veres Pálné emlékezete. 1903: Veres Pálné emlékezete. Ünnepi beszéd. 1904.

Czobor Béla. 1880: A fehérnemüek polichróm himzéséről.

Daday Jenő. 1882: Egy kép a régi könyvek állatvilágából. 1884: Háziállataink eredete. A Balaton titkai.

Danczer Béla. 1899: Könyvismertetés.

Deák Farkas. 1880: Nőnevelési adatok a XVII. századból. A budapesti amfiteátrum. 1883: Gróf Csáky István háromszori házassága.

Dániel Jenőné. 1896: A német nyelv tanítása. 1899: A társadalom vadvirágai. Családtalan gyermekek. 1901: A modern psychologia és a nevelési gyakorlat.

Dezső Lajos. 1881: Comenius Amos János bucsúbeszéde. Fordítás. 1882: A könyvekről, az értelmi képzés eme főeszközeiről, Comenius beszéde, fordítás. 1883: A zenei képzés az állami tanítónőképző-intézetekben. A családi iskola eszméje, fordítás Comenius Didactica magnajából. 1885: Az anyanyelvi iskola vagyis népiskola eszméje, Comenius Didactica magnajából. 1886: A népiskolai olvasókönyvek kérdése.

Décsei Janka. 1895: Nőnevelés Franciaországban XIV. Lajos korában. 1897: A számok multjáról. 1900: Neveljük a kedélyt.

Dienstl Emilia. 1884: A nő a társadalomban.

Dirner Gusztáv. 1885: A leányok testineveléséről.

Dollinger Gyula. 1890: Az ifjúság testineveléséről.

Donner Lajos. 1885: Irodalomismertetés a polg. leányiskolában: 1887: Családias szellem a nőnevelésben. 1889: A gondolkozó erő fejlesztésének egyik föltételéről a leányiskolákban. 1890: A kedély hatása fegyelemre a leányiskolákban.

Ecker Auguszta. 1888: Az anyanyelvi fogalmazás tanítása. 1889: A párisi leányiskolák a világkiállításon.

Egan Lujza. 1889: A közönséges törtek ismertetése a felsőbb leányiskola második osztályában.

Egy régi tanítvány. 1902: Huszonötéves tanítónői jubileum. 1904: Az «Erzsébet Nőiskola» szövetsége.

Egy apa. 1904: Év elején.

Eitner Milla. 1901: Jean Paul mint pedagogus. 1904: Katonáné Thuránszky Irén.

Ekkert Antal. 1884: A számtan a polg. leányiskolában.

Elischer Gyula. 1901: A grafikai művészet tekintettel a nevelésre.

Ember János. 1902: A tanuló idegei. Vásott és ostoba. 1904: A Rembrandt kalap.

Emericzy Géza. 1882: A jótékonyság szervezése.

Eötvös Károly Lajos. 1892: Tanítónőképzőink és a kisdedóvónőképzés. Leánygimnázium, felsőbb leányiskola és tanítónőképzés.

Erődi Béla. 1900: A francia felsőbb leányiskolák.

Éberling József. 1888: Könyvismertetés.

Farkas Edit. 1903: Deák-ünnepély.

Farkas Jenő. 1896: A betegápolás mint hivatás. 1897: Szegénygyermekek szünideje. 1898: Az asszony a munkás családjában. A nő Comte bölcsészetében. Az esti oktatás a londoni iskolákban. 1899: Miss Felicia Mary Frances Skene. 1900: Carlyle a tanításról.

Farkas Klára. 1897: Egy jótékony gyermekegyesületről. 1902: Ruskin a nőkhöz. 1903: Jókai a nevelésről.

Farkas László. 1893: A nők a közegészségügy terén.

Fábián Irma. 1894: A hódmezővásárhelyi óvónőképző intézet szelleméről.

Feleki József. 1880: A leányok neveléséről, fordítás. 1884: Az állhatatos anya, fordítás. 1885: A leánynevelés kérdéséhez a történettanítás szempontjából. 1887: A nő tényleges rendeltetése.

Felméri Lajos. 1880: Carpentier Mária. 1881: Milton Mount-College. 1883: Nőnevelésünk és a társadalom. 1884: A nők felső oktatása földrészünkön és másutt. 1885: Leányiskoláink és a női természet. Közművelődési egyesületeink és a magyarnők. Művészeti studiumok és a női természet. 1886: Kazinczy Ferencz a leánynevelésről. 1887: Házinevelés és leányaink jelleme. A leánynevelés eszménye. 1888: A nők hivatása a tanítói pályán. Francia nyelvű új folyóirat leányok nevelésére. 1889: Orvostani ismeretek a leányiskolákban. 1890: A gyermek első felindulásai. 1891: Leányaink liberális neveltsége. Müködő eszmék. 1892: A leánygimnázium. 1893: Nőemancipáció és a női életpályák.

Ferenczy Ida. 1902: A szécsényi tejgazdasági intézet.

Firkáló hölgy. 1883: Az asszony lélektanáról.

Fischbach Frigyes. 1880: Magyarország háziiparának diszítményei, tekintettel a himzés újabb fejlődésére.

Fischer Sarolta. 1898: A századvégi nőnevelés kinövései.

Fizély Julia. 1896: A gráci tanítónők otthona.

Fodor Janka. 1892: A boldogságról.

Földes Bella. 1892: A növénytan tanításáról.

Frank Ödön. 1885: Az iskola egészségtana.

Freund Vilma. 1892: Egy amerikai felsőbb leányiskola. 1893: A háztartási iskolákról. Tanitónőegyletek működése Németországban. 1894: Olvasás, irás és nyelvtani gyakorlatok az elemi népiskola IV. osztályában. Hölgyek kertészeti kézikönyve. 1895: Könyvismertetés. Leányaink ismétlő oktatása. 1901: A fővárosi leány- és ismétlőiskolák.

Gallauner Lujza. 1893: Szerencsés gyógyulás. 1895: A gyermekek idegessége. 1897: Iskolai elmebetegügy.

Gelléri Mór. 1880: Háztartási iskolák. Országos nőiparkiállítás. 1881: Az orsz. nőiparkiállítás társadalmi és gazdasági szempontból megvilágítva. 1883: Az orosz háziipar. 1884: Háziipar-iskoláink reformja. 1886: A bécsi nőiparkiállítás. 1892: 1 nőipariskola államosítása. 1893: Háztartási iskolák szervezése. A gyermekjáték-ipar.

Geőcze Sarolta. 1890: Népköltési gyüjtemények az iskolában. 1891: Számtani ismeretek a nőnevelés szolgálatában. 1892: Számtani ismeretek a nőnevelés szolgálatában. 1893: Számtani ismeretek a nőnevelés szolgálatában. 1897: Svájcz iskolái és emberbaráti intézetei. 1898: A művészi nevelésről. 1899: A nő a modern társadalomban. A gyermekvédők kongresszusa. 1900: A tanítónő helyzete a társadalomban. 1902: A kivándorlás és a nők. A nők feladata a Székelyföldön. 1904: A lakóház szentsége (Ruskin).

Dr. Gerando Antonina. 1880: A leányok felsőbb oktatása nálunk és Franciaországban. 1881: Az ember szolidaritás nevelési szempontból. 1882: A ruházat és fehérnemű fentartása. 1884: Néhány szó a női középiskolákról. 1885: Az olasz felső leányiskolákról. A francia felsőbb leányiskolákról. Az olvasás művészetéről. 1886: A magyar tanítónők egyesülése. 1887: A felsőbb leányiskolák tanítási rendszeréről. 1888: Serdülő leányok olvasmányai. Kérvény az országgyülés képviselőházához. Női középoktatás. 1890: Reformeszmék a francia nevelési rendszerben. 1891: Gyermek-hősök. Ábrándok a felsőbb leányisk. reformokról. 1892: A nő mint honleány. Egy érdekes angol tanítónő. A leánygimnázium. 1894: Az osztályozásról. A művészet szerepe a nevelésben. 1895: A tudomány szerepe a nevelésben. 1896: Brüssel új egyeteme. 1897: A leányok latin és görög nyelvi oktatásáról. 1899: Mickievicz Ádám százéves évfordulója Párisban. Czukrász Róza olvasástanításának módszere. 1900: Az intőcédulák. Társaskirándulás Párisba. 1903: A francia drámairodalom legujabb irányáról.

Gerevich Emil. 1891: A felsőbb leányiskolák reformja.

Gerzsó Rózsi. 1898: A kőbányai polg. leányiskola gyásza Erzsébet királyné halála alkalmával. 1904: Spanyolföldön.

Goldberg Rafael. 1881: Az ó-szövetség korabeli zsidó nők társadalmi állapota. 1904: Magyar tanítónők (Spanyolföldön).

Gozsdú Mária. 1900: Jénai nyári kurzusok. A nőkérdés és a diakonia.

Gönczy Pál. 1883: Népnevelésünk céljai és eszközei.

Göőz Józsefné. 1903: A polg. leányisk. történelem tanításáról.
Groó Vilmos. 1896: Könyvismertetés.
Gúta József. 1884: Légköri elektromosság. A természetrajz tanítása az áll. felsőbb leányiskolákban. 1885: A berlini városi felsőbb leányiskolákról. A természettan tanítása az áll. felsőbb leányiskolákban. 1886: A természetrajz a felsőbb leányiskolában. A mértan tanítása az áll. felsőbb leányiskolákban. 1887: Válasz «A felvidéki áll. felsőbb leányiskolák» c. cikkre. Az áll. felsőbb leányiskolák. 1890: A felsőbb leányiskolák nevelő hatása. 1896: Az áll. felsőbb leányiskolák jövője. 1897: Az áll. felsőbb leányiskolák reformja. 1904: Az egri főző tanfolyam.
Gúta-Oláh Mária. 1887: A család és a leányok továbbképzése.
Guttenberg Pál. 1893: Demeter istenasszony szelleme.
Gyarmathy Zsigáné. 1899: A kalotaszegi varrottas.
György Aladár. 1880: A nők a jótékonyság terén. 1883: Menedékház a tanítónők számára. 1885: A Mária Dorothea-egyesület. 1887: A Mária Dnrothea intézet. 1888: Serdülő leányok olvasmányai. A Mária Dorothea-egyesület megszilárdulása. Nők a kereskedelmi pályán. 1889: Magyar tanítónők törekvései. A tanítónői hivatás, mint életpálya hazánkban. 1890: Kertésziskolák nők számára. A magyar nők műveltségi foka. 1891: A Mária Dorothea-egyesület jövője. Nők mint orvosok. 1892: A kegyelet. A női gimnázium mint kulturszükséglet. Adalékok a nőkérdés tanulmányozásához. 1894: Fodor Janka. 1897: Ne romboljátok szét a családi boldogságot. 1898: Nőnevelő-intézetek 1848-ban. 1900: Nők, mint igazgató-tanítók.
György Aladárné. 1880. Néhány szó a nőiparoktatásról. 1881: Néhány szó a ruhaszabásról. Férjhez mehet-é a tanítónő? A ruhadiszítés szépészeti szempontból.
Györgyi Kálmán. 1892: A nő művészete.
Győry Ilona. 1898: Erzsébet királyné. 1900: A nemzeti költők kora. 1903: Angol nevelési eszmék.
Győry Vilmos. 1882: Alkalmi költemény.
Gyulai Pál. 1880: Kisfaludy Károly emlékezete.
Gyulai Béla. 1885: A leányok nevelése Spártában és Athenében.
Hajtmann Etelka. 1901: A karácsony és az iskolák. 1902: Önképzőkör a leányiskolákban. 1903: A mi nemzeti nevelésünk. Tornavizsga a leányoknál.
Halász Ferencz. 1901: Népoktatás és a gyakorlati élet.
Hampel Józsefné. 1890: Bohusné Szögyényi Antónia. 1899: Torma Zsófia.
Harrach József. 1893: Még egyszer a zenetanítónők helyzetéről.
Harsányi Anna. 1894: Könyvismertetés.
Hazslinszky Gusztáv. 1895: Énektanítás az elemi- és polgáriiskolákban.
Hámosné Dusóvszky Mária. 1901: A történettanítás a polg. leányiskolákban.
Hegedüs István. 1903: A nők egyetemi tanulmányairól.

Hegedüs Sándorné. 1900: Egy szent sírnál.

Heinrich Józsa. 1899: A kolozsvári tanítónőképző intézet tanulmányútja.

Herman Ottó. 1894: Utirajzok és természeti képek. 1900: A természettudomány és az iskola.

Hercog Sarolta. 1894: A női kézimunka-tanítás szervezése elemi népiskoláinkban.

Herczegh Mihály. 1893: Magyar nők az orvosi gyakorlaton.

Hittig Lajos. 1895: Az évi értesítőkről.

Hollós Károly. 1883: A fővárosi iparrajziskola kiállítása. A szabadkézi rajz tanítása a polg. leányiskolában. 1885: Alapelvek a szabadkézi rajz tanításában. 1887: Néhány feladat az elemi rajzoktatás köréből. 1888: Néhány szó a felsőbb leányiskolák tantervéhez. Bevezetés a tárlati rajzolásba. 1890: Könyvismertetés. A rajzoktatás módszere. 1897: Még egyszer a felsőbb leányiskolák rajzoktatásáról. 1898: A kézimunka tanítónők képzéséről. 1899: Nők az iparművészetben.

Br. Huszár Ilona. 1902: Az ifjúság művészi oktatása. 1904: Művészet és művelődés.

Huszka József. 1884: A magyar díszítő stilről.

Jakab Géza. 1885: Néhány szó a vegytan tanításáról.

Jámbor Anna. 1886: A francia leányiskolákról.

Jámbor Lajos. 1889: Adatok a miskolci helv. hitv. nőnevelő-intézet alapításának történetéhez. 1890: A nőnevelés állása Békésmegyében. 1897: Nőnevelésünk hiányai. 1898: Karacs Teréz iskolája a szabadságharc alatt.

Jámborné Székely Lilla. 1896: A nőképzés reformja és a vidéki iskolák.

Jeszenszky Tirpák Irén. 1898: A torontáli nőipar. 1904: Humor az iskolában.

Jókai Mór. 1902: Bölcsészethallgató nők.

Józan Miklós. 1896: Anglia nőnevelési viszonyairól.

Józsa Menyhért. 1893: A felsőbb leányiskolák magyar nyelvi dolgozatairól és azok javításáról. 1894: A felsőbb leányiskolák évzáró vizsgálatairól.

Juba Adolf. 1897: A nőkérdés számokban.

Justus Eszter. 1890: Fegyelmezés az elemi iskolában. 1893: A genfi egyetem nyári tanfolyamáról. 1895: A genfi szünidei tanfolyam.

Karacs Teréz. 1886: Emlékezés Mária Dorotheára, József nádor fenséges nejére. Jegyzetek nevelőnői pályámról. Egy pár szó a Mária Dorothea-egylethez. 1887: Emlékezés a hajdani nőnevelési mozgalmakra. 1888: Emlékezés a miskolci leányiskolára. Nevelőket képző intézet tervezése negyvenkét évvel ezelőtt. 1890: A leánytanulók fegyelmezéséről.

Karsay Jolán. 1903: A Mária-Dorothea egyesület győrvidéki köre.

Katona Lajosné. 1886: Könyvismertetés. 1887: A felsőbb leányiskolák szervezetének módosításáról. Könyvismertetés. 1890: A hitelterhelés

felsőbb leányiskoláinkban. Néhány szó a gazdaságtan tanításáról. 1894: Huszonöt év története. 1901: A tanítónőképzés legrégibb munkásai.

Kállay Béniné. 1895: Nőorvosok Boszniában.

Kászonyi Mihály. 1900: Könyvismertetés.

Keleti Gusztáv. 1890: Néhány szó a női rajztanulás és rajztanítás köréből.

Keleti Károly. 1890: A gyermekek haj-, szem- és bőrszínéről. 1884: A nemzetgazdaságtan alaptételei.

Kelemen Gizella. 1896: Egy határszéli iskolából. 1901: Iskolai kirándulás.

Kenessey Béla. 1886: A hollandi polgári leányiskolák tananyaga. 1887: Az ó-testamentum pedagogiája. 1888: A biblia kiválóbb női alakjai. 1889: Könyvismertetés. 1891: Néhány szó a vallásoktatásról.

Kerékgyártó Elek. 1880: Az iskolai fegyelemről. Nőkről a nőknek. 1881: Tompa Mihály emlékünnepe. Emlékezés Tompa Mihályról. 1883: Néhány ismertető szó Greguss Egost mondásairól. Könyvismertetés. Néhány szó nemzeti irodalmunk ismertetéséről. 1884: Szemere Bertalan «Emlékezetei»-ből. 1885: A pesti jóltevő asszonyi egyesület. 1888: A magyar nyelvi dolgozatok kérdéséhez. 1891: A Zrinyiász olvastatása mellett.

Kerner Péter. 1891: A felsőbb leányiskolai reform tárgyában.

Keul Sarolta. 1894: Könyvismertetés.

Kintzler Árpádné. 1901: fejleszszük a szép iránti érzéket.

Király Pál. 1880: Nőtan vagy asszonyi hivatás tudománya, könyvismertetés. 1883: A felsőbb leányoktatás Franciaországban. 1884: Egy társadalmi népnevelő életéből.

Király Miklósné. 1896: A német nyelv tanítása a nagyenyedi polg. leányiskolában.

Kiss Áron. 1884: Buzogány Áron.

Kiss Gábor. 1885: Magasabb nőnevelési intézetek Romániában.

Kiss Ilona. 1899: A szabadkai m. kir. áll. tanítónőképző-intézet tanulmányi kirándulása.

Komáromy Lajos. 1880: Rozgonyiné és Keveháza. költeménymagyarázat. A neologia és orthologia. 1884: Fiamnak és Széchényi emlékezete, költemény magyarázat. 1882: A közoktatás állapotáról szóló miniszteri jelentés. A könyvek külső előállításának története, különös tekintettel hazánkra. Arany János költészetéről. Népoktatásügyünk állapota. 1883: Költeménymagyarázat Szent László királyról. Arany János életéből. Könyvismertetés. A felső leányiskolák Svédországban. A háztartástan a leányiskolákban. Gróf Széchényi István «Naplói»-ból. 1884: Könyvismertetés. Berzsenyi két költeménye. Szemelvények Fáy András «Bélteky ház» c. regényéből. Népoktatásunk állapota. 1885: Nőnevelési eszmék a mult századból. Könyvismertetés. 1886: Népoktatásunk állapota. Könyvismertetés. Fáy András mint pedagogus. Ifjusági irodalmunk néhány újabb terméke. 1887: Népoktatásunk állapota. Könyvismertetés. 1888: Népok-

tatásunk állapota. Könyvismertetés. Trefort Ágoston emlékezete. 1889: Népoktatásunk állapota. Könyvismertetés. 1890: Könyvismertetés. Népoktatásunk állapota. 1891: Népoktatásunk állapota. Könyvismertetés. 1892: A fogalmazás tanításáról. Könyvismertetés. 1893: Könyvismertetés. 1894: Jókai Mór hatása a magyar nemzetre. Könyvismertetés. 1895: Az írásbeli feladatok és javításuk módja. Könyvismertetés. 1896: A «Nemzeti Nőnevelés» rövid története. Ezer éves multunk a nemzeti költészet világánál. 1898: Könyvismertetés. Erzsébet királyné emlékezete. 1900: Péterfy Sándor. 1901: Könyvismertetés. 1902: Könyvismertetés. 1904: Könyvismertetés.

Komáry Erzsébet. 1891: Az osztályozásról. 1892: Német röpirat a nőkérdésről. 1894: Alapítványtervezet. Könyvismertetés. 1895: Az ezredéves kiállítás és a magyar tanítónők. Travmicsek Edéné. Patronage munkásleányok számára. 1897: Az örmény nők. Leányinasiskolák. 1898: Zenei műveltségünk érdekében. Könyvismertetés. 1900: Hajdu «Évszakok» című oratoriuma. Könyvcimek. 1902: Vonós hangszerek. 1903: Fővárosi tanítónők és óvónők betegsegítő alapítványa. A hárfa ismertetése. 1904: Az iskolás gyermekek egészsége. A képzőművészetek és az iskola.

Kont Gyula. 1880: Természettani olvasmány. 1881: Az iránytű.

Kovács Gyula. 1898: A nép női kézimunkái.

Koncsek Lajos. 1904: A háztartási népiskolák.

Kozma Andor. 1903: Tudós leányok kegyvesztésben.

Kozma Gyula. 1903: Feminizmus.

Krajcsik Soma. 1880: A nőcselédek vasárnapi iskolája Lembergben.

Krammer József. 1884: A polgári leányiskola mint középosztály nőnevelési intézete. 1885: A kézimunka tanfolyammal kiegészített polgári leányiskola és tanterve. A polg. leányiskola továbbfejlesztésének kérdéséhez. 1886: Eléggé női jellegűek-é polg. leányiskoláink? 1893: A polgári leányiskolák magyar nyelvi dolgozatairól. 1894: A német nyelv tanítása a polg. leányiskolában németajkú lakossággal biró vidéken. 1898: A polgári leányiskolák reformja.

Krécsy Béla. 1896: A nők oktatása az amerikai Egyesült-Államokban.

Krompecher Irén. 1898: Anya és nevelőnő.

Kucelnik Vilma. 1881: A tanítónő magatartása a háziipar és a kézimunkatanításnál. 1882: Mária Terézia uralkodása.

Laczkovich Ida. 1880: A gyermekek olvasásáról.

Lád Károly. 1880: A népek találkozásáról.

Lázár Gyula. 1897: Brassai Sámuel. A királyszobrok. 1898: Az 1848. törvények félszázados ünnepén. 1899: Április 11. 1901: Visszaemlékezés. 1848: ápr. 11.-ére.

Lázár Gyuláné. 1880: A fogalmazás tanításáról. 1884: A kedélyről. 1889: Családi élet a rómaiaknál. 1891: Még egy szó a leányok hivatásszerű képzéséhez. A tanító- és tanítónőképzésről. 1896: A kolozsvári tanítónőképző 25 éve. 1899: Erzsébet 1900: Báró Eötvös József emlékezete. Könyvismertetés. Erzsébet ünnepén. 1904: Emlékezés Erzsébet királynéra.

Laukó Albert. 1890: A földrajz és a nőképzés.

Legera Viktor. 1881: A medve és élete. 1882: A műtan az iskolákban.

Lengyel Alajos. 1894: Női gyógyszerészeti tanfolyam.

Léderer Ábrahám. 1880: Nőnevelés. A rózsavirágnak ismertetése, gyak. tanítás. 1881: A nyelvtanítás legyen erkölcsképző. 1882: A pedagogiai eszmék menete. A «Szózat» módszeres tárgyalása. 1883: Az álom. A boldogságról. A testi büntetés a családban és az iskolában. 1884: Az asszociálás, a publikálás és a motiválás. A nyelvtan tanításának módszeréhez. Szó és tett. 1885: A tettesés pszichológiája. Közmondások az iskolában. Az öröklés. 1886: A természetrajz tanításának módszeréhez. Rejtvények módszeres tárgyalása. 1887: A népiskolai és a tanítónőképzőintézeti tanítás. 1889: A gyermekek iránti szeretet. A kisdedek lelki képességeinek megismerési módja. 1891: A siketnéma és vak Bridgmann Laura nevelése és életrajza. 1892: A nevelés. 1894: Az adoma lélektani és neveléstani szempontból. 1897: Pedagogiai úti tanulmányok. 1898: Külföldi tanügyi tapasztalatok.

Lévai József. 1900: Segélynyújtás sebesüléseknél.

Libertiny Gusztáv. 1881: A tanítónők kérdéséhez.

Litschauer Teréz. 1893: Fonetikus írás az idegen nyelvtanításnál. 1894: A Mária Dorothea-egyesület győrvidéki köre.

Lovassy Ferencné. 1903: Neveljük leányainkat egyszerűségre és munkára.

Lőcsei Emma. 1904: Az olvasmány nevelő hatása.

Lustig Emma. 1894: A siketnémák lelkivilágából. 1895: A beszéd és hibái. 1898: A hazai és külföldi siketnémákról. 1899: A beszéd élet- és lélektana. 1901: Hogyan tanul a siketnéma beszélni. 1902: A békemozgalom.

Luttenberger Ágoston. 1880: Az isk. takarékpénztárak kérdéséhez. 1881: Az Eötvös-alap ünnepéről. 1888: A kristiansandi háztartási iskola.

Machik Ilona. 1901: Visszaemlékezés Kelet-Indiára.

Magossy Julia. 1902: Tanítónők továbbképző tanfolyama Szabadkán.

Majláth Béla. 1884: A görög nők társadalmi állása az ókorban.

Major Gyuláné. 1896: Könyvismertetés.

Manyák Alajos. 1887: A felvidéki áll. felsőbb leányiskolák. Megjegyzések Gúta József válaszára.

Marikovszky Menyhért. 1886: Leányiskolai önképzőkörök. 1896: Reformjavaslatok a felsőbb leányiskolákra nézve.

Marusák Pál. 1892: A játék leányiskoláinkban.

Matolay Elek. 1881: A nők tornázásáról. Tornázás a budapesti állami felsőbb leányiskolában.

Mautner Ödön. 1901: A virág és a gyermek.

Mayer Miksa. 1880: A történelmi oktatasról a leányiskolában.

Márky Sándor. 1881: Amos Comenius. 1882: Könyvismertetés. 1885: Nagyjaink. 1891: Aradvármegye legrégibb iskolái. 1892: A magyar ABC történetéhez.

Márs its Rozina. 1884: A nő Arany János költészetében. 1889: Leányaink a szünidőben. 1896. A népoktatási intézetek női kézimunkái az ezredéves kiállításon. 1897: Utóhangok a berlini női kongresszusról. 1900: Leányaink nevelése és pályaválasztása.

Mendlik Ferenc. 1880: Munkaegyesítésére tartozó számtani feladványok fejtegetése. Rezgő mozgás. 1881. A szorzás műveletéről a polg. iskola első osztályában. 1885: Százalékszámolás. 1886: Bevezetésül a mértani oktatáshoz. 1887: A tizes számrendszer tanításáról a felsőbb leányiskolában. 1888: A pénzről. 1893: Az új pénzről.

Mihalkovics Géza. 1898: A nőkérdés biológiai szempontból.

Miklóssy István. 1882: Néhány szó az önképzésről.

Mirkovszky Gézáné. 1903: Egy kedves női iparművészet.

Mohar József. 1898: Iskolaszervezetünk reformja. 1899: A győri tanítónőképző intézet tanulmányútja. 1900: A győri áll. tanítónőképző tanulmányútja.

Molnár Aladár. 1881: A nőnevelésről.

Molnár Evelin. 1895: Az évi értesítőről. 1896: Uj korszak. Főző-iskola Zürichben. A nők egyetemi képzése. A gyermekek tavaszi mulatságai Zürichben. A matematikai tanulmányok hatása alatt.

Möszl Gusztáv. 1883: Vidéki városi leányiskoláinkról. 1884: Mire és hogyan neveljük leányainkat. Ki lehet gyermekápolónő?

Nagy Dénesné. 1896: Könyvismertetés.

Nagy Gizella. 1895: A diplomás asszony. 1897: Egy társadalmi kérdés. 1899: Családi nevelés.

Nagy Gyula. 1880: Régi magyar élet.

Nagy Károly. 1901: Komoly dilettantizmus.

Nagy Lujza. 1885: Nemzeti nőnevelés a vidéken.

Nagyhodgyai Thamássy Ilona. 1901: A hazai ipar és az iskolák.

Nemecskay Irma. 1880: A természetrajz esztetikai oldala. 1882: Egy tanítónő naplójából. 1884: Az első lépés. 1888: Erkölcsi képek az elemi leányiskolából. 1890: Neveléstani tanulságok Rousseau gyermekkorából. 1891: Könyvismertetés. 1892: A tanítónők alkalmazásáról. Könyvismertetés. Jean Paul nőnevelési eszméi a «Levana»-ban. 1893: Az idegen nevelőnők hatása nemzeti nőnevelésünkre. A német nevelőnők londoni otthonáról. 1894: A kézimunkaoktatás Franciaországban. A nő hivatásáról, fordítás. 1895: A budapesti kir. kath. tanítónőképző intézet. A figyelem fejlesztéséről. 1897: A gyermekápolónők képzése Nauheimban. A tanítónők sanatoriuma. 1898: Iskolába fel! Könyvismertetés.

Nemessányi Adél. 1891: A tanítónői szakosztályok érdekében. 1892: A tanítónő. 1896: A Mária Dorothea-egyesület Ujvidéken.

Neményi Erzsébet. 1903: A gyermekek százada. A magyar festőnők harmadik kiállítása. A drezdai jogvédő-egylet. Művészet és művelődés egyesület és a magyar nők közművelődési egyesülete. 1904. A jövendő asszonya. (Ellen Key után.)

Neményi Imre. 1902: Az ifjúsági könyvtárak kezelése.

Neudtvich Gusztávné. 1894: Németországi nőipariskolák. 1896: Néhány külföldi főzőiskola. A berlini női kongresszus.

Neuwirth Paula. 1896: Ismétlő leányiskola Kispesten.

Névy László. 1890: Kereskedelmi tanfolyam nők számára.

Odor Emilia. 1881: A mértan tanítása a leányiskolákban. 1891: A nevelőnők nyugdíj-ügye.

Oláh Gusztáv. 1893: Elmebeli gyengélkedés gyermekeknél.

Oravszky Etelka. 1896: Tanítsuk a háztartástant gyakorlatilag.

Oszoly Jolán. 1903: A tanítónők szünidei tanfolyama.

Pap Ferencz. 1901: Br. Eötvös József világnézete.

Pap Mari. 1892: Mondáink nevelő hatása. 1894: A fecske ismertetése.

Pál Berta. 1904: A francia nyelv tanítása a charlotten-Schule.

Pataky Irma. 1891: Az ismétlőiskola és a nőnevelés. 1892: A tanítónőképző-intézetek felvételi vizsgálatai. 1901: A győri tanítónőképző ünnepe.

Parády Kálmán. 1884: Társas élet a növények és az állatok közt.

Paulovits Károly. 1894: Nőnevelési tanácsadó. 1895: A kereső, az önálló nő. 1895: A modern szépirodalom és a nőnevelés. Milyen legyen a leányközépiskola. 1897: A női középiskola kialakulása. 1900: Szemelvények Horatius leveleiből. 1902: Emlékkő egy tanítónőnek.

Pálmai Lenke. 1895: A történelem tanítása az óvónőképző intézetben.

Pályi Sándor. 1902: Berlini tanulmányok.

Pásthy Károly. 1884: Hibák az ifjúságban. A tanítónő egyéniségéről. 1885: A magyar nyelv tanítása az osztott elemi népiskola négy alsó osztályában. Testgyakorló és módszertani konferenciák. A család mint nevelő-intézet. 1886: Az emlékező-tehetség. 1889: Tanítás és nevelés. 1891: A polgári és felsőbb leányiskolák reformja.

Pentsy József. 1897: A magyaros kézimunka érdekében.

Peregrinyi Aranka. 1902: Tanulmányutunk emlékei.

Peres Sándor. 1895: Eötvös József báró emlékezete.

Petz Lajosné. 1897: Egy anya a tanulók szellemi megterheléséről.

Péterfy Sándor. 1880: Leányiskoláinknak a nemzeti művelődés nagyjelentőségű tényezőivé kell emelkedniök. Iskolai ünnepélyek és leánynevelési értekezletek. Az első hazai tanítóképző-intézet felállításának rövid története. A «Veres kereszt» orsz. segélyző nőegyesület. A testi nevelésügy leányiskoláinkban. 1881: A nemzeti nevelésügy két nagy kérdéséről. Az országos tanítói gyűlésről. Tökéletesítsük leányiskoláinkat. 1882: Az egészségtan leányiskoláinkban. A magyarországi központi Fröbel-nőegylet működéséről. 1883: A második orsz. tanítói képviseleti közgyűlésről. Az iskola nevelő hatásának akadályai. 1884: A király ajándéka. A németországi felső leányisk. egyesületek működéséről. 1885: A két Mária Dorothea főherczegnő. Fővárosunk leánynevelő iskolái a század elején. Adatok nőnevelésünk történetéhez. 1886: Az új iskola régi hibái. Mayer Miksa. Leányiskolai nevelési rendszerünk hibáiról. 1887: Budai leányiskolák és nevelőintézetek 1775-től 1825-ig. Karacs Teréz

életéből. 1888: Ünnep előtt. 1889: Nevelőnőképzés a tanítónőképző intézetekben. 1890: A szülőföld ismertetése. Szathmáry György és Lévay Ferencz. 1891: Lélektani tapasztalatok. 1892: Hunfalvy Pálról. 1893: Hunfalvy Pál nevelési eszméiből. 1894: Miért ünnepeltük meg a népoktatási törvény szentesítésének huszonötödik évfordulóját. A tanítókháza ügye.

Pictor. 1901: A művészi nevelés érdekében.

Pokorny Ottó. 1881: A légkörünkben előforduló fénytani tüneményekről. A párisi nemzetközi elektromos kiállítás. 1885: Légkörünkben előforduló fénytani tüneményekről.

Polereczky Jolán. 1896: Könyvismertetés.

Poznán Jolán. 1899: A dolgozó nők érdekében. A munka poezise. 1901: A nők nevelése és pályaválasztása. A nőnem a balkán keresztényeknél. 1902: Kalotaszegi varrottas az iskolában. Nők a tudomány terén. Tű, ecset és fodorvászon. 1903: Gobelinek és gobelin-utánzatok fodorvásznon. Nők haladása Amerikában. Olasz nők tevékenysége. 1904: Hypatia. Külföldi nőmozgalmak. Kovalevszka Zsófia. Belgrádi iparkiállítás.

Primics György. 1882: A feleki gömbök.

Prisca. 1888: Német felolvasás a leányok továbbképzéséről az iskolából való kilépésük után. 1890: A francia leányközépiskolák.

Pulszky Ferenc. 1880: Ősrégészeti leletek.

Radó Vilmos. 1891: Gyermek-hősök.

Radnai Bella. 1884: A kézimunka-oktatás a francia leányiskolákban. 1890: A német tanítónők egyetemes egyesületének megalakulása. 1891: Egy történelmi óra. 1894: Könyvismertetés. A vegyes iskolák intézménye az Egyesült-Államokban. 1895: A hangos olvasás mint nevelési eszköz. Egy francia író a nőnevelésről.

Radnai Rezső. 1898: A felsőfokú nőképzés Ausztriában és a bécsi leánygymnázium.

Radnai Jenőné. 1885: A serdülő leányok olvasmányairól. 1892: A Mária Dorothea-egyesület vezetése. 1896: Berlini egyesületek és a kongresszus női vezetői. 1897: A brüsszeli nemzetközi női kongresszus. 1900: A nőkérdés eredete és oka. Bayer Karolina emlékezete.

Radnótiné Hrabovszky Irén. 1900. Olvasmánytárgyalás. A turistáskodás és az iskola. A női munka számokban. 1901: A háziipar és a tanítónők. Babona és varázslat.

Rajnis Irma. 1887: Könyvismertetés.

Dr. Récsei Victor. 1904. A Bábel és a biblia.

Relkovic Mita. 1901: Leánynevelésünk néhány hibájáról. 1902: A földrajz tanítása a fővr. polg. leányiskolában. 1903: A nő a magyar közmondásban. A polgári jogok és kötelességek ismertetése a polg. leányiskolában.

Relkovic Davorka. 1904. Az egyetemi nőhallgatók érdekében.

Révy Ferenc. 1883: A magyar nyelv tanításáról. 1890: A magyar nyelv

és irodalom tanításának eredménytelensége és főbb okai. 1900: Leányaink nevelése és a pályaválasztás.

Richtmann Mór. 1892: A nő társadalmi helyzete élet-lélektani tekintetből.

Rittóok Emma. 1902: A Wlassics-kollégium.

Rosenberg Auguszta. 1897: Az ezredéves kiállítás magyar írásbeli dolgozatairól. 1904: Magyarországi nőegyletek szövetsége. A berlini női meeting.

Róth Vilmos. 1880: A nevelőnőképzés ügyében.

Rózsahegyi A. 1881: A skrofulás gyermekek érdekében.

Rybár István. 1880: A konyhasó. Égési tünemények. 1884: A gránit és elegyrészei. 1890: A szénsavas mész. 1892: Egy homokszem története.

Saláry Irma. 1889: Nőnevelésünk az utóbbi húsz év alatt és Zirzen Janka.

Sajó Károly. 1896: Természettudomány és nőnevelés. A létért való küzdelem.

Sarkadi Róza. 1882: A házi feladványokról. 1883: Kertészkedés a szabadban.

Schiller Irma. 1900: Péterfy Sándor mint tanár.

Schön József. 1892: Comenius emlékezete. 1895: A jenai szünidei kurzusról. 1896: Nőnevelési mozgalmak Németországban. 1899: A tanítás művészetéről.

Schmidt Gizella. 1893: Nőnevelési mozgalmak Németországban. 1902: A magyar leányiskolák reformja.

Schmidt Mariska. 1900: Vörömarty születése napján. 1901: Könyvismertetés. 1903: Az unalom és a nő 1904: Odor Emilia. A nők gyakorlati képzése.

Schreiber Kornélia. 1886: Nevelői hatás a leányiskola körében.

Schultz Imre. 1903: Leányiskolai számtanításunk.

Schvarz Gábriella. 1899: A pozsonyi áll. felsőbb leányiskola tavaszi kirándulásai.

Schwimmer Róza. 1902: Erzsébet királyné szobra. 1904: Könyvismertetések.

Sebestyén Gyula. 1880: Mit tudunk a magyar föld őslakóiról? Budapest földje. Iskolai oktatásunk hibái s a vall. és közokt. magy. kir. miniszter legujabb körrendelete. Brunswick Terézia grófnő. 1881: A magyar föld lakói őseink beköltözése előtt. 1882: Az iskolázás jelene Angolországban, Felméri könyvének ismertetése. 1882: Iskolai jótékonyság. Leányiskoláink és a felnőttek oktatása. A magyar nép története a legrégibb időktől a honfoglalás befejezéséig. Leányaink és jövőjük. A magyarok külföldi hadjáratai. 1883: A tanítás túlterheltsége a németországi felső leányiskolákban. A pogány magyarok míveltsége. Az Eötvös-alap átadásának kérdése. Nőnevelés számokban. Szent István és a magyar királyság megalapítása. 1884: A tanítónők és az új felső

nép- és polgáriiskolai egyesület. A magyar királyság és kereszténység megerősödése. 1885: Az aranybulla kora. A bpesti áll. felsőbb leányiskola és Berecz Antal. 1887: Magasabb fokú leányiskoláink reformja. 1888: Irásbeli dolgozatok az áll. tanítónőképző-intézetek felvételi vizsgálatain. Ünnep után. Észrevételek de Gerando Antónina kérvényére. 1889: Nevezetes nők a magyar történetben. Könyvismertetés. 1892: Huszonöt év. 1893: Br. Eötvös József. Tanítónőképző intézetek felvételi vizsgálatán készített magyarnyelvi dolgozatok. 1895: Az Árpádok története. 1898: Felsőbb leányiskolai törvény. Erzsébet királyné emléke.

Sebestyénné Stetina Ilona. 1880: Rövid útmutatás a felsőruhaszabás tanítására. A fehérneműek szabásának és varrásának tanítása alkalmával közlendő hasznos tudnivalók. Mire használhatja a nő ismereteit? Az erjedés ismertetése a polg. leányiskola negyedik osztályában. Mit tudjanak a kézimunka-tanítónőink: A divatról. 1881: Női keresetforrások. Az orsz. nőiparegyletről és az általa fentartott nőipariskoláról. Az orsz. nőipariskola Budapesten. Az orsz. gyümölcskiállítás és leányiskoláink. Sártsevits Teréz emlékezete. 1882: A gyermekbálok. Hanzély János. 1883: György Aladárné emlékezete. Könyvismertetés. Az 1885. évi országos kiállítás. 1884: Ifjúsági folyóirataink. A gyermekek öltöztetéséről. A nők munkásságáról. Kasztner Janka. A serdülő leányok nevelése. De Gerando Antónina. 1885: A gyermekekről. Ballagi Mór. A budapesti országos kiállítás. Női szakosztályok a tanító-egyesületekben. 1886: Ipolyi Arnold. 1888: Jausz György. 1889: A kötelességérzet fejlesztés a leányiskolákban. Békey Imre. 1890: A leányok hivatásszerű képzése. 1891: A neveléstan tanterve a felsőbb leányiskolában. 1892: Pósa Lajos és a gyermekirodalom. A zenetanítónők helyzete. 1893: Hampelné Pulszky Polyxéna. A nevelőnőkérdés hazánkban. 1894: De Gerando Ágostné. Szuppán Vilmos háztartási iskola Budapesten. 1895: A nők egyetemi képzése. 1896: A tanítónők továbbképzésének kérdéséhez. Leánygimnázium. 1897: Herich Károlyné. Kézimunkaoktatásunk. 1898: Visszaemlékezés. Bischitz Dávidné. Nevelés és átöröklés. 1899: Pauer Imre. A finnek kulturája. A gyermekvédő-kongresszus. Hanzély János. 1900: Szocializmus és nőnevelés. 1901: Az osztrák felsőbb leányiskolák szervezete. A kolozsvári áll. felsőbb leányiskola új palotája. Wohl Janka. Br. Barkóczyné Dömök Antónia. 1902: A magyarhoni háziipar és az iskolák. Szülői értekezletek. 1903: Az «Erzsébet nőiskola» multja és jelene. Veres Pálné szobra. Wollmann Elma. Révy Ferencz. Erzsébet napján. 1904: Zsilinszky Mihály. Molnár Victor. A népoktatási törvény reviziója. Veres Pálné leányiskola.

Sebestyén Ili. 1901: Az «Erzsébet-nőiskola» dalmáciai tanulmányútja.

Sebestyén Jenő. 1880: A fényűzésről.

Sebesztha Károly. 1883: A besztercebányai áll. felsőbb leányiskola megnyitása.

Simkó József. 1891: A rajzoktatás és női kézimunka.

Simon Lajos. 1902: A nők munkára nevelése.

Simonyi Zsigmond. 1880: Nyelvészeti levelek. Halotti beszéd.
Sipos Julia. 1885: Nemzeti nőnevelés vidéken.
Sretvizer Lajos. 1890: A nőnevelés piperéje ellen.
Steinitzer Vilma. 1892: A hódmezővásárhelyi óvónőképző-intézetről.
Straub L. Gyula. 1903: Leányaink nevelése és pályaválasztása.
Stauffer Elma. 1902: Br. Barkóczyné emlékezete. 1903: Az osztályozás és a vizsgálati rendszer.
Streitmann Antal. 1881: Országos nőiparkiállítás.
Subert Zsófia. 1885: A «Nibelungok» és a «Buda halálának» női alakjai. A gyermekjátékokról. A magasabbfokú leányiskolák növendékeinek önképzése. 1886: Az iskola nevelő hatásáról. 1887: A nők Eötvös és Kemény regényeiben.
Sulyok Ilda. 1897: A külföldi női mozgalom. 1899: Külföldi női mozgalom. 1900: Új pályák a nők számára. A tanítónők falun. 1901: Magyar nők kiállítása. 1902: A magyar jellem fejlesztése hajdan és most. 1904: A pletykáról. A szuggeszció.
Szabó Péter. 1900: Szuppán Vilmos.
Szabóné Illésy Piroska. 1892: Kézimunka a nép asszonyai közt. 1893: Pár szó a jövő század nőneveléséről. A jobb és bal kéz használatáról. 1896: Testi fenyíték a családban.
Szalárdy Mór. 1882: Az egészségtan köréből.
Szarvas Gáborné. 1880: A levegő. 1881: A nő hivatása a szép előmozdításában. 1882: Egy német könyv a nőről. 1883: Megjegyzések a német nyelv tanításáról a polg. leányiskolában. Ismét a nőről. 1884: Viszonválasz. A leányiskolák egészségügye. 1885: Tanítónők az egyesületi életben. A fővárosi polgári leányiskolákról. 1886: Mozgalmak az angol nőnevelés terén. 1889: Dolgozzunk. 1891: Visszaemlékezés Schreiber Jankára. 1891: Könyvismertetés. 1902: Erzsébet királynéról.
Szarvassy Margit. 1895: Könyvismertetés.
Szántó Kálmán. 1887: Olvasókönyveink berendezéséről. 1889: Hogyan olvassunk.
Szántó Károly. 1882: Leányiskoláink bajai. 1891: A Zrinyiász olvastatása ellen. 1892: A Zrinyiász védelme után. Könyvismertetés. 1897: Az ezredévi kiállítás magyar irásbeli dolgozatairól. 1899: Tanulságok.
Szász Károly. 1882: A nőképzésről.
Szegfi Emmi. 1887: A magyar nyelv tanítása az idegenajkú iskolában s a grammatikai műszavak.
Szegfi Ilona. 1896: A magyar nyelv tanítása a fiumei állami felsőbb leányiskolában. A fiumei állami felsőbb leányiskola kettős gyásza.
Székely Ilona. 1893: A metronom. 1894: Könyvismertetés.
Szekula Katalin. 1896: Iskolai ünnepély a mohácsi áll. polg. iskolában.
Személy Kálmánné. 1886: Régi és újabb műhimzések kiállítása Nagyváradon. 1891: Gazdaságtan a nőnevelés szolgálatában. 1893: Leányaink ismétlő oktatása. 1894: Vallásos szellemi nőnevelés. 1895: Gyermekhalandóságunk és a nőnevelés. 1897: Iskolai fegyelmezés és közerkölcs.

1898: A nőnevelés és az idegesség. 1900: Társadalmi szokások és a nőnevelés. 1901: Egy iskolai tanulmányút. 1902: Irtsuk a babonát.

Szente József. 1880: A madarak költözése.

Szerémi Alajos. 1897: A felsőbb leányiskolák milleniumi rajzkiállítása. 1904: Magyar stilusú rajzminták.

Szigethy Karolina. 1881: Állandó árúcsarnokot a házi ipari termelvények értékesítésére. 1882: Az anyák és a gyermekhalandóságok Magyarországban. 1883: Néhány szó a nőcselédekről. A tanítónők menedékházáról. A tanítónők a testületi életben. 1884: A kicsinyek célszerű táplálásáról. 1886: Tanítónők a németországi felsőbb leányiskolákban. 1889: Az orsz. kisdednevelési kiállítás. 1890: Az Otthon megnyitása. A IV. egyetemes tanítógyűlés nőnevelési szakosztálya. 1891: Gróf Csáky Albinné. 1892: Karacs Teréz. 1894: Mult, jelen és jövő. 1896: A kongresszus. 1899: A londoni nemzetközi női kongresszus. A német nők egyesületi tevékenysége. 1901: A «jegyzetek» polgári és felsőbb leányiskoláinkban. 1902: Az aszódi leánynevelő-intézet. Kelety Gusztáv. Magyar nő-mozgalom a XVIII. században. Kant halálának 100-ik évfordulóján. Spencer Herbert: a nők helyzete.

Szilassy János. 1881: Rousseauról és Emiljéről.

Szili Adolf. 1882: A gyermeki szem.

Szinyei József. 1884: A nőnevelés Finnországban.

Szitnyai Elek. 1900: Mennyit lehet olvasni?

Szőke István. 1884: A bécsi leányjavító intézet.

Szuppán Vilmos. 1884: Orvosi vélemény az elzász-lotharingiai felsőbb leányiskolákról. 1891: A felsőbb leányiskolai igazgatók memoranduma. A nőnevelés a prágai kiállításon. A nőnevelés a miniszteri jelentésekben. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium 1896. évi költségvetése. 1897: A felsőbb leányiskolák rajzai a kiállításon. 1899: Az ismétlő leányiskolák szervezete. 1901: A nőnevelés a párisi világkiállításon.

Szvorényi József. 1880: A házi nevelésről. 1886: Neveljünk gyermekeinknek anyánkat.

Tanos Teréz. 1897: A leántornázásról.

Tatai Janka. 1890. Himzőgyár Budapesten.

Tavassy Mária. 1903: Deák Ferenc.

Tedeschi Borbála. 1895: A nők egyetemi képzése Zürichben.

Téglás Gábor. 1903: Könyvismertetés. 1904: A bukaresti főző és háztartási iskolák.

Gróf Teleki Sándorné. 1899: A magyar nők gyásza.

Télessy Dalma. 1903: Szövetkezetek az alkoholizmus ellen.

Tutsekné-Bexheft Lilly. 1904: A nők munkaköre nálunk és külföldön.

Tocsek Helén. 1890: Irásbeli dolgozatok a francia felsőbb leányiskolákban. 1896: Egy kiváló francia nevelőnő emlékezete. 1897: A 90 éves Legouvé Ernő. Az ezredéves kiállításra küldött francia nyelvű irásbeli dolgozatokról. 1899: Téli virágok. 1900: Ruskin a nőről. 1901: Erzsébet ünnepén.

Tolnai Lajos. 1891: Régen, ma — de holnap?
Tomor Ilona. 1882: Kucelnik Vilma emlékezete.
Tordai Grail Erzsébet. 1891: A berlini «Lette»-egylet. Nőnevelés-ügy Nagyváradon. 1899: Az előkelőségről. 1900: A hol Madách élt és pihen.
Tóth ker. János. 1883: Polgári leányiskoláink a női hivatás szolgálatában.
Török Istvánné. 1885: Az anyák és az egészségtan.
Uhrl Józsa. 1881: Az ismétlő iskola jelentősége a leánynövendékekre.
Ujfalussy Sándor. 1892: Szép iskola. 1893: Női műveltség és tönkrejutás. 1894: Osztályozzunk-e?
Ujlaky Géza. 1896: Az anyáról.
Ujváry Béla. 1896: Br. Eötvös József emlékezete.
Ujváry Ignác. 1902: Tanulmányok a művészi nevelés köréből.
Ujváry Kamilla. 1892: A nőtanítók.
Vámbéry Ármin. 1883: A nők a társadalomban.
Veres Pálné. 1881: Elnöki beszéd. 1884: A nőnevelés feladatairól.
Verédy Károly. 1890: Törvényjavaslat a kisdedóvásról.
Végess Sándorné. 1900: Földmíves leányiskolák. 1901: Az egri gazdasági leányiskola. 1903: A nők gazdasági oktatása.
Vidéky Apollónia. 1898: Norvégia, a norvég nő. Dán- és svédországi úti benyomások. 1900: Csevegés Párisról. 1901: A szabad Svájc. Emberbaráti törekvéseink. 1902: Danzig és környéke. 1903: Az Óriás hegység. Egy tüneményes művésznő.
Vikár Béla. 1893: A leánygimnázium.
Vlaszatiné Kiss Mariska. 1899: Leányaink. 1901: Pataky Irma.
Volenszky Gyula. 1895: Polgári leányiskoláink jövője. A női kézimunkaoktatás a polgári leányiskolákban. Könyvismertetés.
Vranicsányi Ella. 1901: Magyar tanítónő párisi tanulmányútja.
Waldapfel János. 1898: A munkásgyermekek nevelése.
Weisz Rózsi. 1894: A franciaországi felsőbbfokú leánynevelő intézetekről. 1895: A külföldi felsőbb leányiskolák fogalmazási gyakorlatai.
Weiszberger Antónia. 1888: A nyelvek tanításának és tanulásának művészete. 1889: Az elemi földrajztanítás élénkítéséről.
Wlassics Gyula. 1896: Rendelet a nők egyetemi képzése ügyében. Képviselőházi beszéd. 1901: Beszéd a választókhoz. 1902: Magyarország néptanítóihoz.
Zajzon Dénes. 1889: Családi nevelésünk. 1890: Házias nevelés. 1891: A művelődés a közerkölcsiség szempontjából.
Zádorné Gáll Anna. 1890: Beethoven Cis-moll szonátája: 1892: Zongoradarabok az ifjúság számára. Könyvismertetés. 1894: Könyvismertetés. 1899: Komponálva tanítás.
Zák R. Rudolf. 1883: Az éjszaki fény.
Zichy Antal. 1880: Gróf Széchényi István pedagogiai nézetei. 1888: Emlékbeszéd Eötvös József felett.
Zichy Jenő gróf. 1881: Felhivás a nemzethez.

Zigány Jolán. 1896: Egy igazi háztartási iskola. 1900: A kertészkedés mint női életpálya. A nők joga. 1901: A nők egyetemi élete külföldön és hazánkban.

Zsámboki Gyula. 1903: A színes másolatok a műélvezetre való nevelésnél és vetítésük módja.

Zsilinszky Mihály. 1880: Egy elfeledett nevelő életéből.

—**a.** 1880: A táplálkozási anyagokról. 1890: A nőnevelés ügye Fiumében. 1903: Az Erzsébet-nőiskola tanulmányútja.

—**a** —**a.** 1882: Az Oltványi-féle apácaiskolák Szegeden. 1885: Könyvismertetés. 1887: A miskolci ref. felsőbb leánynevelő intézet. 1888: Könyvismertetés. 1896: Könyvismertetés. Wlassics Gyuláné. 1903: Berzeviczy Albert. 1904: A nők egyetemi képzése. Könyvismertetések.

—**é** —**a.** 1884: A felső nép- és polg. isk. tanítók orsz. egyesületének első közgyűlése.

—**é** —**n.** 1881: Legsürgősebb teendőink egyikéről.

H. E. 1901: Gyorsírást a polg. isk. tanító- és tanítónőképzőkbe.

K. 1884: Könyvismertetés. 1885: Gyakorlati tanítás a kézimunka köréből.

K. E. 1895: A nők gimnáziumi tanfolyama Lipcsében.

K. I. 1883: Egyszerűsített osztás.

M. L. 1882: Kertészkedés a szobában.

—**n.** 1880: Gyakorlati tanítás a hazai történet köréből a polg. leányisk. IV. osztályában. 1881: Molnár Aladár. 1882: Könyvismertetés. A térképrajzolás különböző módjai az iskolában. 1883: Az állami felsőbb leányiskolák új szervezete. 1884: Könyvismertetés. 1888: Könyvismertetés. 1890: Könyvismertetés.

—**n** —**a.** 1881: Az első állami leánynevelő-intézet. 1883: A női keresetforrások terjedése a fővárosban. 1884: Trefort Ágoston újabb nyilatkozatai. 1889: Magasabbfokú tanítónőképzés nálunk és Poroszországban.

—**n** —**s.** 1894: A nevelőnőképzés ügye az orsz. közoktatási tanács előtt.

—**r.** 1880: Gyak. tanítások a természetrajz köréből a népiskola számára. 1885: Heténvi nézetei a nemzeti nőnevelésről. 1890: Pestmegye iskolaügye.

S. 1881: A királyi család örömünnepe. 1885: A Mária Dorothea-egyesület alakuló közgyűlése.

S—a. 1884: A nemzetgazdaságtan leányiskoláinkban.

S. S. 1882: A polgári leányiskolák továbbfejlesztése.

S. J. 1888: Buzogány Áron. 1904: Iskolai értesítők, könyvismertetések.

T. J. 1883: A kaucsuk.

y. s. 1881: Két angol tudós nő. 1882: A könyvek külső foglalatja. 1883: Könyvismertetés. 1885: Könyvismertetés.

y. 1886: Egy régi könyv a kézimunkaoktatás módszeréről.

y. r. 1880: A fillokszera ismertetése. Gyakorlati tanítások az anyanyelvtani oktatás köréből a népiskola elemi osztályai számára. A népiskolai földrajzi oktatásról. A természettani oktatás a népiskola alsó osztályaiban. 1881: József nádor. Szilasy János. Nemzeti nyelvünk diadala az 1847-iki országgyűlés megnyitása alkalmával. A burgonya vegytanából,

gyak. tanítás. 1882: Jegyzetek a gyakorlati tanító számára. A polgári leányiskola részletes tantervéből. Petőfi-ünnep. A pálmákról, gyak. tanítás. 1884: A szemléltetési eszközök s a szemléltetés nehézségeinek legyőzéséről. Könyvismertetés. A szemléltető oktatásról. 1885: Egyesületi életünkről. 1887: A mondat tárgyának ismertetése.

* 1880: Pedagogiai levelek.

** 1881: Hogyan neveljük kisdedeinket? A népnevelési egyesületek szervezésének megindítása. 1882: Hogyan neveljük kisdedeinket? 1884: Ujabb levelek egy anyához. 1887: A soproni kir. áll. felsőbb leányiskola 1902: A női munkát értékesítő Klotild-egyesület.

*** 1883: Képek az iskolai életből. 1884: Képek az iskolai életből.

Névalaírás nélkül: 1880: Eötvös József báró emlékezete. Állami tanítónőképző-intézeteink első tízéves örömünnepén. Pauler Tivadar. Damjanics Jánosné és a magyar gazdasszonyok orsz. egyesületének budapesti leányárvaháza. Trefort Ágoston. Tisza Kálmánné és az orsz. kisdedóvóegyesület. Példa irásbeli dolgozatra. Gyakorlati tanítás az 1848-iki törvények szentesítésének évfordulóján tartandó nemzeti isk. ünnep megülése alkalmával. Mi módon lehet a statisztikai adatokat polgári és felsőbb leányiskoláinkban felhasználni? Széchényi István gróf vallomásaiból. Csengery Antal. A bpesti VI. ker. áll. tanítónőképző-intézetről. A népnevelési egyesületekről. Utasítás a népkönyvtárak alapítása, szervezése s kezelése tárgyában. Az orsz. nőiparegylet nőipariskolájának megnyitása. Mária Terézia királynő halálának százados évfordulóján. A földrengésről, gyak. tanítás. A pontyról, gyak. tanítás.

1881: Miképen ruházkodtak szépanyáink? Gyakorlati tanítás a történeti oktatás köréből. Kötelesség és lelkiismeret. A szobadiszítésről. Az algebra elemeibe való bevezetés, gyak. tanítás. Az országos tanítói gyülés. A magyar törvényhozásnak a közoktatásra vonatkozó tevékenysége 1740-ig. Énekgyakorlatok a polg. iskolák számára. A bpesti sugárúti tanítónőképző-intézet történetéből. Gönczy Pál. Az országos tanítótestületi nagygyülés.

1882: A holdról. Egy igaz magyar nevelőnő életéből. Az Eötvös-alap ünnepéről. A szádelői völgy, gyak. tanítás. Hogyan neveljük leányainkat? Az országos nőiparkiállítás egy becses emléke. Kézimunkaoktatás a falusi leányiskolákban. Frőbel élete és működése. Az iskolai jutalmak és büntetések Franciaországban. Az alföld benépesítése és a magyarság gyarapodása a mult században. Budapest főváros közoktatásának vázlatos története. Az országos «Veres kereszt»-egylet közgyülése. A modern leányoktatás eredményei a bécsi iskolákban. Az Eötvös-alap gyarapodása. Trefort Ágoston miniszterségének tízéves jubileuma. Trefort Ágoston és népoktatásunk. A női kézimunka az otthonban. A francia felsőbb leányiskolák tanterve. Magyar nevelőnők képzése. A francia nőnevelésről. Nagy Károly frank király és római császár, gyak. tanítás.

1883: Nordenskjöld utazása az éjszaki jeges tengeren. Az Eötvös-alap ünnepe. Eszmék a nőről és a nő neveléséről. A tanítónők menedékházának tervezete. A második országos tanítótestületi képviseleti közgyülés.

Ő felsége a király karácsonyi ajándéka a néptanítóknak. 1884: Az Eötvös-alap ünnepe. Újabb levelek egy anyához. Könyvismertetés. A győri állami tanítónőképezde új épületének megnyitása. A tanítónők menedékháza. 1885: Képek a Congo vidékéről. Az Eötvös-alap ünnepe. Magyar költők hitvesei. Trefort Ágost a néptanítókról. A német nyelvnek állami nyelvvé tétele II. József alatt. Módosítások az áll. felsőbb leányiskolák szervezetében. Az osztrák-magyar monarchia irásban és képben. Az aradvidéki tanító-egylet női szakosztályának vitatételei.

1886: Karacs Teréz a nemzeti nőnevelésről. Az Eötvös-alap ünnepe. A Mária Dorothea-egyesületből. Simor-jubileum.

1887: Trefort Ágoston hetvenedik születése napja. Az Eötvös-alap ünnepe. 1888: Eötvös-alap ünnepe. Trefort Ágoston. Trefort emléke. Csáky Albin gróf. 1889: Rudolf trónörökös emléke. Eötvös-alap ünnepe. A tanítóképzőintézeti tanárok egyesülete. 1890: Ötvenéves tanítónői jubileum. Az Eötvös-alap ünnepe. 1891: Felsőbb leányiskolák reformja. Simor János. Eötvös-alap. 1892: A Mária Dorothea-egyesület. A Mária Dorothea-egyesület alapszabályai. 1893: Eötvös-alap ünnepe.

1894: Az Eötvös-alap. Az új közokt. miniszter és államtitkára. A budai áll. tanítónőképző-intézet 25 éves jubileuma.

1895: A nőnevelés kérdése a képviselőházban. Péterfy Sándor nyugdíjba vonulása. Wlassics Gyula.

1896: A Mária Dorothea-egyesület erdélyrészi köre. A nemzet ünnepén. A II. egyetemes tanügyi kongresszus nőnevelési osztályában tárgyalandó tételek. A Mária Dorothea-egyesület évkönyve.

1897: A budapesti tud. egyetem női hallgatói. Leövey Klára halála. A német irásbeli dolgozatok az ezredéves kiállításon. Emlékkönyv Zirzen Jankának nyugalomba vonulása alkalmából. A tanítónő- és óvónőképzés egyesítése. A Frőbel-nőegylet ünnepe. A II. ker. polg. leányiskola jubileuma.

1898: Toldy Izabella kitüntetése. Eötvös-alap ünnepe. Naschitz Sarolta. Az Erzsébet-Nőiskola ünnepe.

1899: A főv. polg. iskolák reformja. Önképző leány-egyesület Veszprémben. Wlassics Gyula költségvetési beszédéből. Az Erzsébet-nőiskola ünnepe. Képezdei tanítónők képzése az egyetemen.

1900: Komáromy Lajos kitüntetése. Heinrich Józsa jubileuma. Molnár Leontin 30 éves tanítói működése. Az Eötvös-alap közgyűlése. Gyermekvédelem a tanítók körében. A természetrajzi oktatás és az idealizmus. A gazdasági tanítónők képzése. A világkiállítás kitüntetései. Az «Erzsébet-ház» felavatása. Szuppán-jubileum. Tanárnők a középiskolákban.

1901: A budapesti II. ker. áll. tanítónőképző-intézet emlékünnepe. Marikovszky Menyhért jubileuma. Péterfy-ünnep. Leánygimnáziumból. Szülői értekezletek. A magyar nők művészeti kiállítása. A tanítóképző tanárok szünidei tanfolyama. A művészi nevelés kérdése a «Tanári kör»-ben. 1902: Első magyar gazdasági leányiskola. A budapesti leányegyesület. Wlassics a népoktatásért. 1903: Wlassics.

M. KIR. ERZSÉBET TUD. EGYETEM